శ్రీ రస్తు

రామాయణము

ఆతుకూరి మొల్లచే విరచితము.

చెన్నపురి.

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచేఁ

ప్రకటితము

1924

Printed
at the 'VAVILLA' Press,
Madras—1924

భూమిక.

ఈ రామాయణమును రచించినది మొల్ల. ఈమెతండ్రి పేరు కేసనసెట్టి. ఈకవయిత్రినివాసస్థానము నెల్లూరుమండలము లోని గోపవరము అని గ్రంథమువలనఁ దెలియుచున్నది. ఈమె యేకాలమునం దుండెడిదో నిర్ణయించుటకుఁ దగినయాధార మిప్పటికిని గనుపట్టదు కాని తనగ్రంథములోని కవిస్తుతిలో శ్రీనాథుని నతనికిఁ బూర్వులనుఁ బేర్కొనియుంటచే శ్రీనాథు నకుఁ దరువాతిది యనిమాత్రము తేలును. ఈమె కృష్ణదేవ రాయలకాలములో నున్నట్లు చెప్పుదురు గాని నిర్ధారణసేయు టకుమాత్ర మాధార మంతగా లేదు అట్లేని యీమె పదు నాఱవశతాబ్దములోనిది కావచ్చును. ఈమె యేవంశమునం బొడమెనో తెల్పుటకుఁ దగిన యాధారము లేకున్నను గులాల కులసంభూతురాలనిమాత్రము వాడుకలో నున్నది. స్త్రీల లోఁ గవిత్వమునందలి గుణదోషములను నేను నిరూపించి వ్రాయుటకంటె నాభారమును జదువరులకే వదలిన బాగుగ నుండునని తోఁచి యట్లుచేసితిని.

ఈగ్రంథమును బ్రాచీనపుస్తకాధారమున మాతండ్రిగా రొకశుద్ధప్రతి వ్రాయించి యుంచియు నేకారణముచేతనో ముద్రింపించి ప్రకటింపరైరి. ఇదివఱకే మొల్లరామాయణ మెన్నోసారులు ముద్రింపఁబడినది. ఇటీవల నొకప్పుడు మాతం

డ్రిగారు వ్రాయించియుంచిన వ్రాఁతప్రతితో నచ్చుపడియున్న పుస్తకమును సరిచూడఁగా ననేకస్థలములయందుఁ జాలవ్యత్యయములు గన్పట్టుటయే కాక యచ్చటచ్చటఁ గొన్ని పద్యములుగూడ నాయచ్చుపడ్డప్రతిలో లేవు కాఁబట్టి శోధ్యముగా మాతండ్రిగారు వ్రాయించి యుంచినప్రతి యాధారక పోనేః యనియు నిందలి విశేషములను జదువరులు దిలకింప వలయు ననియుఁ బ్రకృత మీరామాయణమును మఱిరెండు వ్రాఁత ప్రతులతోఁగూడ సంప్రతించి ముద్రింపించితిని.

చెన్నపురి
18-7-14.

ఇట్లు,
వావిళ్ల. వేంకటేశ్వరులు.

శ్రీరస్తు.

రామాయణము.

ఉ. శ్రీమహిమాభిరాముఁడు వసిష్ఠమహామునిపూజితుండు సు
త్రామవధూకళాభరణరక్షకుఁ డాశ్రితపోషకుండు దూ
ర్వామలసన్నిభాంగుఁడు మహాగుణశాలి దయాపరుండు శ్రీ
రాముఁడు ప్రోచు భక్తతతి రంజిలునట్లుగ నెల్లకాలమున్.

ఉ శ్రీనగనందిరుం డమరసేవితుఁ డర్ధశశాంకమౌళి స
న్మానిమనగపయోజదిననాయకుఁ డబ్జభవామరేశ్వర
ధ్యానలసత్ప్రసన్నుఁ డతిధన్యుఁడు శేషవిభూషణుండు వి
ద్యానిధిమల్లికార్జునుఁడు తానిడుమాకుశుభంబులొప్పఁగన్.

ఉ తెల్లనిపుండరీకముల తేజము మెచ్చనికన్నుదోయితో
నల్లనిశక్రనీలరుచి నవ్వెడుచక్కని దేహకాంతితో
నల్లనఁ బిల్లఁగ్రోవి కరమందలిసంజ్ఞల నింపు నింపఁగా
గొల్లతలక్ విరాళితగఁగొల్చెడుకృష్ణుఁడు ప్రోచుఁగావుతన్.

మించి సమస్తలోకములు మిన్నక తాఁ దననేర్పు మీఱ ని
ర్మించి ప్రగల్భతక్ మెఱసి మేలును గీడును ప్రాణికోట్ల సే
వించ ఘటించి శాస్త్రములు వేదములుం గొనియాడు
చుండునా, కాంచనగర్భుఁ డిచ్చు నధికంబుగ నాయువు నీప్సి

సీ. చంద్రఖండకలాపుఁ జారువామనరూపుఁ
గలితచంచలకర్ణుఁ గమలవర్ణు
మోదకోజ్జ్వలబాహు మూషకోత్తమవాహు
భద్రేభవదను సద్భక్తసదను
సన్మునిస్తుతిపాత్రు శైలరాడ్దౌహిత్రు
ననుదినామోదు విద్యాప్రసాదుఁ
బరశువరాభ్యాసుఁ బాశాంకుశోల్లాసు
నురుతరఖ్యాతు నాగోపవీతు
తే. లోకవందితగుణవంతు నేకదంతు
నతులహేరంబు సత్కృపావలంబు
విమలరవికోటితేజు శ్రీవిఘ్నరాజుఁ
బ్రథితవాక్ప్రౌఢికై యెప్డుఁ బ్రస్తుతింతు.

చ. కరిముఖుఁడుం గుమారుఁడు వికారపుఁ జేఁతలముద్దుసూపుచు
న్గొనువులువాఱుచున్నరిగ గుట్టలు దాఁటుచుఁ జన్నుదోయితో
శిరములు రాయుచుం గబరిఁ జేర్చినచంద్రునిఁ బట్టితీయఁగాఁ
గరములఁ జాఁప నవ్వెడుజగమ్ములతల్లి శుభంబులీవుతన్. 6

ఉ. సామజయుగ్మ మింపలరఁ జల్లనినీరు పసిండికుండలన్
వేమఱు నించివంచి కడువేడుకతో నభిషిక్తఁ జేయఁగాఁ
దామరపువ్వుగద్దియ ముదంబుననుండెడి లోకమాత మా
కామునితల్లి సంపద నఖండముగా నిడు మాకు నెప్పుడున్.

ఉ. మేలిమిమంచుకొండ నుపమింపఁగఁ జాలినయంచ నెక్కి హొ
య్యాళి నటించి వచ్చుచతురాస్యు నెదుర్కొనినవ్వు దేరఁగా
వాలికసోగకన్నుల నివాళి యొనర్చి ముదంబుఁ గూర్చువి
ద్యాలయ వాణి శబ్దముల నర్థములన్ సతతంబు మాకిడున్.

సీ. సురసన్నుతజ్ఞాను సువివేకి వాల్మీకి
        నఖిలవేదాగమాభ్యాసు వ్యాసు
ఘోరాంధకారప్రభారవి భారవి
        నత్కాంతిహిమకరశ్లాఘు మాఘు
వివిధకళాస్వీతవిఖ్యాతి భవభూతిఁ
        బ్రకటకార్యధురీణు భట్టబాణు
మానినీలోకనమ్మదముద్రు శివభద్రుఁ
        గవితారసోల్లాసుఁ గాళిదాసు
తే. స్తుతగుణోద్దాము నాచనసోము భీము
నవ్యమంజులవాగ్ధుర్యు నన్నపార్యు
రసికుఁ డైనట్టిశ్రీనాథు రంగనాథుఁ
దిక్కకవిరాజును నుతించి ధీని మించి. 9

క. తొల్లిటి యిప్పటి సత్కవి
వల్లభులను రసికవినుతవాగ్విభవకళా
మల్లులఁ గవితారచనల
బల్లిదు లైనట్టిఘనుల భక్తిగఁ దలఁతున్. 10

క. గురులింగజంగమార్చన
పరుఁడును శివభక్తిరతుఁడు బాంధవహితుఁడుగా
గురుఁ డాతుకూరికేసయ
వరపుత్త్రిని మొల్ల యనఁగ వఱలినదానన్. 11

సీ. దేశీయపదములు దెనుఁగులు సాంస్కృతుల్
        సంధులు ప్రాజ్ఞులశబ్దవితతి
శయ్యలు రీతులుఁ జాటుప్రబంధంబు
        లాయాసమాసంబు లర్థములును

భావార్థములుఁ గావ్యపరిపాకములు రస
  భావచమత్కృతుల్ పలుకుసరవి
బహువర్ణములును విభక్తులు ధాతు ల
  లంకృతిచ్ఛందోవిలక్షణములుఁ
తే. గావ్యసంపద క్రియలు నిఘంటువులును
  గ్రమము లేవియు నెఱుఁగ విఖ్యాత గోప
  వరపుశ్రీకంఠమల్లేశువరముచేత
  నెఱిఁ గవిత్వంబుఁ జెప్పఁగా నేర్చికొంటి. 12

క. చెప్పు మని రామచంద్రుఁడు
  సెప్పించినపలుకుమీఁదఁ జెప్పెద నేనె
  ల్లప్పుడు నిహపరసాధన
  మిప్పుణ్యచరిత్ర తప్పు లెంచకుఁడు కవుల్. 13

వ. అని మఱియును. 14

చ. వలిపపుసన్నపయ్యెదను వాసిగ గందపుఁబూఁతతోఁ మెఱ్ఱ
  గోలఁదిగఁ గానవచ్చువలిగుబ్బచనుంగవరీవి నొప్పఁగాఁ
  దెలుఁ గని చెప్పుచోటఁ గడు తేటలమాటలఁ గ్రొత్తరీతులం
  బొలుపు వహింపకున్న మఱి పొందగునే పటహాదిశబ్దముల్.

క. మును సంస్కృతముం దేటగఁ
  దెనిఁగించెడిచోట నేమి తెలియకి యుండర్
  దనవిద్య మెఱయఁ గ్రమ్మఱ
  ఘన మగుసంస్కృతముఁ జెప్పఁగా రుచి యగునే. 16

ఆ. తేనె సోఁక నోరు తీయన యగురీతి
  తోడ నర్థమెల్లఁ దోఁచకుండ

గూఢశబ్దములను గూర్చినకావ్యమ్ము
మూఁగ చెవిటివారిముచ్చ టగును. 17

క. కందువమాటలు సామెత
లందముగాఁ గూర్చి చెప్ప నది తెలుఁగునకుం
బొందై రుచియై వీనుల
విందై నుఱి కానుపించు విబుధులమదికిన్. 18

వ. అని మఱియును 19

క. ఆది రఘురాముచరితము
నాదరముగ విన్నఁ గ్రొత్తయై లక్షణసం
పాదమ్మై పుణ్యస్థితి
వేదమ్మై తోఁచకున్న వెఱ్ఱినె చెప్పన్. 20

ఉ. రాజితకీర్తి యైనరఘురాముచరిత్రము ముక్ గవీశ్వరుల్
తేజ మెలర్పఁ జెప్పి రని తెల్సియుఁ గ్రమ్మఱఁ జెప్ప నేలనన్
భూజనకల్పకం బగుచు భక్తికి ముక్తికి మూలమైనయా
రాజును దైవ మైనరఘురాము నుతించినఁ దప్పు గల్గునే.

క. వారాంగన శ్రీరాముని
పేరిడి రాచిలుకఁ బిలిచి పెంపు వహించెన్
నేరుపు గలచందంబున
నా రాముని వినుతి సేయ హర్షము రాదే. 22

క. నేర్చి పొగడినవారిని
నేరక కొనియాడువారి నిజకృప మనుపం
గారణ మగుటకు భక్తియె
కారణ మగుఁ గాని చదువు కారణ మగునే. 23

ఉ. నల్లలితప్రతాపగుణసాగరుఁడై విలసిల్లి ధాత్రిపై
బల్లిదుఁడైన రామనరపాలకునిన్ స్తుతిసేయుజిహ్వకున్
జిల్లరరాజలోకమును జేకొని మెచ్చఁగ నిచ్చు పుట్టునే
యల్లము బెల్లముం దినుచు నప్పటికప్పటి కాన సేయునే. 24

వ. అని వితర్కించి ముదంబున నిష్టదేవతాప్రార్థనంబును బురా
తనకవీంద్రస్తుతియునుం జేసి నాచేయం బూనిన మొల్ల
రామాయణమునకుఁ గథావిధానం బెట్టు లనిన. 25

బాలకాండము.

సీ. సరయూనదీతీరసతతసన్మంగళ
ప్రాభవోన్నతమహావైభవమ్ము
కనకగోపురహర్మ్యఘనకవాటోజ్జ్వలి
త్ప్రాకారగోపురశ్రీకరమ్ము
గజవాజిరథభటగణికాతపత్రచా
మరకేతుతోరణమండితమ్ము
ధరణీవధూటికాభరణవిభ్రమరేఖ
దరిసించుమాణిక్యదర్పణమ్ము

తే. భానుకులదీపరాజన్యపట్టభద్ర
భాసినవరత్నఖచితసింహాసనమ్ము
నాఁగ నుతి కెక్కు మహిమ ననారతమ్ము
ధర్మనిలయమ్ము మహి నయోధ్యాపురమ్ము. 26

సీ. మదనాగయూథసమగ్రదేశము గాని
కుటిలవర్తనశేషకులము గాదు
ఆహవోర్వీజయహరినివాసము గాని
కీశసముత్కరాంకితము గాదు
సుందరస్యందనమందిరం బగుఁ గాని
సంతతమంజులాశ్రయము గాదు
మోహనగణికాసమూహాగేయము గాని
యూథికానికరసంయుతము గాదు

తే. సరససత్పుణ్యజననివాసమ్ము గాని
కఠిననిర్దయదైత్యసంఘమ్ము గాదు
కాదు కా దని కొనియాడఁ గల్గినట్టి
పురవరాగ్రమ్ము సాకేతపురవరమ్ము. 27

సీ. భూరివిద్యాప్రౌఢి శారదాపీఠమై
గణుతింపసత్యలోకమ్మువోలె
మహనీయగుణసర్వమంగళావాసమై
పొగ డొందుకైలాసనగమువోలె
లలితసంపచ్ఛాలిలక్ష్మీనివాసమై
యురవైన వైకుంఠపురమువోలె
విరచితప్రఖ్యాతహరిచందనాఢ్యమై
యాహూఢి నమరాలయమ్మువోలె

తే. రాజరాజనివాసమై తేజరిల్లి
నరవరోత్తరదిగ్భాగనగరివోలె
సకలజనములు గొనియాడ జగములందుఁ
బొలుపు మీఱును సాకేతపురవరమ్ము. 28

క. ఇమ్ముల నప్పురివప్రము
కొమ్ములపై నుండి పురముకొమ్మలు వేడ్కన్
దమ్ములచుట్టముపదజల
జమ్ములు పూజింతు రొగి నజస్రముఁ బ్రీతిన్. 29

క. పరువున మురువై యుండును
సురపురమునఁ గల్పతరులు చూపఱ కింపై
పరువున మురువై యుండును
దురగంబు లయోధ్యఁ గలప్రతోళికలందున్. 30

క. దానగుణమ్మున సురపురి
నేనాఁడును నమరిరత్న మెన్నిక కెక్కన్
దానగుణంబున మిక్కిలి
యేనుఁగు లాపురములోన నెన్నిక కెక్కున్. 31

క కవిగురుబుధమిత్త్రాదులు
వివిధార్చనలను సురపురి వెలయుదు రెలమిన్
గవిగురుబుధమిత్త్రాదులు
వివిధార్చనలం బురమున వెలయుదు రెపుడున్. 32

క. భోగానురాగసంపద
భోగులు వర్తింతు రందు భూనుతలీలన్
భోగానురాగసంపద
భోగులు వర్తింతు రిందు భూనుతలీలన్. 33

సీ. ప్రకటానురాగసంపన్నులౌదురు గాని
రమణీయరుక్మకారకులుగారు
శుభపవిత్రోజ్జ్వలసూత్రధారులు గాని
టక్కరిహాస్యనాటకులు గారు

ఉభయసంధ్యాదివిధ్యుక్తకర్మలు గాని
చర్చింపఁగా నిశాచరులు గారు
తిలకించి చూడ సద్ద్విజు లౌదు రే గాని
తలఁపంగఁ బక్షిజాతములు గారు
తే. బాడబులు గాని యగ్నిరూపములు గారు
పండితులు గాని విజ్ఞులపగిదిఁ గారు
ధీవరులు గాని జాతినిందితులు గారు
పరమపావను లాపురి ధరణిసురులు. 34

ఉ. రాజులు కాంతియందు రతిరాజులురూపమునందు వాహినీ
రాజులు దానమందు మృగరాజులు విక్రమకేళియందు గో
రాజులు భోగమందు దినరాజులు సంతతతేజమందు రా
రాజులుమానమందు నగరమ్మున రాజకుమారు లందఱున్. 35

సీ. తగ దానవిఖ్యాతి ధరఁ గుబేరులు గాని
సతతాంగకుష్ఠిపీడితులు గారు
నిర్మలసత్యోక్తి ధర్మసూనులు గాని
చర్చింప ననృతభాషకులు గారు
ప్రకటవిభూతిసౌభాగ్యరుద్రులు గాని
వసుధపై రోషమానసులు గారు
కమనీయగాంభీర్యఘనసముద్రులు గాని
యతులితభంగసంతతులు గారు
తే. వర్తకులు గాని పక్షు లేవరునఁ గారు
భోగులే కాని పాము లెప్పుడును గారు
సరసులే కాని కొలఁకులజాడఁ గారు
వన్నె కెక్కినయప్పురివైశ్యు లెల్ల. 36

క. పంటల భాగ్యము గలరై
పంటలపైఁ బంట లమర బ్రతుకుదు రెపుడుఁ
బంటలుఁ బాడియుఁ గలయా
పంటలు మొద లైనకాఁపుఁ బ్రజ లానగరిన్ 37

సీ. కలికిచూపులచేతఁ గరఁగింప నేర్తురు
బ్రహ్మచారుల నైన భ్రాంతి గొలిపి
మృదువచోరచనల వదలింప నేర్తురు
ఘనమునీంద్రుల నైనఁ గచ్ఛములు
వలపులు పైఁ జల్లి వలపింప నేర్తురు
సన్యాసులను నైనఁ జలముపట్టి
సురతబంధమ్ములఁ జొక్కింప నేర్తురు
వ్రతములు గైకొన్న యతుల నైన
తే. అచల మెక్కింప నేరుతు రౌషధముల
మరులు గొలుపంగ నేర్తురు మంత్రములను
ధనము లంకింప నేర్తురు తక్కు సేసి
వాసి కెక్కినయప్పురివారసతులు 38

సీ. శారదగాయత్రిశాండిల్యగాలవ
కపిలకౌశికకులఖ్యాతి గలిగి
మదనవిష్వక్సేనమాధవనారద
శుకవైజయంతికార్జునులు గలిగి
చంద్రార్కగుహగిరిసంభవజయవృష
కుంభబాణాదులఁ గొమరు మిగిలి
సుమన ఐరావతసురభిశక్రామృత
పారిజాతముల సొంపారఁ గలిగి

తే. బ్రహ్మ నిలయమ్ము వైకుంఠపట్టణమ్ము
నాగకంకణుశైలమ్ము నాకపురము
లలితగతిఁ బోలి యేవేళఁ దులను దూఁగి
ఘనత నొప్పారు నప్పురివనము లెల్ల. 39

చ. కనకవిలాసకుంభములు గబ్బికుచంబులలీలఁ జిత్రకే
తనములుపైఁటకొంగులవిధంబునఁగ్రాలగవాక్షముల్ రహిన్
గనుఁగవయట్లు పొల్పెసఁగఁగా భువిభోగులు మెచ్చ భోగినీ
జనములరీతిఁ జెల్వమరు సౌధనికాయము పాయకప్పురిన్.

తే. మకరకచ్ఛపశంఖపద్మములు గలిగి
ధనదునగరమ్ముపైఁ గాలు ద్రవ్వుచుండు
సరసమాధుర్యగాంభీర్యసరణిఁ బేర్చి
గుఱుతు మీఱినయప్పురికొలఁకు లెల్ల. 41

తే. అమృతధారాప్రవాహమ్మునందు నెపుడు
నొక్కధేనువు దివి నున్న నుచిత మగు నె
అమృతధారాప్రవాహమ్మునందు నెపుడు
బెక్కుధేనువు లప్పురిఁ బేరు నొందు. 42

క. ఈకరణి సకలవిభవ
శ్రీకరమయి తాఁ బ్రసిద్ధిఁ జెలఁగుచు మహిమన్
నాకపురితోడ నొఱయుచు
సాకేతపురమ్ము వెలయు జగము నుతింపన్. 43

వ. అట్టిమహాపట్టణంబున కధీశ్వరుం డెట్టివాఁ డనఁగ. 44

సీ. తనకీర్తికర్పూరతతిచేత వాసించెఁ
బెౌుతర బ్రహ్మాండభాండ మెల్లఁ

దనశౌర్యదీప్తిచే నినబింబ మనయంబుఁ
బగ లెల్ల మాఁగుడువడఁగఁ జేసెఁ
దనదానవిఖ్యాతి ననుదినంబును వర్థి
దారిద్ర్యములు వెళ్లఁ బాఱ దఱిమె
దననీతిమహిమచే జనలోక మంతయుఁ
దగిలి సంతతమును బొగడఁ దనరె
తే. భళిర! కొనియాడఁ బాత్రమై పరఁగినట్టి
వైరినృపజాలమేఘసమీరణుండు
దినకరాన్వయపాథోధివనజవైరి
నిశితకౌక్షేయకకరుండు దశరథుండు. 45

సీ. పాలింపఁ డవినీతిపరుల మన్ననఁ జేసి
పాలించు సజ్జనప్రతతి నెపుడు
మనుపఁ డెన్నఁడుఁ జోరులను గారవము చేసి
మనుచు నాశ్రితకోటి ఘనము గాఁగ
వెఱ పెఱుంగఁడు వైరివీరులఁ బొడఁగన్న
వెఱచు బొంకెడు చోరలునో యని
తలఁకఁ డర్థివ్రాతములు మీఱి పైకొన్నఁ
దలఁకు ధర్మమ్మెందుఁ దప్పునో యని
తే. నరవిఁ బోషింపఁ డరిగణపట్క మెపుడు
వెలయఁ బోషించు నిత్యమ్ము విప్రవరుల
భాస్కరాన్వయ తేజోవిభాసితుండు
మానధుర్యుండు దశరథక్ష్మావరుండు. 46

సీ. కనఁ గోరఁ డొకనాఁడు గన్నులఁ బరవధూ
లావణ్యసౌభాగ్యలక్షణములు

వినఁ గోరఁ డాకనాఁడు వీనుల కింపుగాఁ
గొలుచువారలమీఁదికొండెములను
చిత్తంబు వెడలించి జిహ్వాగ్రమునఁ గోరి
పలుకఁడు కాఠిన్యభాషణములు
తలఁపఁ డించుకయైన ధనకాంక్ష నేనాఁడు
బంధుమిత్త్రాశ్రితప్రతతిఁ జెఱుప
తే. సతతగాంభీర్యధైర్యభూషణపరుండు
వార్త కెక్కినరాజన్యవర్తనుండు
సకలభూపాలజనసభాసన్నుతుండు
ధర్మతాత్పర్యనిరతుండు దశరథుండు. 47

సీ. విరహాతిశయమున వృద్ధిఁ బొందఁగ లేక
విషధరుండును గోఱ విషముఁ బూనె
తాపంబుఁ గ్రొవ్వించి తరియింప నోపక
పలుమాఱుఁ గడగండ్లఁ బడియెఁ గరులు
కందర్పశరవృష్టి నంద నోపక ఘృష్టి
వనవాసమునఁ గ్రుస్సి వనరు నూఁపె
దీపించి వల పాఁప నోపక కూర్మంబు
కుక్షిలోపలఁ దలఁ గ్రుక్కికొనియె
తే. కుంభినీకాంత తమమీఁదికూర్మి విడిచి
ప్రకటరాజన్యమస్తకాభరణమకుట
ఛ్ఛారుమాణిక్యదీపితచరణుఁడైన
దశరథాధీశుభుజపీఠిఁ దగిలినంత. 48

క. ఆరాజురాజ్యమందలి
వారెల్లను నిరతధర్మవర్తను లగుచున్

భూరిశ్రీవిభవంబుల
దారిద్య్రం బెఱుఁగ రెట్టితఱి నేనాఁడున్. 49

వ ఇట్టిమహాధైర్యసంపన్నుండును మహైశ్వర్యధుర్యుండును
నగుదశరథమహారాజు సకలసామంత రాజలోక పూజమా
నుండగుచుఁ బ్రాజ్యం బగురాజ్యంబునేలుచునొక్కనాఁడు.

సీ సంతానలబ్ధికై చింతించి చింతించి
శిష్టవర్తనుఁడో వసిష్ఠుఁ జూచి
తనకోర్కి వినుపింప విని మునిసింహుండు
పలికె ఋశ్యశృంగు నెలమిఁ దేర
ఘనుఁ డాతఁ డొగిఁ బుత్రకామేష్టి యనువేర
యాగమ్ముఁ గావింప నందువలన
వినుతికెక్కఁగఁ జాలుతనయులు గలుగుట
సిద్ధమ్ము నామాట బుద్ధిలోన
తే. నిలువు మని చెప్ప నారాజు నెమ్మితోడ
నకుటిలాత్మకు నావిభాండకునితనయు
చెలిమి రావించి పుత్రకామేష్టి యనెడి
జన్న మొనరించు చున్నట్టిసమయమునను. 51

ఉ. రావణుచేతిబాధల నిరంతరముఁ బడి వేఁగి మూఁకలై
దేవత లెల్ల గీష్పతికిఁ దెల్లముగా నెఱిఁగింప వారి రా
జీవతనూజుఁడున్నెడకు శీఘ్రము తోడ్కొనిపోయి చెప్ప నా
దేవుఁడు విష్ణుసన్నిధికి దిగ్గనఁ జేకొనిపోయి యచ్చటన్. 52

వ. అప్పురాణపురుషోత్తముం గాంచి నమస్కరించి యింద్రాది
దేవతలం జూపి బ్రహ్మ యిట్లని విన్నవించె. 53

ఉ రావణుఁ డుగ్రుఁ డై తనపరాక్రమశక్తిని వీరిసంపదల్
వావిరిఁ గొల్లలాడి త్రిదివంబును బాడుగఁ జేయ నేఁడు దే
వావలి దీనభావమున నక్కడ నుండఁగ నోడి.
దేవరఁ గాన వచ్చె నిఁక దేవరచిత్తము వీరిభాగ్యమున్. 54

వ. అని విన్నవించిన విని వనరుహాలోచనుండు దయాయత్త
చిత్తుం డై యనిమిషనాయకునిం గూర్చి యిట్లానతిచ్చె. 55

తే వనజగర్భునిఁ గూర్చి రావణుఁడు మున్ను
తపము చేసిన వర మిచ్చునతని దనకు
నేరిచేఁ జావు లే కుండఁ గోరువాఁడు
నరుల వానరులను జెప్ప మఱచినాఁడు 56

వ. అక్కారణంబునం జేసి. 57

తే. వసరు గలిగెను మనకు రావణునిఁ జంప
వినుఁడు మీ రెల్ల నామాట వేడ్కమీఱ
దశరథుం డనురాజు సంతానకాంక్ష
నొనర జన్నంబు గావించుచున్నవాఁడు. 58

క. ధరణీపతి యగుదశరథ
నరనాయకునింటఁ బుట్టి నరరూపమునన్
బెరిఁగెద నే నిఁక మీరును
సురకంటకుమీఁద లావు నూపుటకొఱకై. 59

క. కొందఱు కపివంశంబునఁ
గొందఱు భల్లూకకులమున గురుబలయుతులై
యందఱు నన్ని తెఱంగుల
బృందారకులార! పుట్టి పెరుఁగుఁడు భువిపై. 60

వ. అని కృపాధురీణుం డైన నారాయణుఁ డానతిచ్చిన విని వన
జాసనాది దేవ తానికరంబవ్వనజోదరుని పాదారవిందమ్ములకు
వందనమ్ము లాచరించి నిజనివాసమ్ములకుం జని రయ్యవస
రమ్మున. 61

మ. ఇల సాకేతనృపాల శేఖరుఁడుదా హేలావిలాసంబుతో, ఫల
కాంతిన్ గ్రతువుం బొనర్చిన యొగిన్ బంగారుపాత్రమ్ములో, ప
లదుగ్ధాన్నము చాలఁ గాంచుకొని తాఁ బ్రత్యక్ష మైసిల్చెని, ర్మల
తేజంబునఁ బావకుం డిసి యొఁ బ్రేమన్ మంజు వాక్యంబులన్

క. భూపాల! నీదు భార్యల
కీపాయస మారగింప నిమ్మా తనయుల్
శ్రీపతిపుత్రసమానులు
రూపసు లుదయింతు రమితరూపస్ఫూర్తిన్ 63

వ. అని చెప్పి యప్పాయసపాత్రంబు చేతి కిచ్చిన. 64

ఆ. పాయసమ్ము రెండు భాగముల్ గావించి
యగ్రసతుల కీయ నందులోన
సగము సగము దీసి ముగుద సుమిత్రకు
నొసఁగి రంత నామె మొసవెఁ బ్రీతి. 65

వ. అంతం గొన్నిదినంబులకుఁ గౌసల్యాకైకేయీసుమిత్రలు
గర్భవతు లై యొప్పాఱుచుండ. 66

సీ. ధవళాక్షు లనుమాట తథ్యంబు గావింపఁ
దెలు పెక్కి కన్నులు తేట లయ్యె
నీలకుంతల లని నెగడినయామాట
నిలుపంగ నెఱులపై నలుపు నూపె

గురుకుచ లనుమాట సరవి భాషింపంగఁ
దోరమై కుచముల నీరువట్టె
మంజుభాషిణు లనుమాట దప్పక యుండ
మెలఁతలపలుకులు మృదువు లయ్యెఁ
తే. గామిను లటంట నిక్కమై కాంతలందుఁ
మీఁటి మేలైనరుచులపైఁ గోరి కయ్యె
సవతిపోరనఁ దమలోన సారె సారె
కోకిలింతలు బెట్టుచిట్టుములుఁ బుట్టె. 67

వ. మఱియును. 68

సీ. తనుమధ్య లనుమాటఁ దప్పింపఁ గాఁబోలుఁ
బొఱలేక నడుములు పొదలఁ జొచ్చెఁ
గుచములు బంగారుకుండలో యనుమాట
కల్ల గా నగ్రముల్ నల్లనయ్యెఁ♦
జంద్రాస్య లనుమాట సరివి మాన్పఁగఁ బోలుఁ
గళలవిలాసమ్ము పలుచ నయ్యె
సుందరు లనుమాట సందియమ్ముగఁ బోలు
గర్భభారమ్ములఁ గాంతి దప్పె
తే. ననుచుఁ గనుఁగొన్నవా రెల్ల నాడుచుండఁ
గట్టుచీరెల బ్రేఁకంబు పుట్టుచుండ

శ్రీ కం. వీరేశలింగముపంతులవారి ప్రతిలోని పాఠములు.

* హంసయాన లనంగ మానైనయమ్మాట, నిక్కంబుగా మాంద్య మెక్కె నడల

♦ ముఱికపోఁబలు ముగుదలనెడుమాట, కల్లగాఁ జెక్కులువెల్లనయ్యె.

నాసతులఁ జూచి యందఱు నలరుచుండ
గాంతలకు నప్పు గర్భముల్ గానుపించె. 69

వ. ఇట్లు దుర్భరంబులైనగర్భంబులు దాల్చినకౌసల్యాదికాంతాత్రయమ్మును జైత్రమాసమ్మున శుక్లపక్షమ్మున నవమీభానువాసరమ్మునఁ బునర్వసునక్షత్రంబునఁ గర్కటకలగ్నంబున శ్రీరామభరతలక్ష్మణశత్రుఘ్నులం గాంచినం దదనంతరంబున దశరథుండు యథోచితకర్తవ్యంబులుజరపియప్పుడిదినంబులు నరిష్టంబు లేక ప్రతిదినప్రవర్ధమానులగుచున్నకుమారచతుష్టయంబునకుఁ గాలోచితంబులగుచౌలోపనయనాదికృత్యంబులు గావించివెండియు విద్యాప్రవీణులగునట్లు లోనర్చి గజాశ్వరథారోహణంబులు నేర్పి ధనుర్వేదపారగులం గావించి పెంచుచున్నసమయమ్మున 70

సీ. ఒకనాఁడు శుభగోష్ఠి నుర్వీశ్వరుఁడు మంత్రి
హితపురోహితులను నెలఘుఁ జేరి
బంధువర్గము రాయబారులుఁ జారులుఁ
బరిచారకులు నెల్ల సరవిఁ జేరి
గాయకులును భృత్యగణములు మిత్రులు
సతులును సుతులును జక్క నలరి
సరసులు జతురులుఁ బరిహాసకులుఁ గళా
వంతులుఁ గడు నొక్కవంకఁ జేరి
తే. కొలువఁ గొలువున్న యెడ వచ్చి కుశికపుత్త్రుఁ
డర్థి దీవించి తా వచ్చినట్టికార్య
మధిపునకుఁ జెప్ప మదిలోన నాత్రపడుచు
వినయ మొప్పార నిట్లని విన్నవించె. 71

క. రాముఁడు దనుజులతో సం
గ్రామము సేయంగఁ గలఁడె కందుగదా! నే
నే మిమ్ముఁ గొలిచి వచ్చెద
నోమునిరాజేంద్ర! యరుగు ముచితప్రౌఢిన్ 72

మ. అనినం గౌశికుఁ డాత్మనవ్వి వినుమయ్యా రాజ! నీచేతఁగా
దనరాదైనను రాక్షసుల్ విపులగర్వాటోపబాహాబలుల్
ఘనుఁ డీరాముఁడుదక్క వారిఁ గెలువంగారాదు పిన్నంచునీ
వనుమానింపక పంపుమింకఁ గ్రతురక్షార్థంబుభూనాయకా.

వ. అని ప్రియోక్తులు పలుకుచున్న విశ్వామిత్రునకు మిత్రకుల
పవిత్రుం డైనదశరథుండు మాఱాడ నోడి యప్పుడు. 74

క. మునినాథువెంట సుత్రా
ముని నలజడి వెట్టుచున్న మూర్ఖులపై రా
ముని సౌమిత్రిని వెస న
మ్మునితో నానందవార్ధి మునుఁగుచుఁ బనిచెన్. 75

మత్తకోకిలము.

వారిఁ దోడ్కొని కౌశికుం డట వచ్చునయ్యెడ ఘోరకాం
తారమధ్యమునందు నొక్కతె దైత్యకామిని భీకరా
కార మొప్పఁగ నట్టహాసవికాస మేర్పడ రాఁగ నా
క్రూరరాక్షసిఁ జూచి యమ్మునికుంజరుం డొగి రామునిన్.

క. తాటక వచ్చిన దదిగో
నాటగ నాఁడు దని మేల మాడక నీ పీ
పాటి పడ నేయు మని తన
చాటున భయపడెడి రామచంద్రున కనియెన్. 77

వ. ఇట్లు చెప్పిన యామునిచంద్రునిపల్కు లాలించి రామచం
ద్రుండు తనయంతరంగమ్మున నిట్లని వితర్కించె. 78

క. ఈయాఁడుదానిఁ జంపఁగ
నాయమ్మున కేమిగొప్ప నగరే వీరుల్
ఛీ యని రోయుచు నమ్ముని
నాయకుభయ మెఱిఁగి తనమనమ్మున నలుకన్. 79

క. వ్రేటు గొని రామచంద్రుఁడు
నూటిగ నొకదిట్టకోల సురలు నుతింపన్
ఘోటకసమవక్షస్థలఁ
దాటక నత్యుగ్రలీల ధరపైఁ గూల్చెన్. 80

వ. ఇట్లు దాటకం గీటణంచినయంత నమ్మునీంద్రుండు నేటి
సంతోషమ్మున రాముని గొనియాడుచు నక్రమంబుగ
నిజాశ్రమంబున కేతెంచి రామసౌమిత్రుల సాయంబున
జన్నంబు సేయుచున్న సమయంబున. 81

క. ఆకాశవీథి నెలకొని
రాకాసులు గురిసి రమితరక్తముఁ బలలం
బాకౌశికుయజ్ఞముపై
భీకరముగ మునిగణంబు భీతిం బొందన్. 82

ఉ. అంబరవీథి నిల్చి త్రిదశాంతకు లెంతయు నేచి రక్తమాం
సంబులు గాధినందనునిజన్నముపైఁ గురియంగ నంతలో
నంబరరత్నవంశకలశాంబుధిచంద్రుఁడు రామచంద్రుఁ డు
గ్రంబుగఁద్రుంచెఁజండబలగర్వులఁదమ్ముఁడుఁదానునొక్కటై.

వ ఇట్లు రామచంద్రుండు సాంద్రప్రతాపంబు మించ నిం
ద్రారులఁ ద్రుంచిన నమ్ముని చంద్రుఁడు నిర్విఘ్నంబుగా

జన్నం బొనర్చి రామసౌమిత్రులం బూజించె నట్టిసమ
యమ్మున. 84

క. ధరణీసుత యగుసీతకుఁ
బరిణయ మొనరింప జనక పార్థివుఁ డిల భూ
వరసుతుల రండని స్వయం
వర మొగిఁ జాటించె నెల్లవారలు వినఁగన్. 85

వ. ఇట్లు స్వయంవరమహోత్సవఘోషంబున సంతోషమ్ము
నొంది విశ్వామిత్రుండు రామసౌమిత్రుల మిథిలానగరంబు
నకుఁ దోడ్కొని చనుచుండుమార్గంబున. 86

క. ముదితాపసివెనువెంటను
వదలక చనుదెంచునట్టివడి రాముని శ్రీ
పదరజము సోఁకి చిత్రం
బొదవఁగఁ గనుపట్టె నెదుట నొకయుపల మటన్. 87

క. పద నై యొప్పిద మై కడుఁ
గదలుచు బంగారుప్రాఁదె కరఁగినరీతిన్
బొదలుచు లావణ్యస్థితి
సుదతిగఁ జూపట్టి నిలిచె సురుచిరలీలన్. 88

ఉ. ఆమునివల్లభుండు గొనియాడుచుఁ బాడుచు వేడ్కతోడ శ్రీ
రామునిఁ జూచి యిట్లనియె రామ! భవత్పదధూళిసోఁకి యీ
భామిని రాయి మున్ను కులపావన చూడఁగఁ జిత్రమయ్యె నీ
నామ మెఱుంగువారలకు నమ్మఁగవచ్చును భుక్తిముక్తులున్.

వ. అని యక్కాంతారత్నంబు పూర్వవృత్తాంతం బంతయు
నెంతయుసంతసమ్మున నమ్మనుజేంద్రనందనుల కెఱింగింపుచు
మిథిలానగరంబునకుం జనియె నచ్చట 90

సీ. ద్రవిడ కర్ణా టాంధ్ర యవన మహారాష్ట్ర
రాజకుమారులు తేజ నులరఁ
బాండ్య ఘూర్జర లాట బర్బర మళయాళ
భూపనందనులు విస్ఫూర్తి మీఱ
గౌళ కేరళ సింధు కాశ కోసల సాళ్వ
ధరణీశపుత్రులు సిరి వెలుంగ
మగధ మత్స్య కళింగ మాళవ నేపాళ
నృపతనూభవులు నెన్నికకు నెక్క
తే. మఱియు నుత్కల కోంకణ మద్ర పౌండ్ర
వత్స గాంధార సౌరాష్ట్ర వంగ చోళ
రాజ్యముల నొప్పుచుప్పన్న రాజసుతులు
వచ్చి రక్కామినీస్వయంవరమునకును 91

ఉ. కొందఱు పల్లకీల మఱికొందఱు తేరుల నందలంబులన్
గొందఱుకొందఱశ్వములఁగొందఱుమత్తగజేంద్రసంఘము
న్గొందఱు స్వర్ణడోలికలఁ గోరిక నెక్కి నృపాలనందనుల్
సందడిగాఁగవచ్చిరి బుజంబుబుజంబును ద్రోపులాడఁగన్

వ. అట్టిసమయంబున. 93

చ. గురుభుజశక్తి గల్గుపదికోట్లజనంబులఁ బంప వారు నా
హరునిశరాసనంబుఁగొనియాడుచుఁ బాడుచుఁగొంచువచ్చి
సుస్థిరముగ వేదిమధ్యమునఁ జేర్చిన దానికి ధూపదీపముల్
విరులును గంధ మక్షతలు వేడుక నిచ్చిరి చూడనొప్పఁగన్.

వ. అట్టిసమయంబున జనకభూపాలుండు రాజకుమారులం
గనుంగొని యిట్లనియె 95

ఉ. కొంకక సావధానమతిఁ గూర్చి వినుం డిదె మత్తుమారికై
యుంకువ సేసినాఁడ వివిధోజ్జ్వల మైనధనంబుఁ గాన నీ
శంకరుచాప మెక్కిడిన సత్త్వఘనుండగువాని కిత్తు నీ
పంకజనేత్ర సీత నరపాలకులార! నిజంబు సెప్పితిన్. 96

ఆ. అనుచుఁ బలుకుచున్న యవనీశతిలకుని
వాక్యములకు నుబ్బి వసుమతీశ
సుతులు దాముతామె మతిలోనఁ జెలఁగుచు
దగ్గఱంగఁ బోయి ధనువుఁ జూచి 97

క. విల్లా యిది కొండా యని
తల్లడపడి సంశయంబు తలకొన మదిలో
బల్లిదు లగునృపనంగను
లెల్లరు దాదవుల నుండి రెంతయు భీతిన్ 98

క. కొందఱు డగ్గఱ నోడిరి
కొందఱు సాహసముచేసి కోదండముతో
నందంద పెనఁగి పాఱిరి
సందుల గొందులను దూఱి సత్త్వము లేమిన్. 99

సీ. గాలిఁ దూలినరీతిగా నెత్తఁ జాలక
తముఁ దామె సిగ్గునఁ దలలు వంచి
కౌఁగిలించిన లోను గాక వెగ్గల మైన
భీతిచే మిక్కిలి బీరువోయి
కరముల నందంద పొరలించి చూచినఁ
గదలక యున్నఁ జీకాకునొంది
పాషాణ మున్నట్టిపగిది మార్దవ మేమి
కాన రాకుండినఁ గళవళించి

తే. రాజసూనులు కొందఱు తేజ ముడిగి
జగతి రాజుల మోసపుచ్చంగఁ దలఁచి
జనకుఁ డీమాయఁ గావించెఁ జాలు ననుచుఁ
దలఁగి పోయిరి దవ్వుగా ధనువు విడిచి. 100

సీ. ఇది పర్వతాకార మీవిల్లు కను విచ్చి
తేఱి చూడఁగ రాదు దేవతలకు
నటుగాక మును శేషకటకునిధను వంట
హరుఁడె కావలెఁ గాక హరియుఁ గాక
తక్కినవారికిఁ దరమె యీకోదండ
మెత్తంగఁ దగుచేవ యెట్లు గలుగు
దీని డగ్గఱ నేల దీని కోడఁగ నేల
పరులచే నవ్వులు పడఁగనేల
తే. గుఱుతు సేసియుఁ దమలావుకొలఁదిఁ దామె
తెలియవలెఁ గాక యూరక తివుర నేల
యొరుల సొమ్ములు తమ కేల దొరకు ననుచుఁ
దలఁగి పోయిరి రాజనందనులు గనుచు. 101

వ. అంత విశ్వామిత్రమునీంద్రుండు రామచంద్రునిముఖావలో
కనంబుఁ జేసిన 102

చ. కదలకుమీ ధరాతలమ కాశ్యపిఁ బట్టు ఫణీంద్ర భూవిషా
స్పదులను బట్టు కూర్మమ రసాతలభోగిఢులీకులీశులఁ
వదలక పట్టు ఘృష్టి ధరణీఫణికచ్ఛపపోత్రివర్గముఁ
బొదవుచుఁ బట్టుఁడీ కరులు భూవరుఁడీశునిచాపమెక్కిడున్.

క. ఉర్వీనందనకై రా
మోర్వీపతి యెత్తు నిప్పు డుగ్రునిచాపం

బురిష్ఠుం బట్టుఁడు దిగ్గం
తుర్యద్విధరకిటిఫణీంద్రు లూఁతఁగఁ గడిమిన్. 104

వ. అనుచు లక్ష్మణుండు దెలుపుచున్న సమయంబున. 105

మ. ఇనవంశోద్భవుఁడై నరాఘవుఁడు భూమీశాత్మ*జుల్ వేడ్క
తోఁ, దను వీక్షింప మునీశ్వరుం డలరఁ గోదండంబుచే
నందిచి,వ్వన మోపెట్టి గుణంబు పట్టి పటుబాహాశక్తితోఁ
దీసినఁ, దునిఁగెఁ జాపము భూరిఘోషమున వార్ధుల్
మ్రోయుచందంబునన్. 106

తే. ధనువు దునిమినంత ధరణీశసూనులు
శిరములెల్ల వంచి సిగ్గుపడిరి
సీత మేను వంచె శ్రీరామచంద్రునిఁ
బొగడె నవుడు జనకభూవిభుండు. 107

వ. ఇట్లు శ్రీరామచంద్రునిసత్త్వసంపదకు మెచ్చి సంతోషిం
చి జనకమహారాజు వివాహంబు సేయువాఁడై రమ్మని దశర
థేశ్వరునిపేరిట శుభ లేఖలువ్రాయించి పంచిన దశరథమహా
రాజును నాశుభ లేఖలంజదివించి సంతోషంబున నానంద
బాష్పంబులు గ్రమ్ముదేర మంత్రిప్రవరుం డగుసుమంత్రునిం
బిలుపించిసుమంత్రా!యిపుడు మన మందఱమునుబయలుదే
ఱి మిథిలాపట్టణంబునకుంబోయి యట జనకమహారాజునిం
ట మనరామలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నులకు వివాహమహోత్సవ
ముజరుపవలయుఁగావునవసిష్ఠాదిద్విజవర్యులను గౌసల్యాది
కాంతాజనమ్మును నరుంధతి మొదలుగాఁ గలభూసురభార్య
లను మఱియు సకలబంధుజనంబునురావించి బంగరుటరదం

* జవ్రాతిముల్ అని పాఠాంతరము.

బులనిడికొని తోడ్కొని రమ్మనియంపిన నతండును మహాప్రసా
దంబని తత్క్షణము యంతఃపురంబునకుం బోయి కౌసల్యా
కైకసుమిత్ర మొదలగు రాజకాంతలను వసిష్ఠాదిద్విజపత్ను
లను నరుంధతి మొదలుగాఁ గలముత్తైదువలను మిగిలిన సకల
బంధుజనమ్మును రావించి యుక్తప్రకారమ్ముగాఁ గనకరథ
మ్ములపై నిడికొని దశరథమహారాజుకడకుం గొనివచ్చిన
యంతదశరథుండు పుత్త్రద్వయసహితముగ రథ మారో
హించి సమస్తసేనాసమన్వితుండగుచు వాద్యఘోషంబులు
దశదిశలు నిండ నడచుచున్న సమయమ్మున నంతకుముందు
జనకభూవల్లభుండు దశరథమహీపాలు నెదుర్కొని తోడి
తెచ్చి యడుగులు గడిగి యర్ఘ్యపాద్యాదివిధుల విధ్యు
క్తంబుగాఁ బూజించి మానితంబుగఁ గానుక లొసంగి
సకలసంపత్సంపూర్ణ మయిన నివేశముం గల్పించి యందుఁ
బెండ్లివారిని విడియించె నంత నక్కడఁ గనకవికారమైనపీఠ
మ్ముపైఁ గూర్చున్న సమయమ్మున దేవా! శుభముహూర్తం
బాసన్నమగుచున్నది రమ్మని వసిష్ఠుండు సను దేర నాతఁడు
చని రామలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నులకు మంగళస్నానమ్ముఁ
జేయించి నిర్మలాంబరాభరణంబు లొసంగి వేర్వేఱ నొక్కము
హూర్తమ్మునఁ దనకూతు సీతను శ్రీరామచంద్రునకును, దన
తమ్ముఁడు కుశధ్వజుని కూఁతు రగుమాండవ్యూర్మిళా శ్రుతకీ
ర్తులను భరతలక్ష్మణశత్రుఘ్నులకును నిచ్చి వివాహముం
జేసి తనప్రియతనయల కొక్కొకతెకు నూఱేసి భద్రగజ
మ్ములను వేయేసి తురంగంబులను బదివేలు దాసీజనమ్మును
లక్షధేనువులును నరణంబు లిచ్చి దశరథాదిరాజలోకమ్ము

నకు బహుమానమ్ముగా నవరత్న ఖచితభూషణమ్ములును జీని
చీనాంబరమ్ములును నొసంగి సుగంధద్రవ్యమ్ముల నర్పించి
పూజించి యంపె నంత దశరథమహారాజు మరలియయోా
ధ్యాపట్టణంబునకు వచ్చుచుండఁగా మధ్యమార్గంబున. 108

ఆ పరశురాముఁ డడ్డుపడి వచ్చి మీానాము
మెవ్వ రనిన మొలకనవ్వుతోడ
నేను దశరథుండ నితఁడు నాపుత్త్రిండు
రాముఁ డండ్రు పేరు భీమబలుఁడు. 109

వ. అని వినుపించినఁ గ్రోధావేశవశంవదుం డై యప్పు డప్ప
రశురాముండు రాముం గనుంగొని యి ట్లనియె. 110

క. రాముఁడు నే నై యుండఁగ
నామీాఁద నొకండు గలిగెనా మఱి యాఁ గా
కేమాయె రణ మొనర్పఁగ
రామా! రారమ్మటంచు రహిఁ బిలిచెఁ దగన్. 111

వ. పిలిచినతోడనే రామచంద్రుం డతని కిట్లనియె. 112

ఆ బ్రాహ్మణుండ వందుఁ బరమపవిత్రుండ
వదియుఁగాక భార్గవాన్వయుండ
వైననిన్నుఁ దొడరి యాహవస్థలమున
జగడమాడ నాకుఁ దగునె చెపుమ. 113

వ. అనిన విని పరశురాముం డి ట్లనియె. 114

ఉ. శస్త్రముఁ దాల్చినందగునె సన్నుతికెక్కినబ్రాహ్మణుండనన్
శాస్త్రము గాదు నా కెదిరి సంగరభూమిని నిల్చినంతనే
శస్త్రముఖంబులన్ నృపులఁజక్కఁగ జేయుదుఁగాననిప్పుడున్
శస్త్రముశాస్త్రముంగలవు సాహసవృత్తిని రమ్ముపోరఁగన్.

వ. అనిన రామచంద్రుం డిట్లనియె. 116

మ. విను మావంటినృపాలురైనఁ గలనక్షాపీరత్వముం జూపఁగా
ననయోఁగాక మహానుభావుఁడవు నిన్నా లంబులో మీఱఁగా
నెనయక్షా ధర్మవె మాకుఁ జూడ మఱినీ వేమన్న నీమాటకుం
గనలక్షా మంచిదికాదు మాకెపుడు దోర్గర్వంబు మీఁపట్టునన్.

వ. అనిన విని యెంతయు సంతోషించి భార్గవరాముండారఘు
రామునితో నిట్లనియె. 118

ఆ. శివునిచిపుకువిల్లు శీఘ్రంబె యానాఁడు
విఱిచినాఁడ ననుచు విఱ్ఱవీఁగ
వలదు నేఁడు నాకు వశమైనయీచాప
మెక్కుపెట్టి తివియు మింతె చాలు. 119

ఉ. రాముఁడు గీముఁ డంచును ధరాజను లెల్ల నుతింప దిట్టవై
భీమునిచాపముక్షా విఱిచి ప్రేలెద వందుల కేమిగాని యీ
శ్రీమహిళేశుకార్ముకముఁ జేకొని యెక్కిడుదేని నేఁడు నీ
తో మఱి పోరు సల్పెదఁ ద్రోతు రణస్థలి నీశరీరమున్. 120

చ. అని తనచేతివిల్లు నృపులందఱుఁ జూడఁగ నందియీయనా
ధనువును గూడి తేజముఁ బ్రతాపముఁ రామునిఁ జెందెనంతన్నే
జనవరుఁ డాశరాసనముఁ జక్కఁగ నెక్కిడి వాఁడిబాణ మం
దుననిడి యేదిలక్ష్యమనఁ ద్రోవలుసూపినఁ ద్రుంచె గ్రక్కునన్.

వ. ఇట్లు మహాప్రతాపంబునఁ దావిలుద్రుంచి యనర్గళప్రతాప
మ్మున భార్గవరాముదోర్గర్వంబు నిర్గర్వంబుగావించి జయ
మ్ము గైకొన్నకుమారునిం గౌఁగిలించుకొని దశరథుండు
కుమారచతుష్టయమ్ముతో నయోధ్యానగరంబుఁ బ్రవే
శించి సుఖోన్నతి రాజ్యంబు నేలుచున్న సమయంబున.

శా. పారావారగభీరికిన్ ద్యుతిలసత్పద్మారికిన్ నిత్యవి
స్తారోదారవిహారికిన్ సుజనరక్షాదక్షదక్షారికిన్
సారాచారవిచారికిన్ మదరిపుక్ష్మాపాలసంహారికిన్
వీరీ సాటి నృపాలకుల్ దశరథోర్వీనాథజంభారికిన్ 123

వ. అని కొనియాడం దగినన్నృపాలశేఖరుండు ధర్మమార్గంబు నొక్కింతయేనిం దప్పకుండ రాజ్యంబు సేయుచుండె ననుట విని నారదుని వాల్మీకిమహామునీశ్వరుం డటమీఁదికథా విధానం బెట్టి దని యడుగుటయు. 124

క. జలజాక్ష! భక్తవత్సల!
జలజాననవినుతపాదజలజాత! సుధా
జలరాశిభవ్యమందిర!
జలజాకరచారుహంస! జానకినాథా! 125

గద్యము. ఇది శ్రీగౌరీశ్వరవరప్రసాదలబ్ధగురుజంగమార్చన వినోద సూరిజనవినుతకవితాచమత్కారాతుకూరి కేసన సెట్టి తనయ మొల్లనామధేయవిరచితం బైనశ్రీరామాయణ మహాకావ్యంబునందు బాలకాండము సర్వము నేకాశ్వాసము.

అయోధ్యాకాండము.

క. కరదర్పహూప! ఖండిత
కందర్పవిరోధిచాప! కరుణాద్వీపా!
వందితశుభనామా! ముని
సందోహస్తుత్యభూమ! జానకిరామా!

వ. శ్రీనారదమునీశ్వరుండు వాల్మీకిమహాముని కెఱింగించిన
తెఱంగు వినిపించెద నాకర్ణింపుము. 2

సీ. తనసుమంత్రాదిప్రధానులతోఁ గూడి
సుఖగోష్ఠి నుండంగ నఖిలజనులఁ
జక్కఁగా రావించి సమ్మదంబున వంశ
గురునితో దశరథధరణినాథుఁ
డనియె నీభూభార మంతయు నొక్కట
నేలితిఁ జాలదే యేకహేళి
నటుగాక పగతుర నవలీల గెల్చితి
నిల్పితి ధర్మమ్ము నిష్ఠతోడ
తే. నింత చాలదె యాశకు నెంతకెంత
రామచంద్రుని ధరణికి రాజు గాఁగ
మీరు నూడంగఁ బట్టంబు భూరిమహిమఁ
గట్టవలయును మంచిలగ్నమునఁ జెలఁగి. 3

తే. అనుచు గురునకుఁ దెల్పి తా నతనిసమ్మ
తమున సౌభాగ్యమంగళద్రవ్యసమితిఁ
గూర్చుఁ డనుచును మంత్రులకును నెఱుంగఁ
జెప్పి శృంగార మీపురిఁ జేయుఁ డనియె. 4

వ. అట్టిసమయంబున 5

తే. పగలు ప్రాగ్భాగమున నుండి గగనవీథిఁ
బరమదిక్కున కేఁగఁగా శ్రమము దోఁచి
చెమట పట్టిన స్నానంబుఁ జేయ నరుగు
కరణి నపరాబ్ధిలో దివాకరుఁడు గ్రుంకె. 6

క. మేలిమి సంధ్యారాగము
వ్రాలినచీఁకటియుఁ గలిసి వరుణునివంకన్
నీలముఁ గెంపును నతికిన
పోలికఁ జూపట్టె నట నభోమణి తలఁగన్. 7

క. వారక కల్పద్రుమమునఁ
గోరకములు పుట్టినట్లు గురుతరకాంతిన్
దారకములు తల సూపెన్
జోరానీకమ్ము మిగుల సొక్కుచు నుండన్. 8

ఆ. కాకు మొగులరీతిఁ గాటుకచందాన
నీటిభాతి నింద్రనీలమహిమ
మాషరాశిపోల్కి మఱి మఱి యపు డంధ
కార మవని యెల్లఁ గలయఁ బర్వె. 9

వ. అట్టిసమయంబున 10

చ. తలవరులన్ నిజాధిపుల దర్పకునేర్పునఁ గన్నుఁ బ్రామి యు
త్తలఁ దమపిన్నపాపల నుదారత నేర్పడ నిద్రపుచ్చి ని
ర్మలకరకంకణావళులు రట్టుగ దా మటు మ్రోఁగనీక వి
చ్చలవిడిగాఁ జరించిరొగిజారలతాంగులుమధ్యరాత్రులన్.

చ. సురతము లేకయున్నరనుజోటి మగండుడికించుకాంతయున్
సరస మెఱుంగుచంద్రముఖి సావడిదంటయు బేరకత్తెయున్
బరపురుషాభిలాషమును బాయనిభామిని పోఁడుకట్టునన్
బరఁగినభామలాది యుపభర్తలఁ గూడి చరించి రత్తఱిన్

ఉ. భానుసహస్రసత్కిరణపంక్తుల నుద్భవమైనయాబృహ
ద్భానుసువెట్టఁ బెల్లుడకఁబడ్డసుధాంబుధిమీఁదిమీఁగడల్

పూని సమీరుచేఁ దెరల పూర్వదిశం గనుపట్టె దానిపై
ఫేన మనంగ నొప్పె శశిబింబము తూరుపుఁ గొండపైఁ దగన్.

చ. కుముదములుం జకోరములు గోమలసస్యముఁ జంద్రకాంతము
ల్, రమణఁ జెలంగ వెన్నెలతిరంబుగఁ జేసె జగంబు లుబ్బఁగాఁ
గమలములున్ వియోగు లధికంబుగఁ జోరులు జక్రవాకముల్
రమణఁ గలంగ వెన్నెలతిరంబుగఁ గాచె జగంబు లుబ్బఁగాన్.

ఉ. నారదు లైరి సన్మునులు నాకమహీజము లయ్యె భూజముల్
శారద లైరి భామినులు శంకరశైలము లయ్యె గోత్రముల్
పారద మయ్యె సింధులు పన్నగనాయకు లయ్యె నాగముల్
వారిదవర్గ మెల్ల సితపర్ణము లయ్యెను బండువెన్నెలన్. 15

చ. కొడుకుదయించె నంచలరి కోరి సుధాంబుధి మిన్నుముట్టెయు
ప్పుడు జగమెల్లఁ గప్పె ననఁ బూర్ణత నొందెను సాంద్రచంద్రికల్
పుడమికిఁ బాలవెల్లి గతిఁ బొల్పెసలారఁగఁ జంద్రుఁ డొప్పె న
య్యుడుపతి మేనిమచ్చ యనునొప్పెఁ బయోనిధి పద్మనాభుఁడై

వ. అట్టిసమయంబున. 17

ఉ. కోరి చకోరదంపతులు గుంపులుగుంపులు గూడి రంతులన్
జేరిన చంద్రికారసముఁ బేర్కొని మార్కొని పొట్టనిండఁగాఁ
బారణసేసి పెన్బయలఁ బ్రాఁకుచుఁ జంచుపుటంబు లెత్తుచున్
జేరము వారుచుండె మదిఁ బ్రేమ జనింప వధూటికోటికిన్.

ఉ. వెన్నెలతీఁగలన్ గొనలు వేడుకముక్కులఁ ద్రుంచి తెచ్చి దా
రొక్కన్న ప్రియాంగనాతతికిఁ గూరిమి నోరికి నిచ్చి కేళికిన్
సన్నపుఁ గంఠనాళముల సన్నలు సేసి సుఖించె నింపుగన్
దిన్నని చంద్రకాంతమణితిన్నెలమీఁదఁ జకోరదంపతుల్.

తే. పాకశాసని సేవంతిబంతి దివికి
నెగుర వైచినకై వడి నేమి సెప్పఁ
బొండువర్ణంబుతోఁ బూర్వభాగమందు
సొంపు మీఱంగ వేగురుఁజుక్క వొడిచె. 20

వ. అట్టిసమయంబున 21

క. రవి యుదయించెను జనుఁడీ
దివియలు నక్షత్రసమితి తిమిరము శశియుఁ
బవ లేమిటి కనురీతిని
కువలయమున గూళ్ళఁ గోళ్ళు గూయ మొదలిడెన్. 22

చ. వనలక పద్మరాగమణి పట్టువగ్రాలఁగఁ బట్టి నేర్పు పెం
పొదవఁగఁ దూర్పుకొండపయికొప్పుగఁ దెచ్చి జగద్గురుండు బా
ద్రినళవరేణ్యకట్టెదుగఁ దేకువ నిల్పినదర్పణంబు నా
నుదయము నొందె భానుఁడు సముజ్జ్వలకోకనదప్రదీప్తులన్.

వ. ఆరాత్రి రాజశేఖరుని చిత్తంబు వచ్చునట్లుగా మెలంగి
యాతఁడు దన్ను మెచ్చు బెఱింగి కైక యిట్లనియె. 24

ఆ. వసుమతీశ! నాకు వర మిచ్చి తప్పుట
తగవు గాదు మీకుఁ దలఁపులోన
మఱచినా రదేమొ మన్నించి తొల్లింటి
యీవు లీయవలయు నీక్షణంబ. 25

క. జననాథ! నాకుమారుని
వినుఁడీ పట్టంబు గట్టి వేవేగను రా
ముని మునిఁగా ననుపుఁడు మఱి
వనమునఁ బదు నాలు గేండ్లు వర్తింపంగన్. 26

వ. అని ప్రార్థించిన విని పార్థివేంద్రుండు డిల్లపడి తల్లడిల్లుచు
నుల్లంబు గలంగి మునుం గిడి యచ్చేడియ పలికినపలుకు
లకు మాఱాడ నోడి మిన్నక యున్నసమయంబున సుమం
త్రుం డేతెంచి స్వామీ! రామచంద్రునిఁ బట్టంబు గట్ట
సుముహూర్తం బాసన్నం బయ్యెఁ గావున మిమ్ము నచ్చ
టికి విచ్చేయ నవధరింపుం డని వసిష్ఠభగవానుండు విన్న
వించు మని పంపె నని చెప్పిన విని కైక యిట్లనియె. 27

మ. అనిలోమున్నృపాలుచిత్తమున కేనాహ్లాదముంగూర్చినా
తనయుఁ బట్టముగట్టిరాఘవునిఁబద్నాల్గేండ్లు కాంతారమం
దునువర్తిల్లఁగఁ బంపఁగోన్నవరముఁ ద్రోయంగరాదెంతయు
న్వనసీమఁ మునివృత్తినుండుమనుఁడీవైళంబయా రామునిన్

క. అని పలుకుకైకపలుకులు
విని వేగను మఱలి వచ్చి విన్నదనంబుఁ
దనుకవసిష్ఠునితోడఁ
వినుపించె సుమంత్రుఁ డిట్టివిధ మేర్పడఁగన్. 29

వ. అనిన విని వసిష్ఠాదిప్రముఖులును సుమంత్రాదిప్రధానజనం
బులును సైన్యంబును బరివారంబులు విన్ననై యున్న
నాసన్న మెఱింగి రామచంద్రుండు రాజచిహ్నంబులు త్య
జించి జటావిభూతివల్కలంబులు దాల్చి ధనుర్ధరుం డై యు
న్నంత లక్ష్మణుండును భూపుత్రికయును దోడఁజనుదేరఁ
దల్లులకు నమస్కరించి వసిష్ఠానుమతంబున నాశీర్వచనంబు
లు గైకొని యాస్థానంబు వెలువడి యరణ్యంబున కరుగు
నప్పుడు పురజనులందఱును బురవురం బొక్కుచు దశరథ
మహారాజును దూషింపుచుఁ గైకను నిందింపుచు మూఁక

లై శోకింపుచుండ నది యంతయు విని దశరథుండు పురో
హితామాత్యబంధువర్గంబులతో శ్రీరామచంద్రుం డేఁగిన
త్రోవం జన్నంత నారాముఁడు దూరంబునకుఁ జనియె దశ
రథుండును మరలి వచ్చి పుత్రశోకంబునన నాకపురంబు
నకుఁ జనియెఁ దదనంతరంబ 30

ఆ. చనుచు రాఘవుండు స్వర్ణదియొడ్డున
గుహునిఁ గాంచి యతనిఁ గుస్తరించి
తడయ కోడఁ బెట్టి దాఁటింపు మనవుడు
నట్లు చేయఁ దలఁచి యాత్మలోన. 31

చ. నుడిగొని రాముపాదములుసోఁకిన ధూళివహించిరాయియే
ర్పడ నొక కాంత యయ్యెనఁట పన్నగ నీతనిపాదరేణు వి
య్యెడ వడి నోడసోఁకనిదియేమగునోయనిసంశయాత్ముఁడై
కడిగెగుహుండురామపదకంజయుగంబుభయమ్ము పెంపునన్.

వ. ఇట్లు శ్రీరామచంద్రుని శ్రీపాదంబుల నీటఁ గడిగి యోడపై
నెక్కించి యమ్మువ్వుర నవ్వలికిఁ దాటించిన నాక్షణంబ 33

ఉ. రాజకులావతంసుఁ డగురాముఁడు తమ్ముఁడుఁ దానునాభర
ద్వాజమహామునీంద్రుపదవారిజముల్ గని మ్రొక్క నాతఁడం
భోజహితాన్వయాబ్ధిపరిపూర్ణసుధాకరుఁ డైనరామునిం
బూజ లొనర్చి కందఫలమూలములకఁ బరితృప్తిఁ జేసినన్.

వ. సంతసింపుచు నారాత్రి యచ్చట నివసించి మఱునటిదిన
మరోదయమ్మున. 35

ఆ. ముదముతోడఁ దమ్ము మునిభరద్వాజుండు
భక్తి ననుప రామభద్రుఁ డప్పుడు

చనియె భ్రాతృదారసహితుఁ డై సన్ముని
కూటమునకుఁ జిత్రకూటమునకు. 36

మ. ఘనుఁడా రాముఁడు చిత్రకూటమున వేడ్కం జేరియున్నంతలో
నన దంతావళి వాజిరత్నరథనానాయోధసంఘంబుతో
డ నమాత్యద్విజబంధువర్గములతోడం గూడి వాద్యంబులన్
జనుదెంచెన్ భరతుండు రాముకడకున్ సద్భక్తియే పారఁగన్.

సీ. చనుదెంచి రామునిచరణంబులకు మ్రొక్కి
కైకేయి చేసినకపటమునకు
నగరంబు విడిచి యీపగిది ఘోరారణ్య
మున కిట్లు రా నేల మునులపగిది
నదిగాక మనతండ్రి యత్యంత మైనట్టి
పుత్రశోకంబునఁ బొక్కి పొక్కి
త్రిదశాలయమ్మున దేవేంద్రుఁ గనఁ బోయె
నని చెప్ప విని రాముఁ డంతలోన
తే. భరతలక్ష్మణశత్రుఘ్న ధరణిసుతలఁ
గూడి దుఃఖించి దుఃఖించి కొంతవడికి
నాప్తవర్గంబుచే మానె నంతమీఁద
భరతుఁ డిట్లనె శ్రీరామభద్రుతోడ. 38

తే రాజు లేకున్నచో మఱి రాష్ట్రమందుఁ
గార్య మెట్లౌను మీ రెఱుంగనిది గలదె
నేఁటిసమయానఁ బట్టంబు నిలుపుకొనఁగఁ
దిరిగి విచ్చేయుఁ డనుడు నాభరతుతోడ. 39

వ. శ్రీరామచంద్రుం డిట్లనియె. 40

చ. జనకుఁడు సేసినట్టిమితిఁ జక్కఁగఁ దీర్చి కడంక నేను వ
చ్చినగుఱిదాక భూతలముఁ జేకొని రాజ్యముఁ జేయుమాటగా
వనకు మటన్న నొల్ల నన నాతనికిం దనపాదుకాయుగం
బొనరఁగ నిచ్చి పొమ్మనుచు నుర్వికి రాజుగఁ బంపె సొంపుగన్.

వ. ఇట్లు భరతుని భరతాగ్రజుం డనునయించి మరలించి నాక
లోకకవాటం బగుచిత్రకూటంబు కదలి సౌమిత్రిభూపుత్త్రు
లం గూడి పోవునెడ నటవీమధ్యంబున విరాధుం డను
దైత్యాధముం డపరాధంబుచేసి దిగ్గన డగ్గఱి జగతీతనూభ
వ నెత్తుకొని గగనమార్గంబున కెగిరి పోవునెడ వాఁడిబాణం
బున వానికంఠంబునుఁ ద్రుంచి గారుడాస్త్రంబున మరల
నొయ్యన జనకనందనం డించి భయంబు వాపి ప్రియంబు
సూపి యొయ్య నొయ్యన నయ్యెడ నున్నయత్రిమహాముని
యాశ్రమంబునకుం జని ఘనంబుగ నాఘనుండు సేయు
పూజలం గైకొని రామచంద్రుం డచ్చటిమునీంద్రులకు
దైత్యులవలనిభయంబు లేకుండ నభయం బిచ్చి మన్నసం
గొన్నిదినంబు లాయామునులయాశ్రమంబుల నిలుచుచు
వార లనుప శరభాదిమృగోత్కరశరణ్యం బగునరణ్యంబుఁ
జొచ్చిపోయె నన చెప్పిన విని నారదుని వాల్మీకిమునీంద్రుం
డటుమీఁదికథావిధానం బెట్టి దని యడుగుటయు. 42

క. జలజాక్ష! భక్తవత్సల!
జలజాసనవినుతపాదజలజాత! సుధా
జలరాశిభవ్యమందిర
జలజాకరచారుహంస! జానకినాథా! 43

గద్యము. ఇది శ్రీగౌరీశ్వరవరప్రసాదలబ్ధ గురుజంగమార్చన వినోద సూరిజనవినుతకవితాచమత్కార సాతుకూరి కేసన సెట్టితనయ మొల్లనామధేయవిరచితం బైన శ్రీరామాయణమహాకావ్యంబునం దయోధ్యాకాండము సర్వము నేకాశ్వాసము.

అరణ్యకాండము.

క. మునిదత్తధనుర్వేదా!
మునినాథప్రియసతీసుపూజితపాదా!
జనకార్చితా! గుణధామా!
సనకాదిస్తవ్యనామ! జానకిరామా! 1

వ. శ్రీనారదమునీశ్వరుండు వాల్మీకి కెఱింగించిన తెఱంగు విను పించెద. 2

చ. ఇతనికిఁ బాదచారిత నదేటికి వచ్చెనొ పట్టభద్రుఁ డీ
సతి నవరూప రేఖలను జక్కని దయ్యును నిట్టిదుర్దశల్
ప్రతివసియించు టెట్లొ రతిరాజసమానుల వీరి నేల యీ
గతిఁబడఁద్రోచె బ్రహ్మయని కాంతలు చెంచెతలమ్మహాత్ములన్.

సీ. నడువనేరనికొమ్మయడుగులు పొక్కులై
శర్కరస్థలముల శ్రమముఁ జెందె
వీచినచేతుల వేళ్లు నెత్తురు గ్రమ్మి
పొటమర్లు కెంపులపోల్కి నమరె
వడిగాలి సుడివడి వాడినలేఁదీఁగ
భావంబునను మేనిచేవ తఱిగెఁ

బూర్ణచంద్రునికాంతి పున్నమవేకువఁ
గనుపట్టుగతి మోము కళల విడిచె
తే. ధవుని నడుగడుగునకుఁ గైదండఁ గొనుచు
నెగడుడప్పిని నిట్టూర్పు లెగసి చిగురుఁ
బెదవు లెండఁగ నీడకు నుదిల గొనుచు
మనసులోఁ జేవ యూఁతగఁ జనెడు వేళ. 4

వ. ఇట్లాసీతయు రాముండును నత్యబుషింబోని సౌమిత్రియుఁ గతిపయప్రయాణంబులఁ బంచవటికిం జని సంతోషభరితాంతరంగులై 5

క. అచ్చటఁ గొన్ని దినంబులు
ముచ్చటపడి యుండఁ దలఁచి మునిముఖ్యులచే
మచ్చికఁ దమ్ముఁడుఁ దానును
గ్రచ్చఱ నొకపర్ణశాలఁ గావించి తగన్. 6

ఆ. అందు రామచంద్రుఁ డనుజన్ముఁడును దాను
గొన్ని వాసరంబు లున్నవేళ
వికృతవేషధారి వేవేగ నటఁ జుప్ప
నాక యనెడిదైత్యనారి యొార్తు. 7

వ. రామునిం గని ప్రేమాభిరామం బగుమనంబునఁ దన్నుఁ గామించి రమ్మనిన రామచంద్రుండు సౌమిత్రినిం జూప నతఁడు మున్నుమాయన్న నభిలషించుటంజేసి నాకు దోషంబు గాఁననీ వారామునికడకు మరలఁ జను మన్న నది యట్ల చేసిన రామచంద్రుండును దిరుగ లక్ష్మణుంజూపినఁ గోపించి యారాక్షసిమనుజేంద్రసూనులదండింపం దలంచిన నెఱింగి భరతానుజుండు దానినాసికాకర్ణంబులు గోసివైచిననది

నెత్తురు జొత్తిల్లఁ బసిపాపయుంబోలి యేడ్చుచు ఖరదూష
ణాదిసోదరులకుం జెప్పిన వారు గనలి రాక్షణంబున. 8

క. పదునాల్గు వేలదైత్యులు
మదమున సోదరులు గొల్వ మందుచు శూరా
స్పద మగురథనికరముతోఁ
గదనంబున రాముకడకు ఖరుఁ డేతెంచెన్ 9

ఆ. ఖరుఁడు వచ్చినట్టికలకలం బాలించి
రాఘవుండు తనదురమణియొద్దఁ
దొలఁగ కుండ ననుజుఁ దోడుగాఁ గా వుంచి
బెదర కంతఁ గలని కెదిరి నిలిచె. 10

శా. ఆవేళన్ ఖరుఁ డుగ్రవృత్తి లయకాలాభీలఘోరాకృతుల్
దైవారన్ గజవాజిసంఘములతో దైత్యాళితో భూరిరో
షావిర్భూతమనస్కుఁడై నడిచె గర్వారంభసంరంభుఁడై
దేవవ్రాతము భీతిఁబొంది కలఁగన్ దేజంబుసొంపారఁగన్.

వ ఇట్లు ఖరుండు సనుదెంచి భయంకరంబుగా రణంబుసేయు
సమయంబున. 12

ఉ అప్పుడు రామచంద్రుఁడు భయంకరరౌద్రరసంబుకన్నులన్
నిప్పులు రాల్చుచున్ నెఱయనిర్జరులార్వవిచిత్రశస్త్రముల్
కుప్పలు గాఁగ నేయుచును గుంజరవాజిరథావళుల్ ధరన్
దప్పక కూలుచున్ రుధిరధారలఁ దేల్చెను రాక్షసంఘమున్.

వ. అట్టిసమయంబున. 14

క. కరితురగస్యందనములు
బరివారము దేగినపిదపఁ జటురోషమునన్

గరకరపడుచును నెదిరిన
ఖరకరవంశజుఁడు ద్రుంచె ఖరునిశిరంబున్. 15

వ. త్రుంచినం గనితీంద్రంబుగా. 16

క. ఘోషించి రామచంద్రుని
దూషింపుచు వచ్చినట్టిదూషణుమీఁదన్
రోషించి సురలు కడు సం
తోషింపఁగవానికరముఁ ద్రుంచెఁ గడంకన్ 17

ఆ. త్రిశిరుఁ డంతఁ గనలి దివ్యాస్త్రసంపద
రాముమీఁదఁజూపి రణ మొనర్చె
మూఁడుశరము లతఁడు ముదలించి యటవాని
మూఁడుతలలఁద్రుంచెమొగ్గరమున 18

వ. ఇట్లు ఖరాదిరాక్షసుల శిక్షించి జయంబుగొని ధనువెక్కు
డించి మరలి పర్ణశాల కేతెంచి తమ్ముఁడును దానును
సమ్మదంబునం గలిసి యున్నసమయంబున 19

చ. చలమున నంత శూర్పణఖ సయ్యన లంకకునేఁగి రావణుం
గొలువునఁగాంచి మ్రొక్కి తనకున్ నృపసూనులు సేసినట్టిచేఁ
తలు వినుపించి వారు తమతండ్రియనుజ్ఞను వచ్చికానలో
పలఁ దిరుగాడుచందములుఁ బన్నుగ నేర్పడఁజెప్పి పిమ్మటన్.

క. ఆరాముభార్య విభ్రమ
మేరాజతనూజలందు నెఱుఁగము విని మున్
ధారుణిలోపలఁ గామిను
లారమణికి సాటిఁ బోల రభినుతిఁ జేయన్ 21

సీ. కన్నులు గలువలో కాముబాణంబులో
తెలివిగా నింతికిఁ దెలియరాదు

పలుకులు కిన్నెరపలుకులో చిలుకల
పలుకులో నాతి కేర్పఱుప రాదు
అమృతాంశు బింబమో యద్దమో నెమ్మోము
తెంపుతోఁ జెలికిభావింపరాదు
కుచములు బంగారుకుండలో చక్రవా
కమ్ములో చెలి కెఱుంగంగ రాదు
తే కురులు నీలంబులో తేఁటిగుంపు లొక్కొ
పిఱుఁదు పులినంబొ మన్మథు పెండ్లియరుగొ
యనుచుఁ గొందఱు సంశయం బందుచుండ
వెలఁది యొప్పారు లావణ్యవిభ్రమముల. 22

క. కలదో లేదో యనుచును
బలుమఱు నెన్నడుముఁ జూచి పలుకుదు రితరుల్
బలిమో కలిమోయనుచును
బలుమఱు జఘనంబుఁజూచి పలుకుదు రితరుల్. 23

సీ. షట్పదంబుల పైకిసం పెంగపువ్వుల
జలజాతములపైకిఁజందమామఁ
గిసలయంబులపైకి వెసఁ గలకంఠముల్
సింధురమ్ముల పైకి సింహములను
దొండపండులపైకి దొడ్డరాచిలుకల
నలరుఁదూడులపైకి హంసవితతిఁ
బండువెన్నెలనిగ్గుపైకిఁ జకోరముల్
పవనంబుఁమీఁదికిఁ బాపఱేని
తే. మరుఁడు వైరంబు చేసినమాడ్కి నలక
నాసికాకరాననచరణస్వనములు

వరపయోధారమదోద్యోష్ఠవచనబాహా
గమనహాసాక్షు లూర్పారు రమణి కమరె. 24

క. బంగారు నీరు నిలువున
బొంగారుచు నుండ నజుఁడు వోసినమాడ్కిన్
శృంగార మెల్ల నిలువునఁ
బొంగారుచు నుండుఁ గరఁగి పోసినమాడ్కిన్. 25

వ. అట్టివయోరూపంబులను గనుపట్టునట్టియక్కాంతారత్నం బు నీకు సిద్ధించెనేని నీవు త్రిభువనంబులు విజయంబుచేసిన యంతకన్నను సంతసింతు వన్న విని కామాశుగంబులం దగిలి కామాంధుండై కన్నులు గానక యన్నుకొనితన్నుఁ దా మఱచియొడ్డోలగంబు సాలించి పుష్పకం బనువిమాన రత్నంబుపై నధిష్ఠించి మారీచుకడకుంజని ప్రార్థించి నీవు కనకమృగంబ వై జనస్థానంబునకుం జని దశరథనందనుం డగుశ్రీరాముం డున్నపర్ణశాలకడం బొడకట్టిన నతండును నిన్ను వెనుకొను నీవు నతని నతిదూరంబుగాఁ గొనిపోయి మాయం బైన నేనును రామునిభార్యం గొనివత్తుననిన విని సమ్మతిలక మాఱుత్తరం బిచ్చిన రావణుం డుగ్రుండై మండి పడ నతండాసన్న యెఱింగి కనకమృగరూపంబును దాల్చె నాక్షణంబున. 26

క. ఒడ లెల్లను బంగారము
పొడ లెల్లను రత్నసమితిఁ బోలినమెఱపుల్
నడ లెల్ల నెఱపి మెలఁగెడు
కడ లెల్ల విలాసరేఖ కళలం దొప్పెన్. 27

వ. ఇట్లు కనకమృగాకారంబుం గైకొనిపర్ణశాలకడకుం బోయి
మెలంగుచున్నప్పుడు. 28

క. కనియును వినియును నెఱుఁగము
కనకమృగం బనుచు వేడ్క గడలుకొనంగన్
గనఁగ మృగం బద్భుత మిది
కనకమృగం బేమిసేయఁ గలదో మీఁదన్. 29

వ. అని కనుఁగొన్నమునిజనంబులు మనంబులం దలంకునెడ
నామృగంబును మృగనేత్రయగుధాత్రీపుత్రిగని దానినభి
లషించిన నాసన్న యెఱింగి సౌమిత్రిని భూమిజకుందోడిడి
శ్రీరామచంద్రుండు దానివెనుకొనిచనుచున్న యవసరమ్మున.

సీ. తనుఁ బట్ట నొయ్యన వెనుకొని చనుదెంచు
నిలఁజేనితలఁపుఁ దాఁ దెలిసి తెలిసి
చేరువ మెలఁగుచుఁ బూరి మేయుచు డాసి
మెల్లన యంతంత మెలఁగి మెలఁగి
తననీడఁ గనుఁగొని తానె దిగ్గన దాఁటి
భయమునఁ బరువెత్తి పఱచి పఱచి
యెడ రైనఁ బోవక యెలయించి కనుఁగొన్నఁ
దరువుల నొయ్యన నొరసి యొరసి

తే. చెవులు నిక్కించి చూచుచుఁ జెలఁగి చెలఁగి
పోవ రాముండు దవ్వుగాఁ బోయి పోయి
యెలమి మాయామృగం బని యెఱిఁగి మదిని
దీనిఁ జంపుదుగాఁ కని తెగువ చేసి. 31

క. ఏచినకినుకను బలునా
రాచము సంధించి డాసి రాఘవుఁ డామా

రీచుని దైత్యార్థవముఁ గూల
నీచునిఁ గూలంగ నేసె నిర్జరు లలరన్. 32

వ. వాఁడునుం గూలునవ్వేళ "హా! లక్ష్మణా" యనురవంబుం
జేసిన నాధ్వని విని జనకనందన మనంబున నులికి లక్ష్మణుం
బిలిచి మీయన్న, యేమికీడు వా టిల్లెనో కాని నిన్నుఁదలంచె
నీవునుం బోయి మీయన్న యొక్క స్థితిం దెలిసికొని రమ్మ
నిన నతండు తలంకక నామెతో నిట్లనియె. 33

ఉ. ఏమిటి కింతభీతి మది నీవగ శోఁచుట యేమి నీకు నో
భామిని రాముసందు నొకభారము చెందదు చెందెనేనియుఁ
భూమి వడంకదే నభము బోరనమ్రోయదె వార్ధులింకవే
తామరసాప్తసోమగ్రహతారక లెల్లను నేల డుల్లవే. 34

ఉ. అంత వసయ్యెనేని దనుజాంతకు నంతకు మన్మథాంతకుఁ
బంతముమీఱఁగాఁగలఁచిపన్నగమర్త్యసురేంద్రలోకముల్
బంతులు కట్టి యూడ్చిరిపుభంజను రామునిఁగండకుండ న
ర్పింతును నీకుఁ దెచ్చి మది భీతిని బొందకు మమ్మ జానకీ.

వ. అని లక్ష్మణుండు పలికిన విని జనకరాజనందన కినిసి
వినరానిమాటలం దూల నాడిన మనంబునం గంది కుం
దుచు శ్రీరామచంద్రుం డేఁగినమార్గంబున చనియె నంత
నిక్కడ. 36

క. సన్న్యాసివేష మలరఁగ
నన్యాయము తలఁచుకొనుచు నసురేంద్రుఁడు దాఁ
గన్యారత్నముఁ గని సౌ
జన్యమునన దీవన లిడె శాంతము దోఁపన్. 37

క. దీవించుడు మునియే యని
భావింపుచుఁ జేర వచ్చుభామిని నపుడా
రావణుఁడు రథముమీఁదికి
వేవేగము తిగిచి గగనవీథిసిఁ జనియెన్. 38

వ. అయ్యవసరంబున. 39

ఆ. అసురఁ గొంచుఁ బోవ నవనీతనూభవ
వెఱచి పలికె దిశలు వినఁగ నంత
సీత నాదుపేరు శ్రీరాముభార్యను
నన్నుఁ గావరయ్య మిన్న కిపుడు. 40

వ. అని మఱియును. 41

ఆ. దేవగణములార! దిక్పాలవరులార!
వృక్షజాతులార! పక్షులార!
కుటిలదానవుండు గొంపోవుచున్నాఁడు
కరుణతోడ నన్నుఁ గావరయ్య. 42

ఆ. అనుచుఁ బలుకుచున్న నాయార్తనాదంబు
విని జటాయు వనెడివిహగనాథుఁ
డరుగుదెంచి కలహ మత్యుగ్రముగఁ జేయ
రావణుండుఁ బక్షిరాజుఁ జాఁకె. 43

చ. అసురవిభుండువైచునిశితాస్త్రముఖంబులనొచ్చిపక్షియున్
గొసరకదైత్యనాయకునిగుండెను నొవ్వఁగఁదన్న నంతలోఁ
గసరి నిశాచరుండు కరఖడ్గముఁ ద్రిప్పుచు బక్షియుగ్రమున్
వసుధఁ బడంగఁద్రుంచికడువైళమలంకకు నేఁగునత్తఱిన్.

క. వనచరు లోకగిరిచేరువ
వనమునఁ జరియింపఁ జూచి వసుధాసుతయున్

దనచీరకొంగుతునుకను
దనసొమ్ములు మూట గట్టి ధరపై వైచెన్. 45

క. అంతట దైత్యుఁడు లంకకుఁ
బంతముతో నేఁగి శింశపాతరుక్రిందన్
సంతసమున నిడి దానవ
కాంతల నవనిజకుఁ దోడు కావలి యుంచెన్. 46

ఉ. అత్తఱి రాఘవుండు తను నాసలఁ బెట్టుచుఁ గొంచుఁ బోవఁగాఁ
జిత్తము నొచ్చి యామృగము శీఘ్రమునన్ బడ నేసి దానిమై
తిత్తిని దీసి వింటికొనఁ దెచ్చెడి వేళఁ బయోజమిత్రవం
శోత్తముఁ డల్కఁ గానఁబడె నొక్కెడ లక్ష్మణుఁ డన్నదృష్టికిన్.

చ పొడగని గుండెఝల్లుమన బుద్ధిఁ గలంగుచు రామచంద్రుఁడ
య్యెడఁ గడు నుగ్రుఁడై పలికె నీవిటు నాకడ కేల వచ్చి త
క్కడ నినుఁ బర్ణశాలకడఁ గావలి యుంచినచోట నొంటిమై
బడఁతుక డించి రాఁదగునె వన్యమృగోత్కరమధ్యసీమకున్.

ఆ. అనుచుఁ బలుకుచున్న యన్నకుఁ బ్రణమిల్లి
వినయవాక్యఫణితి విన్నవించె
జనకతనయపలుకుచందంబు మొదలెత్తి
లవముఁ దప్పకుండ లక్ష్మణుండు 49

వ. చెప్పినమాటలు విని విన్నఁదనంబునఁ జిన్నఁబోవుచు దుర్ని
మిత్తంబులం గనుచుఁ దత్తరంబున నాశ్రమంబునకుఁ జని
యక్కడ. 50

ఆ. పర్ణశాలలోనఁ బరికించి పరికించి
సీతఁ గానఁ బడమిఁ జిన్నవోయి

చిత్తమంతఁ గలఁగి శ్రీరామచంద్రుండు
పలువరింపఁ జొచ్చె భ్రమసి భ్రమసి. 51

సీ. నీదృగ్విలాసంబు నెఱి నభ్యసించెదు
గురుకుచఁ గానవే హరిణవిభుఁడ!
నీమంజులాలాపనిచయంబుఁ గైకొన్న
సుకుమారిఁ గానవే పికకులేంద్ర!
నీనిండుసత్కాంతి నెమ్మోము గలయట్టి
రుచిరాంగిఁ గానవే రోహిణీశ!
నీపక్షవిస్ఫూర్తి నెనయ ధమ్మిల్లంబు
గలయింతిఁ గానవే యళికులేశ!
తే. స్తనభరంబున నీపొల్కిఁ దనరినట్టి
యతివఁ గానవె చక్రవాకాధినాథ!
నెఱయ నినుఁ బోలు నెన్నడ నేర్చినట్టి
రమణిఁ గానవె నీవు మరాళరాజ! 52

సీ. ఘనసారభూజంబ! కానవే నీవంటి
గంధంబు గలయట్టికరటియానఁ
గదళికాతరురాజ! కానవే నీయట్టి
మెఱుఁగుఁ బెందొడల మా మీననేత్ర
విలసిల్లుచంపకవృక్షంబ! కానవే
లలి నీదుపుష్పవిలాసనాసఁ
గమనీయలత! నీవు కానవే నీయట్టి
కరములు శోభిల్లుకంబుకంఠిఁ
తే. క్రముకధరణీరుహాధీశ! కానవయ్య
నీఫలస్ఫూర్తిఁ గంఠంబునీలవేణిఁ

గళికళను మించునవకుంద! కానవమ్మ
నీదుకోరకనిభదంత నీరజాస్య. 53

సీ. వనజాస్య! నినుఁ గూడి వర్తించునతిఘోర
వనములు శృంగారవనము లగును
పదఁతి! నీతోఁ గూడి పవళించుకర్కశ
శయ్యలు పూవులశయ్య లగును
గలకంఠి! నీచేతికందమూలాదిభో
జనములు మధురభోజనము లగును
హరిమధ్య! నినుఁ గూడి చరియించునటువంటి
తపములు సత్పుణ్యతపము లగును
తే. గరలి నీతోడఁ గూడి భోగించునట్టి
భోగ మంతయు దేవేంద్రభోగ మగును
సుదతి! పొడకట్టఁగదె! నాకుఁ జూడనలయుఁ
గన్నులకుఁ గానఁబడ వేమి కమలనయన. 54

వ. అని మఱియును. 55

సీ. ఏమృగంబును గన్న నేణాక్షిఁ గానవే
యని పెక్కుభంగుల నడిగి యడిగి
యేపక్షిఁ గనుఁగొన్న నెలనాగఁ గానవే
యని పెక్కుభంగుల నడిగి యడిగి
యేభ్రమరముఁ బొడగన్న వామాక్షిఁ గానవే
యని పెక్కుభంగుల నడిగి యడిగి
యేగట్టుఁ బొడగన్న నిభయానఁ గానవే
యని పెక్కుభంగుల నడిగి యడిగి

ఆ. కలఁగు భీతి నొందుఁ దలఁకుఁ జిత్తములోన
సొలయు మూర్ఛ బోవు నలయు నలఁగు
సీతఁ గానఁబడమి శ్రీరామచంద్రుండు
విరహతాపవహ్ని వేఁగవేఁగి. 56

వ. ఇట్లు సీతావియోగంబునకుఁ బలవరింపుచున్నయన్నం గని
సౌమిత్రి యిట్లనియె. 57

క. దీనునికైవడి నూరక
మానము సెడి వగవ నేల మనుజేశ్వర! యీ
కాననభూముల వెదకఁగఁ
గాననిమీఁదటను వగవఁ గాఁ దగు ననకున్. 58

వ. అని ప్రతాపించి కోప మాఁపుకోఁజాలక కన్నులు జేగురింప
నన్నతో నిట్లనియె. 59

ఉ. వ్రచ్చెద నాకలోకమునవారలగుండెలు నాగలోకముల్
గ్రొచ్చియహీంద్రవర్గమునుగూల్చెదఁ గవ్వపుగొండకైవడిన్
ద్రచ్చెద మర్త్యలోకము నుదారత నేగతినైనఁ గ్రమ్మఱం
దెచ్చెద సీత నీక్షణమ దేవరచిత్తము మెచ్చునట్లుగన్. 60

వ. అని యిట్లు పలికి మఱియును. 61

ఉ. చించెద దైత్యసంఘములఁ జిందఱవందఱఁ జేసి బ్రహ్మ బా
ధించెద లోకపాలకులఁ ద్రెళ్లఁగ నేసెద భూతలమ్ము గ్ర
క్కించెద శైలజాలముల గీటడఁగించెద భూమినందనన్
గాంచెదఁ దల్లడిల్లకుము కంజహితాన్వయవార్ధిచంద్రమా.

క. భూతలమును నాకసమును
బాతాళంబును వెదకియొ బాధించియొ నే

సీతను దెచ్చినపిమ్మట
నీతమ్ముఁడ ననుచు మెచ్చు నిఖిలోర్వీశా. 63

వ. అని పలుకుచున్నతమ్ముని శౌర్యధైర్యాదిగుణంబులకు సం
తోషింపుచు జనస్థానంబు వెడలి జనకనందన నన్వేషిం
పుచు దక్షిణాభిముఖు లై చనుచు ముందట 64

క. పక్షములుఁ గాల్లుఁ దునిఁగిన
పక్షీంద్రునిఁ జూచి రామభద్రుఁడు మదిలో
రాక్షసమాయయెయొ యనుచును
శిక్షింపఁ దలంచు నంత శీఘ్రమె పలికెన్. 65

క సీతంద్రికి నతిమిత్రుఁడ
నోతండ్రీ! నన్ను నేయ నుచితమె నీకున్
నాతగుపేరు జటాయువు
సీతాధిప! నన్ను నెఱుఁగు చిత్తములోనన్. 66

వ. అని చెప్పి వెండియు నాజటాయువిట్లనియె. 67

మ. వినుమో రాఘవ! పంక్తికంధరుఁడు దోర్వీర్యంబు సంధిల్లఁగా
జనకక్ష్మాపతినందనన్ గొనుచు స్వేచ్ఛావృత్తితో నేఁగుచో
వనితారత్నము దీనయై పలుకు తద్వాక్యంబు లేర్పాటుగా
వినిపోరాడఁగ ఁబ్రాప్తమయ్యె ముజేంగా వేషంబు భూమీశ్వరా!

క అని సీత తెఱుఁగుఁ దనపని
జననాయకుఁ డైనరామచంద్రునితోడన్
వినుపించి యాజటాయువు
తను వెరియఁగ నంతఁ గాలధర్మము నొందెన్. 69

వ. ఇట్లు రామచంద్రునకు సకలవృత్తాంతమును నెఱిఁగించి శరీ
రంబు విడిచిన యాపక్షిరాజునకు భక్తిపూర్వకంబుగా

నగ్నిసంస్కారాదివిధులు దీర్చి దక్షిణాభిముఖులై చనుచుఁ
జత్రరూపంబున నున్న కబంధుని వధియించి ముందట 70

క. చనిచని యెదుటను రాముఁడు
గనుఁగొనియె మహీజనోగ్రకలుషాద్రిమహా
శనిరూపం బనఁ దగునా
ఘనముక్తివధూవిలాసకబరిఁ శబరిన్. 71

తే. కాంచినను మ్రొక్కి యాభూమికాంతునకును
మించి నద్భక్తిఁ బూజఁ గావించినంత
శబరితోడను దను కార్యసరణిఁ దెలియ
వినయమునఁ జెప్ప నా కాంత విన్నవించె. 72

తే ఇనకులాధీశ! సుగ్రీవుఁ డనెడువాఁడు
కపికులశ్రేష్ఠుఁ డత్యంతఘనుఁడు తలఁప
నతనితోఁ బొత్తు గావింపు మన్నిపనులుఁ
జక్క నౌటకు నాత్మ నిస్సంశయంబు 73

వ. అని చెప్పి వీడ్కొలిపిన నమ్మనుజేంద్రనందను లటమీఁదఁ
బంపాతటంబునకుం జని రని చెప్పునారదుని వాల్మీకిమునీ
శ్వరుం డటమీఁదికథావిధానం బెట్టి దని యడుగుటయు.

క జలజాక్ష! భక్తవత్సల!
జలజాసనవినుతపాదజలజాత! సుధా
జలరాశిభవ్యమందిర!
జలజాక్షరచారుహంస! జానకినాధా. 75

గ ద్యము ఇది శ్రీగౌరీశ్వరవరప్రసాదలబ్ధగురుజంగమార్చన
వినోద నూరిజనవినుతకవితాచతురాత్మ కాతుకూరి కేనన
సెట్టి తనయ మొల్లనామధేయవిరచితం బైన శ్రీరామా

యుణమహాకావ్యంబునం దారణ్యకాండము సర్వము నేకా
శ్వాసము.

కిష్కింధాకాండము.

క. పక్షీంద్రవాహా! గిరిజా
త్ర్యక్షమనోజ్ఞాతగేహా! యపహృతమోహా!
రాక్షసభీమా! మునిజన
సాక్షాత్కృతనైజధామ! జానకిరామా! 1

వ. శ్రీనారదమునీశ్వరుండు వాల్మీకిమహామునీశ్వరున కెఱింగిం
చిన తెఱం గెఱింగించెద నాకర్ణింపుము. 2

సీ. పంపాతటమ్మున బాణాసనాయుధ
పాణులై యున్నభూపాలసుతులఁ
గనుఁగొని భీతిల్లి కపులాప్తసూనుండు
వాలిపంపున వీరు వచ్చి రనుచుఁ
గలఁగి తా ఋశ్యమూకంబున నుండంగ
వెఱచి మలయశైలవిపినసీమఁ
దిరిగి వారలరాక తెఱఁ గెల్లఁ దెలిసి రాఁ
బవనాత్మజుని వేగఁ బంప నతఁడు

తే. వచ్చి రఘురాముశ్రీపాదవారిజముల
కర్థిఁ బ్రణమిల్లి మీ రెవ్వ రయ్య యిటకు
నేమికతమున వచ్చితి రేది నామ
మనుచు నడిగిన సౌమిత్రి యతని కనియె 3

సీ. దశరథుం డనురాజుతనయుల మాతని
పంపునఁ దప మాచరింపఁ గోరి
వచ్చి కాననభూమి వర్తించుచుండ నీ
రాజుదేవిని దుష్టు రావణుండు
కుటిలవృత్తిని నెత్తుకొని పోవ నాజాడ
వదలక దిక్కులు వెదకి వచ్చి
శబరికి మారాకచందంబుఁ దెలియంగఁ
జెప్పిన నర్కజుచేతఁ గాని

తే. మీదుకార్యంబు నెగ్గదు మీర లరిగి
వేగ సుగ్రీవుచెల్మి గావింపుఁ డనిన
వచ్చినారము గనుఁగొన వలసి యతని
నతఁడు రాముండు లక్ష్మణుం డంద్రు నన్న.

తే. తలఁప నీరాజునకు నెందు ధాత్రిలోన
విను నసాధ్యంబు లైనట్టిపనులు లేవు
సూర్యవంశోత్తముఁడు మహాశూరుఁ డితఁడు
నీకుఁ బే రేమి చెప్పుమా నాకు నన్న.

తే. వాయుదేవునిఁ బ్రార్థించి వేయిగతుల
నంజనాదేవి గాంచినయాత్మజుండ
నర్కజునిమంత్రి నై యుందు ననుదినంబు
వినుఁడు నాపేరు హనుమంతుఁ డనుదు రిలను

వ. అని చెప్పి మఱియు నిట్లని విన్నవించె.

చ. వినుఁడుమహాత్ములార! యరవిందహితాత్మజుఁదోడితెచ్చిమి
మ్మును బొడఁగాన్పింతునని మ్రొక్కుచు నేఁగికపీంద్రుఁ జేరితాఁ

జనిన తెలుంగు వారిఁ గనుచందము నేర్పడఁ జెప్పిగొబ్బునన్
బనిగొని వచ్చి రాముపదపంకజముల్ గనుపించె నంతటన్.

వ. సుగ్రీవుండు శ్రీరామచంద్రునిపగ దీర్పఁ దాభారంబువహిం
చి తనకుఁ బగవాఁ డైనవాలిని జంపింపం దలంచివానితోఁ
దనకుఁ గలిగినపూర్వవైరంబు తెలుంగు శ్రీరామునకుఁ దెలి
య విన్నవించి వాలి మహాసత్త్వశాలి యతండు రాముని
చేతం దెగుట దెల్లంబుగా దుందుభికళేబరంబును బదియో
జనంబులదూర మెగురఁ జిమ్ముటయును సప్తతాళంబు
లొక్కబాణంబునఁ దెగనేయుటయును జూచి సుగ్రీవుండు
భయకంపితహృదయుం డై రాఘవేశ్వరులపాదారవిందం
బులకు వందనం బాచరించి జనకనందన మున్ను జాఱ విడి
చినయాభరణంబులమూటఁ దెప్పించిచూపినం జూచి మూ
ర్ఛిల్లి గొబ్బునం దెలిసి యర్కకులేశ్వరుం డైనశ్రీరామ
చంద్రుం డర్కసంభవుం డైనసుగ్రీవునితో ని ట్లనియె. 9

క. పగ నీ కెక్కడి దింకను
నగచర నగభేదిసుతుని నాయస్త్రమునన్
దెగ నేయుదు నమ్ము మనుచు
జగదీశుఁడు పలుక నతఁడు సంతోషించెన్ 10

వ. ఇట్లు ప్రమాణవచనంబుల నయ్యచలచరాగ్రణిస్వాంతంబు
ను సంతోషింపఁ జేసిన నతండును శ్రీరామచంద్రునికార్యం
బునకు సహాయుఁ డై యుండ నొడంబడి యమ్మహానాయ
కుని యనుమతంబున యుద్ధసన్నద్ధుం డై కిష్కింధానగరం
బునకుం జని తద్ద్వారంబున నిల్చి సింహనాదంబుఁ జేసినం
గనవలి యాదేవేంద్రతనూభవుండు సన్నుదెంచె నంత నయ్యు

రువుకుం గదిసి భుజంబు లప్పళించుచు గర్వాలాపంబు
లాడుచు నొండురు మార్కొని. 11

శా. శైలంబుల్ గదు వేగ ఉువ్వచుమహోర్ఘుంకారహుంకారము
ల్, చాలంజేయుచు భీకరోద్ధతుల చేసాలంబులన్ వ్రేయుచున్
వాలాగ్రంబుల మోఁదుచున్ వడివడిన్ వక్త్రంబులన్ రక్తముల్
కూలన్ వాలియు సూర్యసూతియు వడింగో పాత్ములై పోరఁగన్.

వ. అట్టి సమయంబున. 13

ఉ. నాలముపొంత నిల్చి రఘునత్తముఁ డమ్మిదివోసి శబ్దవి
న్మూలము గాఁగ విల్ దివిచి ముష్టియుదృష్టియుఁ గూర్చి గోత్రభృ
త్కూలము వజ్రపాతహతిఁ గూలువిధంబునఁ గూలనేసె న
వ్వాలిఁ బ్రతాపశాలి నృదువందనశీలి సురాలి మెచ్చఁగన్.

వ. తదనంతరంబున 15

క తారాపతి శిక్షింపుచుఁ
దారాపతిధవళకీర్తిఁ దగునర్కజునిన్
దారాదేవికిఁ బురి కా
తారార్కము గాఁగ రాజతనయుఁడు నిల్పెన్. 16

క. నిగ్రహము మాని నృపతి శు
భగ్రహలగ్నంబునందుఁ బట్టము గట్టెన్
విగ్రహరాజోపగ్రహు
సుగ్రీవుని హేమదామసుగ్రీవుఁ దగన్. 17

వ. ఇట్లు సుగ్రీవునిఁ గపిరాజ్యపట్టభద్రునిం జేసి వాలితనూసం
భవుని నంగదకుమారుని యువరాజపదంబున నిలిపె నంత
వర్షాకాలము కడచునంతదనుక శ్రీరాముని మాల్యవంతం
బుపై నుండ నియమించి వారు నని రయ్యవసరమున. 18

సీ. బ్రహ్మాండ మగలంగఁ బటపటధ్వనులతో
నుఱుము లంతంతకు నుఱుముచుండఁ
గడు భయంకరముగా వడి మ్రోఁగుమ్రోఁతలఁ
బిడుగు లాడాడ గుభిల్లు మనఁగఁ
గ్రముకంబు లంతేసికణములతోఁ గూడఁ
గరుడు గట్టినవడగండ్లు రాలఁ
గొరనికఁబ్యంబుల వెఱపించు తెఱఁగున
విద్యుత్ప్రకాశమ్ము విస్తరిల్ల
తే. ముసుఁగు వేసిన చందాన మొగులు గప్పి
మీఁదికనలు పెక్కు చీఁకట్లు క్రాఁకొనఁగ
మించి కడవల నుదకంబు ముంచి తెచ్చి
కుమ్మరించినగతి వాన గురిసె నపుడు. 19

క. ఏఱులు క్రాల్నడ తప్పఁగఁ
బాఱెను సస్యములు పండె ఫలవృక్షములున్
మీఱి ఫలించెను ధరఁ బా
లేఱులు గా సురభు లెల్ల నెప్పుడుఁ బితికెన్. 20

వ. అంత వర్షాకాలాంతంబు గాఁగ నమ్మహీకాంతుండు ప్రియసీవియోగపరితాపానలంబునఁ బొరలుచు నోర్వలేక విభ్రాంతస్వాంతుం డై యుండ. 21

సీ పలుమాఱు నీహస్తపల్లవంబుల చేత
నళివేణి! నాతాప మార్ప వేల
నళినాక్షి! పరిరంభణక్రీడఁ దేల్చునీ
మది నొప్పి నానొప్పి మాన్ప వేల

చెలియ! యోష్ఠామృతసేవకై నీయల్క
వడిఁ దప్పి నాదప్పి గడప వేల
భామ! తాపానలపరితాప ముడుప నీ
తనువు నాతనువునఁ జెనఁచవేల
ఆ. అనుచు సీతఁ బిలుచు నందంద పరికించు
దిక్కు లాలకించు నిక్కి చూచు
దశరథాత్మజుండు తన్నుఁ దా మఱచుచు
బయలు కౌఁగిలించుఁ బలువరించు 22

వ అని మఱియును. 23

ఉ. కూరలునోటికింపురుచులుకూడుటదప్పెనుదుంపదూఁడులుం
గారము సోఁచె జిహ్వకునుగమ్మని తేనెలుచేఁదులయ్యెఁ గం
గారియెఁ జిత్తమంతయును గంటికినిద్రరహింపదయ్యె శృం
గార మెలర్ప సీతఁ బొడగానమి రామనృపాలమౌళికిన్.

ఉ. తాలిమి దూలిపోయి పరితాపమునం దిరుగాడు నొక్కచోఁ
గాలును నిల్వ ద్రొక్క నధికారముచాలక యెప్పుడుం గడుం
జాలి వహించుఁ జిత్తమునఁ జంచలతం గనుభూమిపుత్త్రిపై
మేలిమిఁ జేసి రాముఁ డట మిన్నక వేదురుగొన్నకైవడిన్.

వ ఇట్లు విరహతాపంబునఁ బొరలుచున్నసమయంబునఁ గార్తి
కమాసంబు సనుదెంచిన శ్రీరామచంద్రుండు బలంబులం
గూర్చుకొని రమ్మని సుగ్రీవుపాలికి సౌమిత్రి ననుప నా
రాముతమ్మునిఁ గూడియినజుండు తారాసమేతుండై చను
దెంచి రాఘవేశ్వరులచరణారవిందమ్ములకు నమస్కరించి
తనబలంబులఁ దోడు సూపం దొడంగె నెట్లనిఁబదులును
నూఱులును వేలును బదివేలును లక్షలును బదిలక్షలును

గోట్లును శతకోట్లును నర్బుదంబులును నిర్బుదంబులును ఖర్వంబులును మహాఖర్వంబులునుబద్మంబులును మహాపద్మంబులును క్షోణులును మహాక్షోణులును శంఖంబులునుమహాశంఖంబులును క్షితులును మహాక్షితులును క్షోభంబులును మహాక్షోభంబులును నిధులును మహానిధులును సాగరంబులును మహాసాగరంబులును బరిమితంబులును మహాపరిమితంబులును ననంతెంబులును మహానంతంబులును గడచి లెక్కకు మిక్కిలి యెక్కువయై డెబ్బదిరెండువెల్లువలు గల కపిబలంబుతోడఁ దోడనూపినం జూచి రాఘవేశ్వరుండు సంతోషించి రవిపుత్రనందను గారవించి కౌఁగిలించుకొని సీతాన్వేషణంబు జేయఁగలవానరోత్తముల నధికబలయుతుల నేర్పఱిచి దిశలకుం బంపు మనవుడుఁ దూర్పునకు వైరుందుండును బశ్చిమంబునకు సుషేణుండును నుత్తరంబునకు శతబలియు ననువారిని నేర్పఱించి వారలకుఁ దోడుగా వానరవీరులను లక్షలక్షసంఖ్యాకుల నేర్పఱించి యిచ్చి జానకి యున్న చోప్పును దెలిసి యొక్క నెలలో రమ్మని యనిపి హనుమంతునిం బిలిచి నీవు దక్షిణమ్మునకుం బొమ్మని యనుపునపుడు శ్రీరామభూపాలుండు వానివిశ్వాసాదిగుణమ్ములకు మెచ్చినవాఁడై దగ్గఱఁగాఁ బిలిచి నీవు శౌర్యవంతుండవు హితుండవును గావున నీచేత మత్ప్రయోజనంబీడేఱు నని పలికి తన చేతియంగుళీయకంబతని చేతికిచ్చియీ ముద్రిక జనకరాజనందనకు సమర్పించి యాజానకి శిరోరత్నంబ్బు మా కానవాలుగాఁ దెమ్మని యనుప నతం డియ్యకొని మ్రొక్కిన నాతనికిం దోడుగా నంగదజాంబవదాదు

లంగూర్చి యని పెనుటయు విని నారదుని వాల్మీకిమహా
మునీశ్వరుం డటమీఁదికథావిధానం బెట్టి దని యడుగుట
యును. 26

క. జలజాక్ష! భక్తవత్సల!
జలజాసనవినుతపాదజలజాత! సుధా
జలరాసి భవ్యమందిర
జలజాకరచారుహంస! జానకినాథా! 27

గద్యము ఇది శ్రీగౌరీశ్వర వరప్రసాదలబ్ధ గురులింగార్చన
వినోదసూరిజనవినుత కవితాచమత్కార రాతుకూరి కేసన
సెట్టితనయ మొల్ల నామధేయవిరచితం బైన శ్రీరామా
యణ మహాకావ్యంబునఁ గిష్కింధాకాండము సర్వము
నేకాశ్వాసము.

సుందరకాండము.

క. సూర్యకులరత్నదీపా!
సూర్యసహస్రప్రతాప! సుందరరూపా!
ఆర్యారాధితనామా!
శౌర్యాదికసుగుణసీమ! జానకిరామా! 1

వ. శ్రీనారదమహాముని వాల్మీకి కెఱింగించిన తెలుంగువిన్నవిం
చెద నవధరింపుము. 2

తే. రాముఁనకు మ్రొక్కి యక్కపిరాజుకరుణఁ
దక్షిణంబున వెడలిరి దక్షిణంబు
వెదకువా రగు వానరవీరవరులు
పంతములతోడ నెంతయు సంతసమున. 3

క. మును తా మేఁగినదిక్కులు
పనిపడి వెదకంగఁ జనినబలిముఖు లెల్లన్
జనకజఁ గానక వచ్చిరి
మనుజేశునికడకు చనినమార్గంబుననే.

వ. అట్టి సమయంబున 5

క. గిరులును నదులును వనములుఁ
బరికింపుచుఁ బట్టణములు బహువిధగతులన్
దిరుగుచు వెదకుచుఁ గానక
కరువలికొడుకు కాద్యైనకపివరు లెదుటన్. 6

క. ఆలోఁ గాంచిరి సత్కపి
జాలముఁ గరిశరభసింహశార్దూలమృగా
భీలముఁ బుణ్యకదంబ వి
శాలము నగునమ్మహేంద్రశైలము లీలన్. 7

వ. ఇట్లు మహేంద్రపర్వతంబుం గనుంగొని డాయం జని
యచ్చట. 8

ఉ. ఆతఱి వానరప్రవరు లాధరణీసుతఁ గానలేక దుః
ఖాతురులై వగం బడఁగ నయ్యెడఁ దద్గిరినుండి వచ్చి సం
పాతి యనం బ్రసిద్ధుఁ డగుపక్షికులేంద్రుఁడు రావణుండుదా
సీతనుగొంచుఁబోవుగతిజెప్పుచుఁ దెల్పెనులంకత్రోవయున్.

క, ఆపక్షీంద్రునిచేతను
జాపలశుభనేత్ర రామచంద్రునిదేవిన్
బాపాత్ముఁ డైనదైత్యుఁడు
వే పట్టుక చనినత్రోవ విని కపులెల్లన్. 10

వ. మహానందంబు నొంది యమ్మహేంద్రపర్వతం బారోహించి
పురోభాగంబున. 11

క. ఆకపివీరులు గనుఁగొని
రాకాశనదీప్రచుంబితార్భటభంగా
నీకమహోఘనరవభయ
దాకారనటత్ప్రకాశు నాజలధీశున్ 12

వ. ఇట్లు కనుంగొని. 13

క. తమతమ సత్త్వస్థితులును
గమియించెడు నబ్ధికొలఁదిఁ గనుఁగొని మదిలో
భ్రమయుచుఁ బలికెను గపిసం
ఘము లెంతయు డెందమందుఁ గళవళపడుచున్. 14

క. ఈవార్ధి దాఁట సత్త్వము
మావలనం జాల దింక మారుతి! వినుమా
పావని వగుటం జేసియు
నీవలనం దక్క నొరులు నేరరు దాఁటన్. 15

వ అని యిట్లు ప్రార్థించినతోడనే యుబ్బి వారివచనంబులకు
సమ్మతించి వాయుతనూజుం డిట్లనియె. 16

ఉ. పావనమూర్తి రామనరపాలకుపంపున నబ్ధి దాఁటెదన్
దేవవిరోధి దొంగిలిన దేవినిఁ జూచెదఁ గాన కుండినన్
లావున గడ్డతోఁ బెఱికి లంకయ తెచ్చెద నట్లు గానిచో
రావణుఁ బట్టి తెచ్చెదను రామునిసన్నిధి కెన్నిరీతులన్. 17

వ. అని వారిమనంబులు సంతసిల్లునట్లుగా బిరుదులు వక్కా
ణించి తనకుఁ దండ్రియైనవాయుదేవునకును ద్రిమూర్త్యా
త్మకుం డైనలోకబాంధవునకును నింద్రునకును సంద్రమ్ము

నకునుౘ్నమస్కరించి శ్రీరామలక్ష్మణులఁ దనమనఃపద్మంబు
నం దిడికొని మ్రొక్కి బంధుమిత్రులం గౌఁగిలించుకొని
వారిచేత దీవనలం బొంది గమనోన్ముఖుం డై. 18

చ. మొగముబిగించిపాదములు మొత్తముగానటనూఁది త్రొక్కి నీ,టుగ మొగ మె త్తి భీకరకఠోరరవంబున నార్చి బాహుల
త్యగణితలీలనూఁచివలయంబుగ వాలముఁద్రిప్పి వ్రేఁగునన్
నగమునగమ్ముగ్రుంగఁగపినాథుఁడునింగికిదాఁటెజీవ్వనన్.

వ. ఇట్లు నింగి కెగిరిపోవుచుండుసమయంబునఁ బావనికి నడ్డం
బుగా మానవరూపంబున మైనాకపర్వతంబును సురస
యనునాగజననియు ఛాయాగ్రాహిణియైనసింహికయునుం
గనుపట్టిన నెల్లర నతిక్రమించి సువేలాచలంబున కరిగి
యక్కడ నలయికఁ దీఱ నొక్కయిక్కవ నించుకసేపు
విశ్రమించి యున్నసమయంబున. 20

ఉ. భేరికి సాటి యౌ దనుట భీషణభాషలు భద్రనాగఘీం
కారనినాదముల్ హాయనికాయపుహేషలుకాహళధ్వనుల్
వీరమృదంగనాదములు విశ్వభయంకరలీల లంకలోఁ
బోరుకలంగఁగా శ్వసనపుత్త్రుఁడు చాలఁగ నాలకింపుచున్.

ఉ. కోటికిఁ గోటు లై పరఁగు కుంజరవర్గము ఘోటకంబులున్
గోటికి నెక్కు డై పరఁగు గోత్రసమానములౌరథంబులున్
గోటికి హెచ్చులై పరఁగుఘోరనిశాచరకోటి కోట్లతో
సాటికినెక్కు నప్పురమునాహాసవంతుఁడుగాంచె ముందఱన్.

వ. ఇట్లాలంకాపుటభేదనంబున్ వీక్షించి తనమనంబున. 23

శా. ఘోరాకారులు కామరూపులుమహాక్రూరాత్ములత్యుగ్రలీ
లారూఢిన్ వీరలఁ గన్నఁ బ్రామి పురిలోశోధించులావెట్లొకో

యీరూపంబునఁ బోవఁగాఁ గనిన వా రెగ్గేమి గావింతురో
నారీరత్నము సీత నందుఁ గనఁగా నా కెట్లు సిద్ధించునో.

వ. అని తలంచుచున్న యవసరమ్మున. 25

ఉ. క్రుంకెఁ బయోజబాంధవుఁడు గూండ్లకుఁ బక్షులు సేరె నెల్లెడన్
బొంకము తీసెఁ దామరలు పూచెను గల్వలు తారకావళుల్
బింకముఁ జూపెఁ గాంతిసళిబృందముకూర్కెఁ దమంబుబర్వె
నే, వంకను జారచోరకులు వాలి చరించిరి కౌతుకంబునన్.

గ. ఇట్లు నిశాసమయమునందుఁ దన మేటిగాత్రం బణుమాత్రం
బుగా గుదియించి యగ్గిరి డిగ్గి చనుచు నల్లనల్లనఁ బుర
ద్వారంబునొద్దకుఁ జేరి వానరకులపుంగవుండు పురప్రవే
శంబు సేసి. 27

ఉ. మేడలు రచ్చకొట్టములు మిద్దెలు మచ్చులు నాటకూటముల్
మాడువు లంగళుల్ దనుజమందిరముల్ పురగోపురావళుల్
వాడలు దేవగేహములు వప్రచయంబులు వేశవాటికల్
గోడలునాదిగాఁ గఁగపికుంజరుఁడప్పుడు చొచ్చిచూచుచున్.

క. మఱువులు సందులు గొందులు
నిరవులుఁ జొర రానిచోట్లు నేకాంతంపుం
దెరువులు నంతఃపురములు
వెరవున గపికుంజరుండు వెదకెం జొచ్చెన్. 29

ఆ. గాలిలీల శీతకరకాంతివిఖ్యాతి
ధూమరేఖరీతిఁ దూఱి చొచ్చి
యసురమందిరముల నక్కడ నిక్కడఁ
గలయఁ దిరిగి వెదకెఁ గపివరుండు. 30

వ. ఇట్లు తిరిగి తిరిగి వెదకుచుఁ దనమనంబున. 31

క. మాయాబలుండు రాక్షస
నాయకుఁ డిటుఁ బట్టి తెచ్చునాఁ డతవిమహా
కాయము నుగ్రాకృతిఁ గని
తోయలి తనతనువు నెచటఁ దొఱఁగెనొ యకటా! 32

మ. అటుగా కీతఁడె యన్యదేశమున నాయజ్ఞాక్షిఁ బెట్టించెనో
ఘటయంత్రస్థితివార్ధిమధ్యమునఁదాఁ గ్రౌర్యంబునన్ దాఁచె
నో, పటుబాహాబలశక్తి నాకభువనప్రగ్దేశమున్ దుంచెనో
చటులోగ్రాకృతిరామబాణములకున్ శంకించియెందుంచెనో.

వ. అని యాగతి వితర్కించి. 34

ఉ. త్రుంతు విధాతజందెములు ధూర్జటిశైలము వ్రత్తు విష్ణు పే
వింతు గ్రహంబులందిరుగవేయుదుఁ బూర్ణపయోధు లేడుఁగా
రింతునుడువ్రజంబులఁబొరిన్ గణియింతును భూతలంబుఁగ్ర
క్కింతునహీంద్రలోకమునుగీడ్పడఁ జేయుదు నాహసంబునన్.

ఉ. కొట్టుదు నింద్రుఁ బావకునిగుండెలు వ్రత్తుఁ గృతాంతుఁ
జెండుదున్,మట్టుదు దైత్యునిన్ వరుణుచూనముఁ గొందు
ను గాలిఁ దూలఁగా, బట్టుదుఁ గిన్నరేశ్వరుని ప్రాణము
కల్గుదు శూలిఁ దోలుదున్, జట్టలు ద్రుంతు రావణుని
సారసలోచనఁ జూప కుండినన్. 36

క. ఈమాడ్కిఁ జేయ దేవ
స్తోమమ్ములు చంద్రవదనఁ జూపెద రొండెన్
ఏమిటికిఁ గీడు శగ దని
రాముఁడు వల జనుచు మరలి రమ్మను నొండెన్. 37

వ. అని యనేకప్రకారంబుల నాలోచింపుచు నొక్కగోపురం
బారోహించె నాసమయంబున. 38

క. పావని కనుఁగొనె నప్పుడు
పావన విఖ్యాత సుగుణభావోపేతన్
సేవితదనుజవ్రాతన్
భూవనితాజాత నిత్యపూతన్ సీతన్. 39

వ. ఆరామంజూచి శ్రీరామచంద్రుని దేవినిఁగాఁ దలంపుచు నగ్గోపురంబునుండి డిగ్గి సూక్ష్మరూపంబుఁ గైకొని శింశపావృక్షం బారోహించి యందు. 40

సీ. పతిఁ బాసినట్టియాపదకంటెఁ బలుమాఱు
వివిధమాయలచేత వేఁగి వేఁగి
వీరదానవకోటివికృతవేషంబులు
కనుఁగొని చిత్తంబు క్రాఁగి క్రాఁగి
తనదిక్కు లేమికై తల్లడిల్లుచు నాత్మ
లోపల మిక్కిలి లోఁగి లోఁగి
కర్ణకఠోరంబుగా నాడుమాటలఁ
దోఁగెడికన్నీటఁ దోఁగి తోఁగి
ఆ. రాముఁ దలఁచుకొంచు రామునిఁ బేర్కొంచు
రామ! రామ! యనుచు రమణి వలుకఁ
గపివరుండు చూచి కామినీరత్నంబు
సీత యనుచుఁ బొంగె జిత్తమందు. 41

వ. అట్టి సమయంబున రావణాసురుండు సీతాపహృతహృదయుఁడై పన్నీట మజ్జనం బాడి దివ్యాంబరంబులు గట్టుకొని కర్పూరసమ్మిళితం బైన శ్రీగంధంబు నెఱపూఁత పూసి పారిజాతపుష్పంబులు ముడిచి మవ్వంపుఁదావి నివ్వటిల్లెడు జవ్వాది మెత్తి దశశిరంబులయందును రత్నముకుటంబులు

ధరించి మణిమండితంబు లగుకుండలములు పూని భానుప్ర
భావిలసితంబు లగుపతకంబులును ముక్తాహారంబులును భుజ
కీర్తులును బాహాపురులును నంగుళీయకంబులును నవరత్న
స్థగితం బగునొడ్డాణంబును నమరించి చంద్రహాసహస్తుండై
కందర్పవిలాససుందరుం డగుచుఁ గిన్నరకింపురుషగంధర్వా
మరోరగసిద్ధవిద్యాధరాంగన లుభయపార్శ్వంబుల నాలవ
ట్టంబులు పట్టి మౌక్తికచ్ఛత్రంబులును దాలవృంతంబులును
వింజామరంబులును ధరియించి రాఁగొందఱు కరదీపికాసహ
స్రంబులు గైకొని ముందఱఁ బెఱుంగ నేతేర నశోకారా
మంబునకుఁ జనుదెంచె నప్పుడు గంధవాతూలంబునం
దూలుపుష్పలతయునుంబోలె వడవడ వడంకుచుఁ దనసుం
దరాంగంబులు హస్తోరువస్త్రకేశంబుల మాటియుఁ గప్పి
యు నడంచియు నిగురుగప్పిననిప్పుచందంబున ధూళిధూస
రం బగు రత్నంబుకైవడి మేఘచ్ఛన్నం బగుచంద్రబింబం
బుడంబున నిత్తడిపొదిగినకుందనంపుశలాకలాగున మాఱు
పడి యున్నజానకిని గదిసి. 42

క. సీతను గనుఁగొని రావణుఁ
డాతతనయవాక్యఫణితి నతికుతుకమునన్
జేతోభవనిశితాంబక
పాతంబులఁ జాల నొచ్చి పలుకఁగఁ జొచ్చెన్. 43

లయగ్రాహి. తోయజదళాక్షి! వలరాయఁ డిటు లేచి పటు
సాయకము లేర్చి యిపు డేయఁగఁ దొడంగెన్
దోయదపథంబున నమేయరుచితోడ నుడు
రాయఁడును మించి వడఁ గాయఁగఁ గడంగెన్

గో యిలలుఁ గీరములుఁ గూయఁగ నళివ్రజము
లేయెడలఁ జూచినను మ్రోయుచుఁ జెలంగెఁ
నాయెడఁ గృపారసము సేయు కవివేకమున
నీయెడల నుండు టిది న్యాయమె లతాంగీ! 44

వ. అని మఱియును. 45

సీ. అలకేశ్వరుం డుపాయనముగా నిచ్చిన
యుంచితచీనిచీనాంబరములు
దివిజాధినాథుండు దినదినంబును నిచ్చు
పారిజాతోల్లసత్ప్రసవములును
దక్షిణాధీశుండు తగఁ గాన్క లంపిన
సురభికర్పూరాదిపరిమళములు
పాతాళముననుండి ఫణిసార్వభౌముండు
పుత్తెంచినటువంటిభూషణములు

తే. గలవు నాయింట నేప్రొద్దుఁ గడిను లేక
దేహపరితృప్తిఁ గావించి మోహ మలరఁ
గాము కేళిసుఖంబులఁ గలయు టొప్పు
విడువు మడియాస రామభూవిభునిమీఁద. 46

సీ. ఎవ్వానివీటికి నేడువారాశులు
పెట్టనికోట లై పెచ్చు పెరుఁగు
నెవ్వానిసేవింతు రింద్రాది దేవత
లనుచరబలు లయి యనుదినంబు
నెవ్వానిచెఱసాల నేప్రొద్దునుందురు
గంధర్వ సుర యక్ష గరుడకాంత

లెవ్వానిభండార మిర వొంద విలసిల్లు
నవనిధానంబుల వివిధభంగి
తే. సకలలోకంబులును మహోత్సాహవృత్తి
నెవ్వనికిఁ జెల్లుఁ బుష్పక మ్మెక్కి తిరుగ
నాకె తక్కంగఁ గలదె యేనాఁట నైన
మద్భుజాశక్తి ప్రతిపోల్ప నద్భుతంబు. 47

సీ. శ్వసనుండు లోఁగిలి సమ్మార్జనముఁ జేయ
నబ్ధినాథుఁడు కలయంపి నల్లఁ
బావకుం డగుదెంచి పాకంబు లొనరింప
శమనుండు వెనఁ బరిచర్యఁ జేయఁ
బాకారి కల్పకప్రకరంబు లొనరింప
దనుజేశ్వరుండు కైదండ యిడఁగ
నరవాహనుండు దా నగరివెచ్చము వెట్ట
నీశానుఁడు విభూతి నెలమి నీయ
తే గురుఁడు పంచాంగ మెప్పుడు సరవిఁ జెప్ప
నమరకిన్నరగంధర్వయక్షభుజగ
సిద్ధకింపురుషాంగనల్ చేరికొలువ
వైభవంబునఁ జెలు వొందువాఁడఁ దరుణి! 48

ఉ. ఎత్తితి శంకరాచల మహీనబలంబున బంతిలాగునన్
మొత్తితి సర్వదిక్పతుల మూఁగినగర్వము విచ్చి పాఱఁగా
నొత్తితి శత్రుభూపతుల నుగ్రరణంబున భూమిఁ ద్రెళ్లఁగా
మొత్తితి భోగకంఠము లమోఘజవంబున మేటికీర్తులన్.

తే. జడలు ధరియించి తపసులచందమునను
దమ్ముఁడును దాను ఘోరదుర్గమ్ములందు

కూరగాయలు గూడుగాఁ గుడుచునట్టి
రాముఁ డేరీతి లంకకు రాఁగలండు. 50

ఆ. ఇంకఁ జేయ నేర రీఁదంగ నోపరు
కట్ట లేరు చుట్టి పట్ట లేరు
జలధి దాఁట లావు చాలదు నరులకు
వచ్చు టెట్లు చెపుము వారిజాక్షి 51

క. దానవు లెప్పుడు చూచిన
మానవులను గెలువఁ గలరు మది నూహింపన్
మానవభక్షకు లై మను
దానవులను గెలువ నరులతరమే జగతిన్ 52

క. జగతీశుఁడు మానవుఁ డఁట
నగరే భుజశక్తిచేత నాకెదు రన్నన్
నగధరుఁడో నగధన్వుఁడో
నగభేదియొ కొంత కొంత నాతోఁ బోరన్. 53

వ. ఆసంగతి యట్లుండ నిమ్ము. 54

క. నీకన్నులసౌభాగ్యము
నీకుచములఁ గలుగుమేలు నీముఖకాంతుల్
నీకరములలావణ్యము
నాకస్త్రీలందు లేవు నాకుం జూడన్. 55

మ. సురకాంతల్ సరిరారు యక్షసతులున్ సూటింపఁగాఁ దారు కి
న్నరభామల్ ప్రతిరారు సిద్ధవనితల్ న్యాయంబుగాఁ బోలరా
గరుడస్త్రీలసమానలెంతొ చవుకల్ గంధర్వలోలాక్షులున్
మఱియేరీ నినుఁ జెప్పి చెప్పఁ దరుణుల్ మత్తేభకుంభస్తనీ.

క. క్రీడ యలంకారముగా
నాడుము భయ ముడిగి మధుర మైనమృదూక్తుల్
బేడిసల నేలుకన్నులఁ
జూడుము కనుఱెప్ప లెత్తి సుదతీ నన్నున్. 57

వ. అని యిట్లు నోరికి వచ్చిన మచ్చునఁ బ్రేలుచున్న యానీచుని దుష్టభాషణంబులకు రోసి తృణంబు చేపట్టి జనకభూపాల నందన యి ట్లనియె. 58

క. పతి దైవముగా నెప్పుడు
మతిఁ దలఁచుచు నుండునట్టిమగువలఁ జెఱుపన్
బ్రతిన గలయట్టినీతోఁ
బ్రతివచనము లాడుకంటెఁ బాపము గలదే. 59

క. పరదారాపేక్షకు లగు
పురుషుల కాయువు నశించుఁ బుణ్యము సెడు స
త్పురుషులు దూషింపఁగఁ దుది
నరకంబునఁ బడుదు రనెడిన్యాయము వినవే. 60

వ. అదియునుం గాక. 61

క. తనసాహసంబు తానే
కొనియాడునతండు హీనగుణుఁ డని వినుచున్
నిను నీవ పొగడుకొంటివి
వినఁ గూడదు నీదునీతివిరహితభాషల్. 62

ఉ. సంగరరంగమందు నతిశౌర్యమునన్ రఘురాముతోడ మా
తంగతురంగసద్భటశతాంగబలంబులఁ గూడి నీవు పో
రంగను నోప కిప్పుడు విరాధఖరాదులపాటుఁ జూచియున్
దొంగిలినన్నుఁ దెచ్చితివితుచ్ఛ! వృథాబల్కులు పల్కఁ బాడియే.

సీ. కూఁకటిముడికి నైన కురులు గూడసనాఁడె
బెదరక తాటకఁ బీఁచ మణఁచె
గాధేయుఁ డొనరించు క్రతువును రక్షింపఁ
బెక్కండ్రు దైత్యుల నుక్కణంచె
నవనిపై విలసిల్లు నఖిలరాజన్యులు
వ్రేలఁ జూపఁగ లేని విల్లు విఱిచె
ఘోరాటవులలోనఁ గ్రుమ్మరునప్పుడు
ఖరదూషణాదిరాక్షసులఁ జంపెఁ
తే. బాదరజమున నొకఱాయిఁ బడఁతిఁ జేసె
లీల మాయామృగంబును గూలనేసె
రాజమాత్రుండె మేదినీరక్షకుండు
రామభూపాలుఁ డాదినారాయణుండు. 64
తే. అట్టిరామున కీయబ్ధి యనఁగ నెంత
లంక యన నెంత దనుజులపొంక మెంత
నీ వనఁగ నెంత నీలావుచేవ యెంత
చెప్ప నేటికి నీవె చూచెదవు గాక. 65
శా. వీరాలాపము లాడ నేల వినుమీ విశ్వప్రకాశంబుగాఁ
బారావారముఁ గట్టి రాఘవుఁడు కోపస్ఫూర్తి దీపింపఁగా
ఘోరాజిన్ నిను డాసి లావుకలిమిన్ గోటీరయుక్తంబుగాఁ
గ్రూరాస్త్రంబులమస్తముల్ దునిమిభుక్తుల్ వెట్టుభూతాళికిన్.
శా. ఆరూఢప్రతిమానవిక్రమకళాహంకారతేజోనిధిన్
శ్రీరామున్ సుగుణాభిరాముఁ దెగడన్ జేకొన్ననిన్నాజిలో
దారన్ దొంగిలితంచునిష్ఠురగతిన్ దండించి ఖండింప ము
న్నీ రెట్లైనను దాఁటి వచ్చునలుకన్ నేఁడెల్లి శాంతింపుమా.

వ. అని తన్నుఁ జీరికింగొనక వీరాలాపంబు లాడ నారావణుం
డొడుపుదప్పిన కాలాహిచందంబున నుగ్రుండై మండిపడి
యి ట్లనియె. 68

క. ఆఁటదిగా యని కూరిమి
పాటించినకొలఁది నన్నుఁ బలుకఁగఁ జొచ్చెన్
మాటాడకుండ నాలుక
తూఁటులుగాఁ జేయ కున్న దోసము గాదే. 69

క. కుయ్యాడక నాముందఱఁ
గయ్యమునకుఁ గాలు దువ్వెఁ గడఁగెను దీనిన్
దయ్యాలకు బలి వెట్టెద
వ్రయ్యలుగా నఱికి యెల్లవారును జూడన్. 70

క. కాకున్న దీని బలిమిని
జైకొని నాకాంక్ష దీఱ భావజకేళిన్
జేకొనక విడిచిపెట్టినఁ
గైకొనునే నవ్వెఁ గాక గర్వము పేర్మిన్. 71

శా. భీమాటోపభుజప్రతాపమహిమన్ భీమాచలం బెత్తి సు
త్రామాద్యష్టదిగీశసైన్యముల సంగ్రామంబులో నోర్చి యు
ద్దామప్రౌఢిఁ జెలంగుచుండెడుకళాధాముండ నాముందటన్
రాముం డీమునిఁ జెప్ప గిప్ప నగరారాకేందుబింబాననా.

సీ. అఖిలలోకముల నాయాజ్ఞ నిల్పితి నేక
హేలను బుష్పకం బెక్కి తిరిగి
వేల్పుమూఁకలచేత వెట్టి సేయించితి
దితివంశవల్లభుల్ నుతులు సేయ

గణములతోఁ గూడఁ గైలాస మెత్తితి
బటువైనపూవులబంతివగిది
వనజగర్భునిచేత వరములు గైకొంటి
దండిగా నత్యుగ్రతపము సల్పి

తే. చెలులు పట్టితి గంధర్వసిద్ధసాధ్య
భుజగసురయక్షకిన్నరముఖ్యసతుల
నిట్టిసామర్థ్య మెవరి కేనాఁడు గలదు
మహిని నాకొక్కనికె కాక మంజువాణి. 73

తే. నాకు నెదిరింప నొకవేదనరుని నొడ్డి
వెఱవ కీరీతి దుర్భాష లఱచు దీని
జిహ్వ మొదలంటఁ బట్టి యీశితకరార
ధారఁ దునుమాడి ధారుణిఁ బాఱవైతు. 74

వ అని చంద్రహాసంబుఝంకించి లేవ నుంకించుతఱిఁ గొందఱు
ప్రియసుందరు లడ్డంబు సొచ్చి. 75

చ.సురవరుఁడో ధనంజయుఁడొ సూర్యతనూజుఁడొ యాతుధాను
డో, శరధివిభుండొ గాడ్పొ పురశాసనుమిత్రుఁడొ భోగిభూషు
డో,గురుభుజశక్తిఁ గైకొనుచుఁ గోపమునూపఁగనీకు నెంతయి
త్తరుణిపయిం బ్రతాపమున దారుణకృత్యము సేయఁగూడు నే.

క. ఏటికి మీ రిటు కినియఁగ
గాటపుజంకెనయె చాలుఁ గరవాలున కీ
యూఁటది యర్హమె మము నీ
మాటికి మన్నించి కావుమా యిఁకఁ జాలున్. 77

వ. అని శాంతవచనంబులఁ బ్రియంబుసెప్పిన నప్పంకరుహాక్షుల
విన్నపంబులు మన్నించి యారాక్షసచక్రవర్తి వైదేహికిఁ

గావలియున్న యేకజటా ద్విజటా త్రిజటా దుర్ముఖీ వాయు
ముఖీ శూర్పణఖ లాదిగఁ గలదైత్యకామినులవంకఁ గ
నుంగొని. 78

క. గడు విచ్చితి నిరుమానము
. లోడఁబఱుపుఁడు నేర్చినట్టు లోడఁబడ కున్నన్
గడికండలుగాఁ గోసుక
పడఁతులు భక్షింపుఁ డింతిపలలం బంతన్. 79

వ. అని రోషారుణితనేత్రుం డై యతిభీషణాకారంబుఁదాల్చి
పలికిన. 80

క. తనపతి నిందించుటకును
దనప్రియములు చెప్ప వినక తక్కినమీఁదన్
దనుఁ జంపుఁ డన్నమాటకు
నినకులవల్లభుని దేవి యేడ్చెన్ బెలుచన్. 81

సీ. జానకి శోకింప సాధ్యకిన్నరయక్ష
గరుడోరగామరకాంత లెల్ల
వెంటనే శోకింప విని గంధవహుపుత్త్రుఁ
డాత్మలోఁ జింతించి యాగ్రహమున
నీదుష్టదైత్యుపై నిప్పుడే లంఘించి
చెండాడ నాచేతఁ జిక్కనేని
కార్యంబు లెస్సగుఁ గాక సత్త్వము తూలి
బలువిడి వీనిచేఁ బడితినేని
తే. సీతఁ గానంగ లేక కృశించి రామ
భద్రుఁ డడఁగిన సీతయుఁ బ్రాణ మెడలు

లక్ష్మణుండును జూడ నాలస్య ముడిగి
తెగును నట్లైనఁ గార్యంబు తెఱఁగు దప్పు 82

చ. అని పవనాత్మజుండు దివిజారిపయిం దెగి వేళ గాదు భూ
తనయకు నాదురాక వసుధావరు మేలు నెఱుంగఁ జెప్పి మీఁ
దను మఱి చూతమంచు నుచితస్థితి నూరక యుండె నప్పుడా
దనుజవిభుండు వోయె నిజధామముఁ జేర సతీసమేతుఁడై.

వ. అప్పుడు యామినీచర కామినులు రావణానుమతంబున ననే
కవిధంబు లగుమధురాలాపంబుల మిథిలాధిశుకుమారిం గు
ఱించి బోధించి కార్యంబు సాధింపనోపక యలసియుంటం
జేసియొక్కింతసేపు నిద్రించుచుండ మేల్కని త్రిజట యను
నిశాచరి యి ట్లనియె 84

మ. కలగంటిన్ వినుఁ డింతులార! మనలంకాద్వీప మీయబ్ధిలో
పల వ్రాలన్ మనరావణేశ్వరునిశుంభద్రత్నకోటీరముల్
కలనన్ గూలరఘూద్వహుండు లమితో గంధద్విపం బెక్కి యు
జ్జ్వలకాంతిన్ విలసిల్లు సీతఁ గొనిపోవన్ మిన్న కేనిప్పుడే.

క. శుద్ధాత్ముఁ డైన రాముఁడు
శుద్ధాంతపు దేవిఁ గాన శుభసూచకముల్
శుద్ధ మయి తోఁచు చున్నవి
సిద్ధం బీమాట వేదసిద్ధాంతముగాన్. 86

క. కావున నికొక్కమలి యెడఁ
గావలి యున్నట్టి మీరు కరినోక్తులుగా
నేవియు నాడకుఁ డీక నీ
దేవియ రక్షింప మనకు దిక్కగు మీఁదన్.

వ. అని చెప్పి మఱియును. 88

క. అమ్మా వెఱవకు మదిలో
నిమ్మగ మఱి వేడ్క నుండు మిఁక నీమగఁడుఁ
నెమ్మిగ నినుఁ గొని పోవును
మ మ్మందఱ మనుపు మమ్ము చుఱచక కరుణన్. 89

ఆ. అనుచు దనుజకాంత లంతంత నెడఁబాసి
నిదుర వోయి రంత నదరి సీత
తనకు దిక్కు లేమిఁ దలపోసి దుఃఖింపఁ
బవనసుతుఁడు మనుజభాషఁ బలికె 90

క. ఉన్నాఁడు లెస్స రాఘవుఁ
డున్నాఁ డిదె కపులఁ గూడి యురుగతి రా నై
యున్నాఁడు నిన్నుఁ గొని పో
నున్నాఁ డిది నిజము నమ్ము మూర్వీతనయా. 91

సీ. ఆమాట లాలించి భూమిజ తనలోన
వెఱఁ గంది శింశపావృక్ష మరసి
చూడంగ నప్పుడు సూక్ష్మరూపంబున
నొడికమౌ శాఖలనడుమ నున్న
కపికుమారునిరూప మపురూపముగఁ జూచి
స్వాంతంబులోన హర్షంబు నొంది
దనుజమాయలచేతఁ దఱచు వేఁగుటఁ జేసి
మాటాడ నేరక యూరకున్న
తే. భావ మూహించి తన్ను నా దేవి యాత్మ
నమ్మకుండుట దెలిసి యాశ్వాసమిడి.

నుండి క్రిందికి లంఘించి నిండుభక్తి
మ్రొక్కి నిలుచుండి కరములు మోడ్చి పలికె. 92

ఉ. తమ్మునిఁగూడిపుణ్యగుణధాముఁడు రాముఁడువచ్చిమాల్యవం
తమ్మునసైన్యసంఘముముఖంబునఁ గొల్వఁగనుండిభూమిపై
మిమ్ములఁజూచిరండనుచు మేటికపీంద్రులఁబుచ్చియందు మొ
త్తమ్ముగనమ్ముగొందఱనుదక్షిణభాగముచూడఁబంపుచున్.

క. అంగన బొడగన నీవి
య్యంగను గడుఁ జాలువాఁడ వంచును నాచే
నుంగర మంపెను శ్రీరఘు
పుంగవుఁ డిదె కొమ్మటంచు భూమిజ కిచ్చెన్. 94

ఉ. ఇచ్చినఁ జూచి రామధరణీశ్వరుముద్రికఁగా నెఱింగి తా
నిచ్చను మెచ్చి యాకువలయేక్షణ యాత్మగతంబునందు నీ
వచ్చినదానిభావమును వల్లభుచందము నేర్పడంగ నే
జెచ్చెర నంతయుం దెలియఁజెప్పుమునమ్మిక పుట్టునట్లుగన్.

వ. అని విచారించి యి ట్లనియె. 96

క. నిను విశ్వసింపఁ జాలను
వినుపింపుము నీ తెఱంగు విభునివిధము నా
కనవుడుఁ బావని తెలియఁగ
వినయంబున విన్నవించె విస్ఫుటఫణితిన్. 97

ఉ. రాముని డాఁగురించి నిను రావణుఁ డెత్తుక వచ్చువేళ నీ
హేమవిభూషణావళుల నేర్పడ ఋశ్యమహాద్రిపై చినఁ
మే మవి తీసి దాఁచితిమి మీాపతి యచ్చటి కేగుదేరఁగా
దామరసాప్తనందనుఁడు తానవినూపినఁజూచిమెచ్చుచున్.

సీ. అర్కసంభవునకు నభయంబు దయచేసి
దుందుభికాయమ్ముఁ దూలఁ దన్ని
యేడుతాడుల సర్వ మేకమ్ముగాఁ ద్రుంచి
వాలి నద్భుతశక్తి గూల నేసి
సుగ్రీవునకుఁ దార సుదతిగా నిప్పించి
యంగదు యువరాజనంగ నిలిపి
వారలతోడను వానరసైన్యంబు
లెన్నేనిఁ గొలువంగ నేఁగుదెంచి
తే. మాల్యవంతంబునం దుండి మనుజవిభుఁడు
నిన్ను వెదకంగ నందఱ నన్నిదిశలఁ
బనుచునప్పుడు దక్షిణభాగ మరయ
నంగదునితోడఁ గొందఱ ననుగు జేర. 99

తే. వారిపంపున నవలీల వార్ధి దాఁటి
వచ్చి సకలంబుఁ జూచి యీవంకఁ గంటి
రావణుఁడు వచ్చి నిన్ను నుగ్రంబు గాఁగఁ
బలుకు నప్పుడు నున్నాఁడఁ బాదపమున. 100

వ. ఇవ్విధంబున బలుకుచుండినను నమ్మక యతనిం గనుంగొని రాముఁ డేరీతివాఁడో యతనిచందం బెఱింగింపు మనవుడు వాయునందనుండు రఘునందనునకు వందనం బాచరించి భూమినందన కిట్లని చెప్పుచున్నాఁడు. 101

సీ. నీలమేఘచ్ఛాయఁ బోలు దేహమువాఁడు
ధవళాబ్జపత్త్ర నేత్రములవాఁడు
కంబుసన్నిభ మైనకంఠంబు గలవాఁడు
బాగైనయట్టిగుల్ఫములవాఁడు.

తిన్ననై కనుపట్టు దీర్ఘబాహులవాఁడు
ఘనమైనదుందుభిస్వనమువాఁడు
పద్మరేఖలు గల్గు పాదయుగంబులవాఁడు
చక్కనిపీనకంఠంబువాఁడు
తే. కపట మెఱుఁగని సత్యవాక్యములవాఁడు
రమణి! రాముండు శుభలక్షణములవాఁడు
ఇన్ని గుణములు భూషింప నెసఁగువాఁడు
వసుధ సౌమిత్రిఁ గారువన్నవాఁడు. 102
తే. ఉత్తరాటవిలోన మహోగ్రతపము
వాయుదేవుని గుఱించి వరుసఁ జేసి
యంజనాదేవి గనియె నన్నర్థితోడ
సర్వజనిమిత్ర! హనుమంతుఁ డండ్రు నన్ను. 103
వ. అనియిట్లు తాత్పర్యంబునఁ బట్టునట్లుగా విన్నవించి దేవీ!
నీ దేవుండయిన శ్రీరాముఁడు నా చేతి కిచ్చి యంపినమాత్ర
రత్నాంగుళీయకంబు నీకు సమర్పించితి నింక నాకు రిక్త
హస్తంబులతోఁ జనుట దూతల కుచితమైన కార్యంబుగాదు
గావున నిన్ను దర్శించినందులకు శ్రీరామునకును నమ్మికఁ
బుట్టునట్టుగా నీశిరోరత్నంబు దయచేయవలయు నను
టయు నాకు శేశయానయన యిట్లనియె 104
క. నానాథుక్షేమ మంతయు
ధీనిధి! నీచేత వింటి దెలియఁగ నైనన్
నీనిజరూపము చూడక
నే నారత్నంబు నమ్మి నీ కీయఁ జుమీ. 105
వ. అనుటయు నాహనుమంతుండు. 106

క. చుక్కలు తలపూవులుగా
నక్కజముగ మేను వెంచి యంబరవీథిన్
వెక్కస మై చూపట్టిన
నక్కోమలి ముదము నొందె నాత్మస్థితికిన్. 107

వ. ఇట్లు తనమహోన్నతరూపంబు చూపి యెప్పటియట్ల మరల సూక్ష్మరూపంబు గైకొని సహస్రాంశుపౌత్ర సహాయునగు హనుమంతు నకు నద్దేవి తనశిరోరత్నంబు నను గ్రహించి యిట్లనియె.

చ. రవికులవార్ధిచంద్రుఁ డగురామునిసే మము చూ విఁటి నా
వివిధము లైనపాట్లు పృథివీపతికిన్ వెరెఁ గల్గె నేఁ
డవిరళభంగి నీవలన నచ్చుగ నే మనుజంబు నిలిపఁగ
దవిలి యొసర్ప లేను వసుధాస్థలి నస్థిరమ్మూకల్పముల్.

వ. ఇట్లు దీవించి మఱియును. 110

క. ఏయెడఁ జూచిన ధరణీ
నాయకుశ్రీపాదయుగము నాచిత్తము గా
బాయ దని విన్నవింపుము
నాయుతనూజుండ పుణ్యవంతుఁడ తెలియన్. 111

తే. ఇపుడు రావణుఁ డేతెంచి కపటబుద్ధి
గర్వమునఁ జేసి నన్నెన్ని కాఱు లాడె
నన్నియును నీవు చెవులార విన్నతెఱఁగు
పతికి దయ పుట్టఁగా విన్నపంబు సేయు. 112

సీ. నిడుదపున్నెఱివేణి జడలుగా నవరించి
మలినజీర్ణాంబరం బొలియఁ గట్టి
భూమీరజంబు విభూతిపూఁతగఁ బూసి
తనదివ్యమూర్తిఁ జిత్తమున నిల్పి

నిరశనస్థితితోడ నిలిచి భూశయ్యను
బవళించి నిదుర యేర్పడఁగ విడిచి
తారకబ్రహ్మమంత్రంబుఁ బఠింపుచుఁ
గఠినరాక్షస దుర్మృగములలోన
తే. నహితలంకామహాద్వీపగహనసీమఁ
దపము సేయుచు నున్నాను తన్నుఁ గూర్చి
నాకుఁ బ్రత్యక్షమగు మని నాథునకును
విన్నవింపుము సత్త్వసంపన్న నీవు 113

వ. అని చెప్పి మఱియును. 114

చ. జనకునిభంగి గామనృపచంద్రుని నన్నును దల్లిమాఱుగాఁ
గని కొలువంగ నేర్చుగుణగణ్యుని లక్ష్మణు నీతిపారగుణ
వినఁ గన రానిపల్కు లవివేకముచేతను బల్కినట్టి యా
వినుతసుశోభనాంగి బనుభవించితి నంచును జాటి చెప్పుమా.

క. ఆమాటలు మది నుంచక
నామానముఁ గావు మనుచు నయవినయగుణో
ద్దాముఁడు రామునితమ్ముఁడు
సౌమిత్రికిఁ జెప్పవయ్య సాహసివర్యా! 116

వ. అని యిట్లు జనకరాజతనయ పలికినపలుకు లాలకించి హను
మంతుం డాజననితో నిట్లనియె 117

క. ఇనుఁ డుదయింపకమున్నే
వననిధి లంఘించి మనుజవల్లభుకడకున్
నినుఁ గొనిపోయెద వేఁపున
జననీ! కూర్చుండు మనిన సంతోషమునన్. 118

క. నీ వంతవాఁడ వగుదువు
నీవెంటనె వత్తునేని నెగడవు కీర్తుల్
రావణునికన్న మిక్కిలి
భూవరుఁడే దొంగ యండ్రు బుధనుతచరితా. 119

వ. అదియునుం గాక రామచంద్రునిం దప్ప నితరుల నంటు దానం గాను గావున నీతోఁ రాఁ దగదు మఱియును. 120

క. దొంగిలి తెచ్చినదైత్యుని
నంగడు లగువానివారిసాహస మొప్పఁ
సంగరముఖమునఁ జంపక
దొంగిలి కొనిపోవఁ దగునె దొరలకు నెందున్. 121

వ. మఱియు రామచంద్రుండు త్రిజగదేకవీరుండును గోదండదీక్షాగురుండును రాక్షసకులాంతకుండునునగుటంజేసి రాణివాస ద్రోహి యగురావణునిసంగరరంగంబునఁ బ్రఖ్యాతంబుగాఁ జంపి కొనిపోవుట ధర్మంబు.నీవు రామచంద్రునకుఁ బరమభృత్యుండవును బుత్త్రిసముండవును నగుటంజేసి నీ వెంట నరుగుదెంచుట తప్పు గాకపోయినను బగ తీర్పక వచ్చు టుచితంబు గాదు కావున నీవు రాఘవేశ్వరుల కిన్నియుం దెలియ విన్నపంబు సేసి తడయక తోడ్కొని రమ్మనిన నద్దేవికి నమస్కరించి హనుమంతుం డి ట్లనియె.

ఉ. నీవిభుఁ డబ్ధి దాఁటి ధరణీతలనాథులు సన్నుతింప సు
గ్రీవసుషేణముఖ్య బలబృందముతోఁ నరుదెంచి నీమనీ
రావణునాజిలోఁదునిమి రాజస మొప్పఁగ నిన్నుఁగొంచు నే
నావళితోడ నీపురికి నారయ నేఁగు నిజంబునమ్ముమా. 123

వ. అని విన్నవించి నమస్కరించి యద్దేవిచేత దీవనలు బొంది మరలి చనుచున్నవాఁడై తనరాక రావణున కెఱుంగఁ జేయవలయు నని తలంచి. 124

సీ. మేదిని సమము గా మేడలు గావించి
కేళీగృహంబుల నేలఁ గలిపి
కమలాకరంబులు కలఁచి గారలు వెట్టి
వృక్షజాతంబుల విఱుగఁ దన్ని
పుష్పగుచ్ఛంబులు పుణికి పాఱఁగ వైచి
తేనెలు రాల్చి పూఁదేనె లుడిపి
పొదరిండ్లపొదవులు చదియఁగా నుగ్గాడి
చప్పరంబుల నేల చదును జేసి
తే. వనముఁ గాచెడిరాక్షసవర్గములను
వీరవరులను నెనిమిదివేలఁ జంప
సీతఁ గాచెడిరాక్షసస్త్రీలు బెదరి
పాఱిపోయిరి రావణుపాలి కంత. 125

వ. ఇట్లు రావణుం జేరి వారు. 126

క. దేవా! నేఁ డొకమర్కటుఁ
డేవిధమున వచ్చినాఁడొ యెఱుఁగము సీతా
దేవిఁ గని మాట లాడియుఁ
బోవుచు వన మెల్లఁ బెఱికి ప్రోవిడి కడఁకన్. 127

తే. వనముఁ గాచెడిరాక్షసవర్గములను
దండి నొకనిని మిడి వోన కుండఁ బట్టి
మేటిభుజశక్తి నందఱఁ గీటడంచి
వాలి యున్నాఁడు సాహసవంతుఁ డగుచు. 128

వ. అని విన్నవించినంతనే క్రోధరక్తాంతలోచనుం డగుచు న
వ్వింశతిలోచనుండు విచారించి వాఁడు రాముని పంపున
వచ్చినదూత కాఁబోలు వానిం జంపుం డని పదివేలరాక్ష
సులం బంపిన. 129

క. ఉగ్రాకారుం డగుచు ద
శగ్రీవుం డనుప దనుజసంఘంబులు దా
మాగ్రహమునఁ జనుచు బలో
దగ్రక్రోధాత్ము లగుచుఁ దాఁకిరి కడిమిన్. 130

ఉ. తాఁకిన యంత వాయుజుఁడు తా నదలించి కరోరురేఖతో
వీఁక నెదిర్చి పేర్చి రణవీథి నిశాచరసైన్య మెల్ల నొ
క్కూఁకున వెంటనంటి సముదగ్రబలంబున బాఱఁ బాఱఁగాఁ
దోఁకనుజుట్టి మోఁదె బలుదుర్దములందును మాడెనందఱన్.

క. అందునఁ జావక మిగిలిన
కొందఱు పఱ తెంచి యసురకొలువున మొఱ్ఱో
యందఱ మ్రింగెను దానవు
లందఱకును వీఁడు దారుణాఁతకుఁ డగుచున్. 132

వ. అని విన్నవించిన రాక్షసేశ్వరుండగు రావణుండు గుండెపడి
పింగళాక్షుని దీర్ఘజిహ్వుని నశ్వవక్షుని శార్దూలముఖుని
వక్రనాసునిఁ బనిచిన వారును దమతమబలంబులం గూడి
కొని రథారూఢులై వచ్చి యార్పుచుం దాఁకి శస్త్రాస్త్రంబు
లడరించిన నవి యెల్ల లెక్కగొనక యక్కపివలికొడుకు
దర్పంబునం బేర్చి వాల మల్లార్చి యెదిర్చినబలంబును బలు
విడిగ్గాఁదోలి పింగళాక్షునిఁ ద్రుంచి దీర్ఘజిహ్వుని దీర్ఘనిద్ర
పుచ్చి వక్రనాసునిఁ బరాక్రమంబునం జూర్ణంబుసేసి యశ్వ

వత్సుని భస్మంబుఁ జేసి శార్దూలముఖుని మర్దించి నిర్వక్ర పరాక్రమంబున గర్వించి మరలి మకరతోరణంబు నారోహించి యార్చుచున్నసమయంబున. 133

క. చావక మిగిలినదైత్యులు
రావణుకడ కేఁగి వేగ రావూత్తులపా
ట్లావాయుజుసాహసమును
వేవిధములఁ జెప్ప నతఁడు విస్మయపడుచున్. 134

మ. కుటిలభ్రూకుటిదుర్నిరీక్షణములం గ్రోధానలజ్వాల లు
త్కటమైపర్వఁగమంత్రినూనులమహాగర్వాంధులన్ క్రూరుల
న్పటుబాహాబలు లార్వురం బనిచె శుంభద్విక్రమాటోపము
ద్భటపారీంద్రముమీఁదనుద్దవిడిసంగ్రామంబు గావింపఁగన్.

వ. ఇట్లు పనిచిన నాయార్వురును 136

సీ. శతకోటివిక్రమప్రతిమానుఁ డైనట్టి
శతజిహ్వుఁ డత్యంతసాహసుండు
రోషానలాభీలశేషాహి యైనట్టి
రుధిరాక్షుఁ డత్యుగ్రరూపయుతుఁడు
వరసైన్యకాననపావకుం డైనట్టి
రక్తరోముఁడు మహారణబలుండు
కరిశాత్రవలోకగజసింహుఁ డైనట్టి
శూలదంష్ట్రుఁడు లయకాలయముఁడు
తే. వ్యాఘ్రవక్త్రబలుండు పృథుశరవైరిజయుఁడు
స్తనితహస్తుండు సాహసోదారబలుఁడు
వీర లార్వురు నత్యుగ్రవేషములను
రూక్షి వెడలిరి ఘనరథారూఢు లగుచు 137

క. తమతమబిరుదులు నెఱపుచుఁ
దమకంబున వెడలి రథికతండము గొలువన్
ఘుమఘుమభేరీరవసం
భ్రమములతో మంత్రిసుతులు పావనిమీఁదన్. 138

వ. ఇట్లు కదిసి సింహనాదంబు లంబరంబునం జెలంగ గజ
తురంగశతాంగసుభటనికరంబుం గూడి శస్త్రాస్త్రంబులం
బొదివిన 139

తే. వాల మల్లార్చి బ్రహ్మాండగోళ మెల్ల
నగల నార్చుచు భుజయుగం బప్పళించి
రణము చేయంగ మకరతోరణము డిగ్గి
హంతు కెక్కినయాహనూమంతుఁ డంత 140

సీ. ఒక్కొక్కరథముతో నొక్కొక్కరథమును
విటతాటనంబుగా విఱుగఁ గొట్టి
యొక్కొక్కగజముతో నొక్కొక్కగజమును
జాఁపచుట్టగఁ బట్టి చావఁ గొట్టి
యొక్కొక్కహయముతో నొక్కొక్కహయమును
గడిమితో నలినలి గాఁగఁ గొట్టి
యొక్కొక్కభటునితో నొక్కొక్కసుభటుని
వడిఁ ద్రిప్పి చెక్కలు వాఱఁ గొట్టి

తే. బాహుబలగర్వమునఁ బేర్చి ప్రధనసీమ
మంత్రిసూనుల నార్వుర మడియఁ గొట్టి
మకరతోరణమున విక్రమమ్ము మెఱయ
భీకరాకారుఁ డై యుండెఁ బెచ్చుపెరిఁగి. 141

క. ఆరణవీధిని నిలువక
పాఱినహతశేషు లెల్ల బల్విడి రాజ
ద్వారమున బొబ్బ లిడి రా
ఘోరాజిని మంత్రిసుతులు కూలి రటంచున్. 142

వ. వారిపాటు విని రావణాసురుం డదరిపడి యాజ్యాహుతిం
బ్రజ్వరిల్లుహుతాశనుంబోలి మండి పడి ప్రహస్తతనూజుం
డగుజంబుమాలిం గని నీ వావానరాధముని వధించి శీఘ్ర
మ్మ రమ్మని యనిపిన. 143

ఉ. అప్పుడు జంబుమాలి భయదాకృతి వీరరసాప్తిఁ గన్నులన్
నిప్పులు రాలఁ జేగలుక నిండఁగ నూర్పులు పర్వఁ జిత్రమై
యొప్పఁగ రొప్పుచున్ రణమహోత్సుకుఁడై గజవాజిబృంహితముల్
విప్పుగ వెంట రాఁగఁ గపివీరు నెదుర్కొని విక్రమంబునన్.

క. అదలించి వాయునందనుఁ
బ్రదరంబుల నేయ నంతఁ బవనజుఁ డలుకన్
గొదగొని బలముల నన్నిటిఁ
జదియంగా మోఁదె నొక్కసాలముచేతన్. 145

ఆ. రథము నుగ్గు సేసి రథసారథినిఁ జంపి
రథతురంగములఁ బృథులశక్తి
బట్టి వాలములను బడఁ గొట్టి చంపిన
జంబుమాలి కినిసి సాహసమున. 146

క. అడిదంబును గదయును గొని
పుడమికి లంఘించి వాయుపుత్త్రునిటలం
బెడపక వ్రేసిన ధరణిం
బడి మూర్ఛమ్మునింగి తెలిసి బలయుతుఁ డగుచున్. 147

క. ఆలంబున నాతనికర
వాలంబును ద్రుంచి వైచి వరభుజశక్తిఁ
నేలం గూల్చెను విక్రమ
శాలిఁ వడి జంబుమాలి సాహసశీలిన్. 148

ఆ. అట్లు జంబుమాలి యత్యంతబలశాలి
గర్వ మెల్లఁ దూల కలన వ్రాలి
పోలిసె ననుట దైత్యపుంగవుఁ డాలించి
యాత్మ సంచలింప నాగ్రహించి. 149

క. సాహసము వెలయ సమరో
త్సాహంబున దుష్టకపినిఁ జంపు మటంచుఁ
బాహుబలాఢ్యుని నరినిక
రాహవసంహారు వీరు నక్షకుమారున్. 150

వ అంపిన నతండు. 151

సీ. చిత్రమాణిక్యరంజితవేత్రవిభవంబు
భానుకోటిప్రభాభాసితంబు
భీకరధ్వజదండబిసుదాలవాలంబు
శస్త్రాస్త్రపరికరసంయుతంబు
బంధురాధికజవబహుహయోపేతంబు
కుటిలదిక్పాలదృగ్గోచరంబు
ఘననభోమార్గవిఖ్యాతైకగమనంబు
వరతపోలబ్ధాతివైభవంబు
తే. నైనరథమెక్కి మదవారణౌఘసుభట
వీరహుంకారఝంకారవార ములియఁ

గదలె హనుమంతుపైకి నాగ్రహ మెసంగ
మదము దైవార నక్షకుమారుఁ డలుకి. 152

క. అటు చని పావనిఁ గని ది
క్తటములు సెదరంగ నార్చి దండడి భూభృ
త్తటముపయిఁ గురియువర్షో
త్కటధారలరీతి నంపధారలు గురిసెన్. 153

ఉ. వాయుజుఁ డప్పుడంపగమి వాలముఖంబునఁ ద్రుంచెఁ ద్రుంచినన్
వాయుజు మీఁదఁ గ్రమ్మఱ నవార్యబలంబున నేసె నేసినన్
వాయుజుఁ డుగ్రుఁడై తునిమె వానిశరావళి నెల్లఁ బిమ్మటన్
వాయుజు నాట నేసెఁ గడువాఁడిశరంబుల నక్షుఁ డుద్ధతిన్.

వ. ఇట్లేసిన. 155

ఉ. తాలమహీజరాజిని రథంబును గూలఁగ మోఁదె మోఁదినన్
నేలఁ బదాతియై నిలిచి నేర్పున వాఁడు శరాళి మారుతిన్
ఫాలము నొంచె నొంచినను బావని మూర్ఛిలి తేఱి దానవున్
దూలఁగ ముష్టిచేఁ బొడిచె దోర్బలశక్తిరణాంగణంబునన్.

సీ. పొడిచిన మూర్ఛిల్లి పడిఁ దేఱి దైత్యుండు
గద గొని వైచె వక్షంబు పగుల
వైచిన మారుతి వడి వానిగదఁ బుచ్చు
కొని వానిదేహంబుఁ గుదియనేసె
నేసినఁ దనవీఁక నోసరింపక వాఁడు
గగనంబు కెగసె నాక్షణమునందె
వాయుతనూజుండు వదలక తనవెంట
నెగసిన గదఁగొని యేసె వక్షు

తే. నతఁడు గదఁ ద్రుంప ఖడ్గాన నతులశక్తి
వాఁడు మారుతితోడలు నొవ్వంగ నడఁచె
నంత సోలుచు నాహనూమంతుఁ డెగిరి
పట్టుకొని వాని భూమిపైఁ గొట్టి చంపె. 157

తే. అంత హతశేషు లగువార లరుగుదెంచి
సంభ్రమంబున దానవచక్రవర్తిఁ
గాంచి కొలువెల్ల సందడి గాఁగ నపుడు
బహువిధంబుల హనుమంతుఁ బ్రస్తుతించి. 158

సీ. అక్షుండు తెగె నశ్వవక్షుండు తెగటాఱె
రక్తరోముఁడు నీల్గె రణములోన
స్తనితహస్తుఁడు మ్రగ్గె శార్దూలముఖుఁ డీల్గె
గింకరవర్గంబు గీటడంగె
శార్దూలకబళుండు సచ్చె దుర్జయుఁ డేఁగె
శతమాయుఁ డొరిగెను సమసె వక్ర
నాసుండు మఱి రక్తనాసుండుఁ గడతేఱె
శూలదంష్ట్రుఁడు నేలఁ గూలిపోయె

తే. మడిసె యూపాక్షుఁ డట జంబుమాలి తునిఁగెఁ
బింగళాక్షునిపే రంత బిలము సొచ్చె
వనముకావలిరాక్షసవర్గ మడఁగె
దీర్ఘజిహ్వుండు నేటితోఁ దీఱిపోయె 159

వ. అని వేఱువేఱ విన్నవించిన నసురేంద్రుఁడు విని తనమనం
బున. 160

మత్త. హీన వానరుఁ డంచు నిక్కము విశ్వసింపఁగఁ జెల్ల దీ
దానవావళి ద్రుంగఁ బుట్టిన దయ్యమో యటు గాక వై

శ్వానగుం డిటువంటి రూపున వచ్చి నిల్చెనో కాక యీ
మేను గైకొని విష్ణుఁ డీకకు మేటి యై చను దెంచెనో. 161

మ త్త. కాక యేవర మైన నాకఱకంరుఁ డిచ్చిన నుబ్బి యీ
నాకవల్లభుఁ డెల్లకాలము నాకు నోడినభీతిమై
లోకభీకర మైనరాక్షసలోక మెల్ల నడంపఁగా
నీకరాళపురూపు నిప్పుడ యీడ కంపఁగ వచ్చెనో. 162

మ త్త. కాక ఈక్కినవార లెవ్వరు గర్వసంపద మీఱఁగా
నాకు డీకొని ధాకతోడ రణంబు సేయుఁగ నోప రే
లోకమం దిటు క్రోఁతు లెక్కడ లోఁచు చానవవీరులఁ
జోక వీనికిఁ గల్గెనేనియుఁ జూఱ వృచ్చఁడె నర్వముఁ. 163

వ. అని యిట్లనేకప్రకారంబులఁ జింతించి యక్షకుమారుం దలంచి పలుదెఱంగులఁ బలవించుచున్న తండ్రిం గాంచి మేఘనాదుం డిట్లనియె. 164

క. దేవతలతోడఁ గూడను
దేవేంద్రునిఁ గెలిచినట్టిదేవరకుఁ మీ
కీ వగ పేటికి నేఁటికి
దేవా! చిత్తంబులోన దీనునిభంగిఁ. 165

క. వానరునిఁ గొండఁ జేసుక
పూనికఁ జింతింప నేల భుజబలశక్తిఁ
వానిం జంపెద నొండెను
దీనునిఁ గావించి పట్టి తెచ్చెద నొండెన్. 166

వ. నావుడు రాక్షసేశ్వరుం డతనిమాటలకు మనంబున నలరి నీవు విరించివరదత్తప్రతాపమహాతాళనుండవు చాపవిద్యాప్రవీణుండవు తపోబలసమర్థుండవు దేవేంద్రగర్వవిమర్దనుం

డవు మత్సమానశౌర్యచాతుర్యధుర్యుండవు గావున నీకసా
ధ్యం బగుకార్యం బెద్దియును లేదు నీ విపుడ పోయి వాని
సాధించి రమ్మని పంచిన. 167

సీ. మాణిక్యతపనీయమయవిమానముతోడ
గెంబట్టుబిరుదుటెక్కెంబుతోడ
సరి చెప్పఁగా రానిశస్త్రాస్త్రములతోడ
బల మైనదివ్యచాపంబుతోడ
నాహవకోవిదుం డైనసారథితోడ
ఘనసత్త్వజవతురంగములతోడ
గనుపట్టి దిక్కుల గగనయానముతోడ
బాలసూర్యోదయప్రభలతోడ
తే. గరము విలసిల్లురథ మెక్కి గంధనాగ
తురగరథభటవందిసందోహపటహ
శంఖకాహళదుందుభిస్వనము లోలయ
మేఘనాదుండు హనుమంతుమీఁద వెడలె. 168

లయగ్రాహి. పెక్కు లగుగుఱ్ఱములు జొక్కపురథంబులును
నెక్కు వగు నేనుఁగులు గ్రిక్కిఱిసి రాఁగా
రక్కసులు సేరి యిరుప్రక్కలను గొల్వఁ గడు
నుక్కునను మీఱి చల మెక్కుడుగ నంతన్
ప్రక్కదల భూతలము చుక్క లొగి రాల శిల
లుక్కసిలి నాదములు పిక్కటిలి మ్రోయన్
డెక్కెముల మించి జన మెక్కుడుగఁ జూపుదళ
మక్కజముగా నడువ దిక్కులు వడంకన్. 169

వ. ఇట్లు భయంకరాకారంబున వెడలి కంఠహుంకృతులును
భేరీభాంకృతులును నంబరంబునఁ జెలంగఁ బొంగి చనుదెం
చుచున్న రాక్షససైన్యంబుం గనుంగొని హనుమంతుండు
తోరణస్తంభంబుపై నుండి బధిరీభూతదిగంతరంబుగా భీక
రగతి నార్చిన. 170

క. కలఁగినవి దేవగణములు
జలధులు ఘూర్ణిల్లె గిరులు చలనం బొందెన్
జలజాప్తచంద్రు లోదిగిరి
జలధరములు పఱియ లగుచుఁ జదలం బర్వెన్. 171

క. అప్పుడు దానవవీరులు
నిప్పులు వర్షించునట్టినిశితాస్త్రములన్
గప్పిరి కెందోగవానలఁ
గప్పినశైలంబుఁ బోలఁ గపివరుమీఁదన్. 172

తే. అంపవర్షంబు తనమీఁద జొంపములుగ
లీలఁ గురియంగ నవి యెల్ల లెక్కఁ గొనక
భువికి లంఘించి యప్పు డద్భుతముగాఁగ
వాల మల్లార్చి యొకమహాసాల మెత్తి. 173

తే. తేరు లన్నియుఁ గూరాటితేరులుగను
గుఱ్ఱముల నెల్లఁ గావేరిగుఱ్ఱములుగ
నేనుఁగుల నెల్ల వెడరూపుటేనుఁగులుగ
దళము లన్నియు మఱి హరిదళముగాఁగ. 174

వ. ఇట్లు నసియింపఁ జూచి బలంబు పైకుఱికె. 175

సీ. కరియూథములమీఁదఁ గదిసి మావంతుల
తోడఁ గూడఁగఁ బట్టి తునియఁ గొట్టి

గుఱ్ఱంపుఁబౌజులకును డాఁటి కౌతులఁ
గలయంగఁ బట్టి చెక్కలుగఁ గొట్టి
రథములపైకి నుగ్రంబుగా లంఘించి
రథికులతోఁ గూడ రసను గొట్టి
బలములమీఁద నిబ్బరముగాఁ గుప్పించి
వాలముఖంబునఁ దూలఁ గొట్టి
తే. పటహనిస్సాణకాహళపటిమ లురియఁ
ద్రొక్కి శస్త్రాస్త్రనిచయముల్ తుమురు చేసి
ఛత్రములఁ ద్రుంచి పడగలసత్త్వ మణఁచి
పవనసూనుండు సాహసప్రౌఢి మెఱసె 176

వ. అట్టి సమయంబున. 177

చ. అనలమురీతి మండి దివిజారితనూజుఁడు తేరు దోలి య
య్యనిలతనూజు నేసె వివిధాయుధపంక్తుల వాని నెల్లఁ ద
త్తనియలు సేసె వాయుజుఁడు దోర్బలశక్తిని దైత్యుఁ డేయఁ దో
కనుదునుమాడె వానివిశిఖంబులనన్నిటి వాయుసూనుఁడున్.

క. గిరులును వందలకొలఁదిగఁ
దరువులు నేయంగఁ గినిసి దానవుఁ డంతన్
దురమున నడుమనె త్రుంచెను
శరజాలముచేత నొక్కక్షణమున వానిన్. 179

తే. గంధవహుపుత్త్రుఁ డప్పు డాగ్రహముతోడ
రథముఁ గూలంగఁ దన్ని సారథినిఁ జదిపి
గుఱ్ఱములఁ జంపి కేతువుఁ గూల నడవ
మేఘనాదుండు కినిసి సమీరసుతుని. 180

వ. అహంకారంబునఁ బ్రతిమటించి. 181

క. వాయువ్యాస్త్రము నంతట
వాయుజుమీఁదికి నతండు వడి నేసిన నా
వాయవ్యాస్త్రముఁ దూలెను
వాయుజుగాంచంగ నోడి వారనికరుణన్. 182

వ. అది వృథ యగుటం గని మఱియును 183

క. రౌద్రం బడరంగ నేసెను
రుద్రాస్త్రం బతనిమీఁద రూఢిగ నతఁ డా
[illegible]
రౌద్రాస్త్రముఁ జెలిపోయె రభసం బొప్పన్. 184

వ. అమ్మహాస్త్రంబుగూడఁ దప్పిపోవుట కాశ్చర్యంబు నొంది
యింద్రజిత్తు మఱియును 185

క. సుఖచరయక్షకిన్నర
గరుడోరగసిద్ధసాధ్యగంధర్వగణం
బరుదంది చూడఁగా ని
ర్భరముష్టిం దొడిగి యేసె బ్రహ్మాస్త్రంబున్. 186

వ. అట్టియవసరమున. 187

క. సప్తాంభోధులుఁ గలఁగెను
సప్తద్వీపములు నూఁకె శైలము లదరెన్
సప్తానిలములుఁ దలఁకెను
సప్తాశ్వుఁడు వ్రాలుఁబడియె జగములు గదలెన్. 188

వ. ఇట్లనేకప్రకారంబులఁ గాలాగ్నితెఱంగున వెడలి మిణుంగు
ఱులు చెదరి పడఁగ బ్రహ్మాండమండలంబుం బట్టుకొనునట్టు
పెనుమంట లుప్పరం బెగయ నేతెంచు బ్రహ్మాస్త్రముం
గని హనుమంతుండు తనమనంబున. 189

ఆ. తనకుఁ జిన్ననాఁడు దయచేసినటువంటి
వనజభవుని చేతివరముఁ దలఁచి
బ్రహ్మమంత్ర మప్డు పరియింప నది చంప
కతనిఁ గట్టివైచె నవనిమీఁద. 190

వ. ఇట్టు కట్టువడినకరువలిపట్టిని జూచి రావణాసురునిపట్టి తన
లో నిట్టు లనుకొనియె. 191

క. ఈబ్రహ్మాస్త్రము తాఁకుట
కేబలిమియుఁడుఁ బ్రదుక నోపఁ డీతఁ డ ఘనుఁడౌ
నీబాహుబలునిఁ గట్టుట
నాబలిమికిఁ దొడవ కాదె నాకులు మెచ్చన్. 192

క. పెక్కండ్ర దనుజవీరులఁ
జక్కాడినవీనిఁ బట్టి సాహసముగ మా
రక్కసులతేనియొద్దకుఁ
జక్కఁగఁ గొనిపోవు టదియ చంపుట గాదే. 193

చ. అని తనసత్త్వసంపదరయంబునఁ బొంగుచు మేఘనాదుఁడ
య్యనిలజుఁ గొంచు నేఁగె దివిజారిసభాస్థలి కద్భుతంబుగా
ఘనరథదంతిఘోటకనికాయభటావళి శస్త్రదీప్తికే
తనవరశంఖకాహళవితానరవంబులు మిన్ను ముట్టఁగన్.

వ. ఇట్లు గొనిపోయి రాక్షసేశ్వరుం డయినరావణాసురుసమ్ము
ఖమ్మునం బెట్టినంతనే గాడుపుపట్టిం గని. 195

క. కుటిలభ్రూకుటినటన
స్ఫుటధూమవిలాసపవనఫూత్కృతిజనితో
ద్భటఘోపానలకీలో
త్కటనేత్రుం డగుచుఁ బలికెఁ గటము లదురఁగన్. 196

ఉ. ఎవ్వఁడ వోరి నీకుఁ బ్రభు వెవ్వఁడుచెప్పుము నీవిటొంటివై
నివ్వనరాశి దాఁటి యిట కేగతి వచ్చితి నామ మేమి నీ
వెవ్వనిప్రాపునం బెఱికి తీవన మంతయు శంక లేక యిం
కెవ్వని ప్రాపునం దునిమి తీసురవైరుల నెల్ల నుగ్రతన్.

సీ. అమరవల్లభుభోగ మంతయుఁ గైకొని
  వీతిహోత్రు నిసిరి నూతి ముంచి
జమునికింకరులను సంహార మొనరించి
  రాక్షసాధీశ్వరు శిక్ష సేసి
యంభోధినాథుని గాంభీర్య మణఁగించి
  దోర్బలంబున గాలిఁ దూలఁ బెట్టి
విత్తనాథునిమహావిభవంబుఁ గొల్లాడి
  శూలహస్తుని నొక్కమూల కదిమి
తే. అసురగంధర్వకిన్నరయక్షభుజగ
గరుడగుహ్యకమునిసిద్ధవరుల నెల్లఁ
బట్టి మును వెట్టి సేయించు నట్టినన్ను
విన్నయంతన గుండెలు వ్రీల వెల్లు. 199

చ. శరనిధిదాఁటివచ్చుటయచాలకనాపురిఁజొచ్చిచొచ్చియుౝ
వెఱవక బంటవై వనముఁ బ్రెల్లఁ గూలఁద్రుంచితిద్రుంచిక్రమ్మఱౝ
బిరుదవుపోలె రాక్షసులఁ బెక్కుర జంపితి చంపి నెమ్మదిౝ
గరకరితోడ నాయెదుర గర్వముతోడుత నిల్చి తద్దిరా.

క. ఖండించెద నీచేతులు
తుండించెద నడుము రెండుతునకలు గాఁగౝ
జెండించి నీదుకండలు
వండించెదఁ జమునితోన వాసవుఁ డలుకౝ. 200

వ. ఇట్లు పట్టరానికోపంబున నాటోపంబుగాఁ బలుకుచున్నరా
వణాసురుం జీరికింగొనక హనుమంతుం డిట్లనియె. 201

క. ఇనతనయుని వరమంత్రిని
జనపతి యైనట్టి రామచంద్రుని దూతన్
ఘనుఁ డగువాయుకుమారుఁడ
హనుమంతుం డండ్రు నన్ను నార్యులు దిశలన్. 202

క. రామునిపంపున వచ్చితి
రాముని సేమంబు నిందు రంజిల్లెడి యా
రామునిసతి కెఱిఁగించితి
రామునికడ కేఁగుచుండి రాజసవృత్తిన్. 203

క. నారాక మీకుఁ దెలియఁగ
బీరంబున వనము కలయఁ బెఱికితి శక్తిన్
ఘోరాజి నాకు నెదిరిన
వారలఁ బంపితిని యమునిపట్టము చూడన్ 204

క. నినుఁ జూచి తిరిగిపోయెడు
మనమున మఱి కట్టఁబడితి మనుజాశన నీ
యను వెల్లఁ గంటి నింకను
వినుమా నాబుద్ధిఁ దెలియ వివరముతోడన్. 205

చ. ఘనుఁడవు నీతిమంతుఁడవు కార్యమెఱుంగుదు సాహసంబున
న్నిను నెదిరించి పోరుటకు నిర్జరవల్లభుఁ డోఁపలేఁడు నీ
వనిన జగత్త్రయం బలుకు నద్భుతరూపము సెప్పరాదు నీ
యనుపమ భోగసంపదల కాఁడిడి తెచ్చితి విప్డు రావణా.

క. కడ లేని బలము ధర నె
క్కుడ లేనిమహాధనంబు కరితురగంబుల్

కడ గానరానిసంపద
చెడ కుండఁగ నీకు బుద్ధి సెప్పెద వినుమా. 207

సీ. కుదియించి సింహంబుకోఱలు పెఱుకంగ
శేషాహిదాడలు చీల్చి వేయఁ
బీడించి దంభోళిఁ బిడికిటఁ బట్టంగఁ
గరినకాకోలంబు కడి గొనంగఁ
జెలఁగి బ్రహ్మాండమ్ము చిప్పలూడఁగఁ దన్న
హంకారమున బడబాగ్ని నఱుక
నంభోనిధానంబు లఱచేత నడపంగ
గిరివర్గములఁ దలక్రిందు చేయఁ
తే. గలమహాబాహుసత్త్వవిఖ్యాతివిపుల
చండభుజదండసాహసోద్దండవిజయ
కాలరుద్రావతారసంగ్రామభీమ
మూర్తిమంతులు కపులు సత్కీర్తియుతులు. 208

వ. అదియునుంగాక దశరథరాజనందనుండును గౌసల్యాగర్భ సంభవుండును దాటకాప్రాణాపహారుండును విశ్వామిత్ర యాగసంరక్షకుండును నహల్యాశాపమోక్షదీక్షాగురుండు ను హరకోదండఖండనుండును జామదగ్నిబాహుబలభం గుండును విరాధనిరోధుండును ఖరదూషణత్రిశిరశ్ఛేదనుం డును మాయామృగసంచారిమారీచసంహారకుండును గబం ధాంతకుండును వాలిప్రాణనిబర్హణుండును సుగ్రీవరాజ్య సంస్థాపనపరమాచార్యుండును ధనుర్విద్యాప్రవీణుండును నమోఘబాణుండును రాక్షసకులాంతకుండును గాకుత్

ష్ఠాన్వయాంభోనిధిచంద్రుండును గరుణాసింధుండును నగు
శ్రీరామచంద్రుండు కరుణాలంకారుండు గావున. 209

ఉ. వారక సీత నిచ్చి రఘువల్లభునిన్ శరణంబుఁ జొచ్చినన్
నేరము లెంచి చంపమికి నీయెడ చెప్పెదు నేను బూఁటగా
భారపడంగఁ జాలుదు శుభస్థితి నమ్ముము నమ్మకూర కే
పోరఁగఁ జూచితేనిఁ బొరిపుచ్చకమానఁడు నిన్ను రావణా.

ఉ. నావుడు మండి దైత్యకులనాయకుఁ డుగ్రవిలోకనంబులన్
బావకవిస్ఫులింగములు పైకొని పాఱఁగ వీరఘోరదై
త్యావళిఁ జూచి మీరలు మహావిశిఖంబుల వీనిఁ జంపుఁడీ
యావలరాముఁడుల్లుచు భయాకులుఁడై చెడిపోవునట్లుగన్.

వ. అనిన విని విభీషణుం డిట్లనియె. 212

క. దూతపనిఁ బూని వచ్చిన
దూతలు తమనోరి కేమి తోఁచిన నట్లా
నేతల నాడుదు రాడిన
దూతలఁ జంపంగఁ దగదు దొరలకు నెందున్. 213

క. కాకుండిన మీచిత్తము
కాఁకెల్లను దీఱ ముజ్జగంబులు బెదరన్
ఢాక నదలించి తోఁకను
వీఁకను ముట్టించి పోవ విడుచుట చాలున్. 214

వ. అని విన్నవించిన. 215

ఆ. నీతివాక్యకరణి నెఱయంగ విని రావ
ణేశ్వరుండు కోప మెడలి పలికె
వీనిఁ దోఁక గాల్చి వెడలంగఁ ద్రోయుఁ డీ
ప్రొద్దె యటకుఁ దిరిగి పోవుఁగాక. 216

వ. అని యిట్లాన తిచ్చిన విని రాత్రించరు లతనినిసభామధ్యం
బునుండి బయటికి వెడలం గొనిపోయి యొక్కచోట. 217

ఉ. వాలము నిండఁ గోకలు జవంబునఁ గట్టినఁ జుట్టి వానిపై
దైలము చక్కఁ జల్లి పిఱుఁదం జని పౌరులు నూడఁ బావక
జ్వాలఁ దగిల్చి బొబ్బ లిడి వాడల వాడలఁ ద్రిప్పుచుండ వా
తూలభవుండు దానికిని దూలకవహ్నిజపంబు సేయఁగన్.

ఆ. అగ్ని దేవుఁ డప్పు డాత్మలోఁ జింతించి
హితుఁడు నాకు లోకహితుఁడు పవనుఁ
డతనిపుత్త్రుఁ డైనహనుమంతునకు నేను
జలువ కూర్తు ననుచుఁ జల్ల నయ్యె 219

వ. అప్పు డచ్చటివృత్తాంతం బంతయుఁ దనకుఁ గావలియున్న
రాక్షసకాంతలవలన విని చింతాభరాక్రాంతయై జనకరాజ
నందని కరంబు శోకించి కరంబులు ముకుళించి జగద్ధితకార్య
ధుర్యుండును రాఘవప్రియానుచరుండును మత్ప్రాణబం
ధుండును జగత్ప్రాణనందనుండును నైన హనుమాను
నకు శీతలుండవు కమ్మని యగ్ని దేవునకు నమస్కరించి
యగ్నిమంత్రంబును బ్రహ్మమంత్రంబును నుచ్చరించిన నద్దా
నివలన వానికి వైశ్వానరభగవానుండు సల్లనయ్యె బ్రహ్మా
స్త్రబంధనంబును నూడె నట్టి సమయంబున. 220

సీ. కొలువుకూటములకుఁ గుప్పించి గజవాజి
శాలలమీఁదికి జౌకళించి
భండారగృహములపైకిని లంఘించి
మెఱుఁ గారుమేడలమీఁది కుటికి

చప్పరంబులమీఁది కుప్పరంబున దాఁటి
యంతఃపురములకు గంతువైచి
చవికలమీఁదను సాహసంబున వ్రాలి
గరిడికూటంబుల సొరిది నెక్కి
తే. వాడవాడల వీధుల వన్నె మెఱసి
హరుఁడు త్రిపురంబు వేల్చినయట్టిలీల
నొక్కగృహమైన లెక్కకు దక్కనీక
దానవేశ్వరుపురము దగ్ధంబు చేసె 221
శా. అంభోరాశిని వాలవహ్ని నతిశౌర్యం బొప్పఁ జల్లార్చి య
య్యంభోజానన సీతఁ గాంచి తనవృత్తాంతంబు తెల్లంబుగా
గంభీరధ్వని విన్నవింపుచు నమస్కారంబు గావించి సం
రంభం బొప్పఁగ వేడ్కతోఁ గదలె ధీరప్రౌఢి దీపింపఁగన్.
క. పోయెను వాయుజు నెక్కడఁ
బోయెదు నాచేత ననుచుఁ బోనీక వడిఁ
డాయఁగ వచ్చినలంకిణి
కాయము వగులంగఁ బొడిచెఁ గడువడిఁ గినుకన్. 223
వ. ఇట్లు లంకిణిం జంపి సువేలాచలం బెక్కి సింహనాదంబు
సేయుచు 224
క. వడిగా ధరశృంగంబున
నడుగులు నడి నూఁది త్రొక్కి యద్భుతశక్తిఁ
జడరాశి దాఁటఁ బావని
మిడిమింటం బసిఁడియుంగ మీఁటినరీతిన్. 225
వ. ఇట్లు కుప్పించి యుప్పరం బెగసి వాయువేగంబునం జనుచు
నయ్యబ్ధిమధ్యంబున నున్నసునాభం బనుశైలంబునఁ దన

దేహంబుదాహంబుఁ దీర్చికొని సముద్రంబును దాఁటి
యవ్వలికిం జనియె నప్పుడు. 226

ఉ. వచ్చినపావనిం గని జవంబున నంగదుఁ డాది యౌకపుల్
గ్రచ్చఱ భక్తితో నెదురుగాఁజననందఱఁ గౌఁగిలించి వా
రచ్చటికార్యమంతయుఁ బ్రియంబునదన్నడుగింగఁబోయి వే
వచ్చినచంద మేర్పడఁగ వారికిఁ జెప్పెను దప్పకుండఁగన్.

క. రఘువరుఁ డిచ్చినముద్రిక
రఘువల్లభ దేవి కిచ్చి రభసంబున నా
రఘువరున కానవాలుగ
రఘువల్లభ దేవిచేతిరత్నముఁ గొంటిన్. 228

మ. అనిచెప్పన్ వినియంగదాదులుమహోత్సాహంబునన్ బొంగిపా
వనిబాహాబలసత్త్వముల్ వొగడుచున్ వర్ణింపుచున్ వేపునన్
పునరాలింగనమాచరింపుచువడిన్భాషింపుచు న్వీక్షుచుం
ఘనతంబాడుచునాడుచున్ బలువిడిన్గర్వంబునన్దాఁటుచున్

శా. నేనే చాలుదు రావణాసురుతలల్ నేలం బడంగొట్టఁగా
నేనే చాలుదు వానిపట్టణము మున్నీటం బడం ద్రోయఁగా
నేనే చాలుదు దుష్టదానవతతిన్ నిర్భీతి దండింపఁగా
నేనే చాలుదునంచుఁబంతములుపూన్కింబల్కుచున్ద్రుళ్లు
[చున్.

క. ఆరాత్రి కీశు లందఱు
మారుతితోఁ గూడి నిలిచి మఱునాఁ డచటన్
ధీరత దుర్ధరశైలము
చేరం జని నిద్ర చేసి చిత్తము లలరన్. 231

వ. అమ్మఱునాఁ డుదయంబున మధువనంబులోఁ బ్రవేశింప
నుద్యోగించి యందఱకన్నను బెద్దవాఁ డగుజాంబవంతునిం

బిలిచి నీవు శ్రీరామునకు హితుండవు సుగ్రీవునకు మంత్రివి కావున మాకు నొక్కబుద్ధి యానతిమ్ము. ఈకపులు క్షుద్బాధావశంబునం బొరలి మహాశ్రమంబును బొందియున్నవారు గావున సుగ్రీవునిమధువనంబున నుండెడుఫలంబులం బరితృప్తుల మై రామునిసన్నిధానంబున కేఁగుట లెస్సయని యంగదహనూమంతులు వల్క జాంబవంతుండును నత్యుత్సాహంబున నంగీకరించి కపులంబురస్కరించుకొని మధువనంబులోఁ బ్రవేశించి నంత. 232

సీ. ఒక్కఁ డాకొని కొమ్మ లూఁచినఁ బండ్లెల్లఁ
జేకొని తేర భక్షించు నొకఁడు
ఒక్కఁ డాకొని రేఁవు చున్నట్టితేనియల్
తడయక కొల్లాడి త్రాగు నొకఁడు
ఒక్కఁ డాకొని కోయుచున్నట్టికాయలు
మిన్నక యూటాడి మ్రింగు నొకఁడు
ఒక్కఁ డాఁకొని గోళ్ల నొలిచినట్టిచివుళ్లఁ
బుక్కిళ్లకొలఁదిగా బొక్కు నొకఁడు
తే. తరువుపై నుండి తరువుపై దాఁటు నొకఁడు
పండ్ల కెటువంటి మ్రాఁ కైనఁ బ్రాఁకు నొకఁడు
దిగువఁ గూర్చుండి తరువున కెగురు నొకఁడు
పెద్దపొడవున నుండి కుప్పించు నొకఁడు. 233

ఉ. కాయలవ్రేటులాడుచును గంతులువైచుచుఁ బూవుఁదీవలం
దూయలలూఁగుచుందగువులూఁపుచుఁబండ్లనుబొట్టనిండఁగా
మేయుచువెక్కిరింపుచునుమిన్నకదాఁటుచుదోఁకలెత్తుచున్

కూయుచు నేల దూఁకుచును గుంపులు గూడి కపీంద్రు
లెంతయున్. 234

క. వన మంతఁ గాసి చేయఁగ
వనపాలకు లేఁగుదెంచి వడిఁ గోపముతో
డను నదలించిన వారల
హనుమంతుఁడు మొదలుగాఁగ నగచరు లెల్లన్. 235

క. మెడఁ బట్టి వనములోపల
వెడలఁగ నటు పాఱ ద్రొబ్బి వెడలుం డన్నన్
దడయక దధిముఖుఁ డనుతమ
యొడయనికడ కేఁగి వార లుగ్రముగాఁగన్. 236

వ. విన్నవించినయంతనే. 237

చ. దధిముఖుఁ డప్డు మండిపడి తాఁ దనవారలఁ గూడి వచ్చి బ
ల్విధముల సంచరించుకపివీరులఁ గోపముతోడఁజూచి యీ
మధువనమెల్లఁగొల్లగొన మర్కటవల్లభు నాజ్ఞఁ ద్రోయ మ
మ్మథములఁజేయనెంతఘనులంచునుబాఱఁగ వారినుద్ధతిన్.

వ. ఇట్లు దండింపుచున్నదధిముఖుపై నంగదాదివనచరులు గది
సి యాగ్రహంబున. 239

క. కొందఱఁ గఱచియుఁ బొడిచియుఁ
గొందఱఁ దలపట్టి యీడ్చి కొట్టియు గోళ్లన్
గొందఱ వ్రచ్చియుఁ దన్నియు
నందఱ నొప్పింప వార లాగ్రహవృత్తిన్. 240

క. వ్రయ్యలు వాఱఁగ వ్రచ్చినఁ
గ్రయ్యగ రక్తములు గ్రమ్మఁగా వడితోడన్

గుర్వ్యోర్వ్యమొ ల్త్రో యని వా
రయ్యెడ సుగ్రీవుకడకు నరిగిరి భీతిన్. 241

వ. అరిగి రామలక్ష్మణులం గూడి యున్న మిహిరనందనుం గనుంగొని నమస్కరించి మధువనంబునందు జరగినవృత్తాంతంబంతయు విన్నవించిన వారల నాదరించి సుగ్రీవుం డిట్లనియె. 242

క. దేవరపంపునఁ జని వా
రేవెరపున సీతఁ గనిరొ యిటు గాకున్నన్
నావనము పాడుసేయరు
పావని మొదలైనవారు భయవిరహితులై. 243

వ. అని రామభూపాలుండు విన సుగ్రీవుండు వారల నూరార్చి వారిదుండగంబులు వారికేయుండుంగాని వారలం దోడ్కొని యతివేగమ రండని యనిపినం జని యంగదహనుమంతులం గని యవనీశ్వరుం డీక్షణంబున మిమ్మందఱ నచ్చటికిరండని యానతిచ్చెం గావునఁ జెచ్చెరఁ బదుండని తోడ్కొనిపోవు నప్పుడు వారల కెదురుగా వానరవీరులఁ గొందఱ ననిపిన వారలం గూడి చనుదెంచి శ్రీరామచంద్రుని పాదారవిందమ్ములకు సాష్టాంగదండప్రణామమ్ము లాచరించి సౌమిత్రికిని వందనమ్ము లొనరించి సుగ్రీవునకు నమస్కరించి తనచేత మేలువార్త విన నుత్సహింపుచున్న రఘుకులేశ్వరుల తలం పెఱింగి హనుమంతుం డిట్లనియె. 244

శా. కంటిన్ జానకిఁ బూర్ణచంద్రవదనన్ గల్యాణి నాలంకలోఁ
గంటిన్ మీపదపంకజంబులను నేఁ గౌతూహలం బొప్పఁగాఁ

గంటిన్ మీకరుణావలోకనము విఖ్యాతంబుగాఁ గీర్తులన్
గంటిన్ మాకపివీరబృందములలో గాంభీర్యవారాంనిధీ. 2॥

సీ. కట్టినవస్త్రంబు కట్టుకొంగే తక్క
జీర్ణించి పోయినచీరతోడ
నుడుగనివగలచే నోరంతప్రొద్దును
జెక్కిఁటఁ జేర్చిన చేయితోడఁ
బుడమిపైఁ బొరలాడునొడలు బూడిద బ్రుంగి
నిరతంబు దొరఁగుకన్నీటితోడ
నిడుదపెన్నెఱివేణి సడలించి జడలతో
నిరతనిరాహారనియతితోడఁ
తే. గినుక జంకించుదైత్యకామినులనడుమఁ
దపముఁ జేయుచు దనుజబాధలకు నోర్చి
వనిత ప్రాణంబు దక్క సర్వముఁ ద్యజించి
నిత్యమును మిమ్ము మదిలోన నిల్పియుండు. 246

క. జానకిఁ బొడగనియును మీ
రానతి నా కిచ్చి పంపినట్టి విధంబున్
నే నాయమ కెఱిఁగించియు
జానకిరత్నంబుఁ గొంచుఁ జనుదేఁ గంటిన్. 247

వ. ఇవ్విధంబున సీతచిహ్నంబులు రామచంద్రునకుం జెప్పి దం
డప్రణామంబు లాచరించి తనకుసీతామహాదేవి దయచేసిన
శిరోరత్నంబు శ్రీరామచంద్రునకు సమర్పించినంజూచియది
యక్కునంజేర్చి యానందబాష్పంబులుగ్రమ్ము ధైరమూర్ఛి
ల్లి తెప్పిఱిల్లిహా! వామలోచన హా! పద్మగంధి హా! సీతహా
సీతా యనుచు శోకించి సుగ్రీవుం జూచి

ప్రయాణము చేయఁ బోవునము గాన నీక సేనలం గూర్పు
మని యానతిచ్చిన వానరేశ్వరుండు మహాప్రసాదం బని
యంగద హనుమజ్జాంబవత్సుషేణపనసనల నీలగజగవాక్ష
గోముఖాదు లగుసేనానాయకుల నఱువదికోట్ల నియోగిం
చిన వారును నొక్కొక్కరునూఱేసికోట్లబలంబులతోడ రా
మచంద్రుని యిరువంకలనాడుచుఁ బాడుచు మాల్యవంతం
బు వెడలి రన విని నారదుని వాల్మీకిమహామునీశ్వరుం డట
మీఁది వృత్తాంతం బెట్టిదని యడుగుటయును 147

క. జలజాక్ష! భక్తవత్సల!, జలజాసనవినుతపాదజలజాత! సుధా
జలరాశిభవ్యమందిర!, జలజాకర చారుహంస! జానకినాథా!

గద్యము. ఇది శ్రీగౌరీశ్వరవరప్రసాదలబ్ధగురుజంగమార్చనవినో
దసూరిజనవినుతకవితాచమత్కారాతుకూరి కేసనసెట్టితన
య మొల్లనామధేయవిరచితం బైన శ్రీరామాయణమహా
కావ్యంబునందు సుందరకాండము సర్వము నేకాశ్వాసము.

యుద్ధకాండము

ప్రథమాశ్వాసము.

కామారివినుతనామా!
సామీరికృతప్రణామా! సంహృతరక్షో
గ్రామా! వర్షామేఘ
శ్యామా! సంగ్రామభీమ! జానకిరామా! 1

శ్రీనారదమహామునీశ్వరుండు వాల్మీకిమునీశ్వరున కెఱింగిం
చిన తెఱంగు వినుపించెద సావధానచిత్తంబుతో నాకర్ణించు

మట్లు శ్రీరామచంద్రుండు వానరసైన్యముతో వెడలినడుచు చుండ హనుమంతుం డంతకుముందు తానులంకకరిగి మగిడి వచ్చి యచ్చటివృత్తాంతమంతయు శ్రీరామచంద్రునకెఱింగించియు ద్రోవలో నుబుసుపోకకుఁగా మరల రావణుండుండు చందంబును రాక్షసస్త్రీలసంవాదంబునునింద్రజిదతికాయాది కుమారవర్గంబు తెఱంగును గుంభకర్ణవిభీషణాదిసోదరుల యునికియును లంకిణిపొంకం బణంచుటయు లంకలోపలకుఁ బోయినచందంబును లంకాపురీదహనంబును సముద్రలంఘనంబును నదియిది యననేల తాఁజేసివచ్చినకార్యంబులనెల్ల నెవ రెవ్వ రేదేది యడిగిన వారికావృత్తాంతంబు నెఱింగించుచుండ మిగిలినకపులు వినుచుఁ దమజాతిచేష్టలు సూపుచుఁ జనుచున్న చందంబు సుగ్రీవుండు రామచంద్రునకుఁ జూపుచు నడుచుచున్నసమయంబున. 2

ఉ. కొందఱుమంతనమ్ములనుకొంచునుగొందఱుదొమ్ములాడుచు
న్గొందఱు రామలక్ష్మణులకుం బియమౌగతినాటలాడుచుం
గొందఱుగంతులేయుచును గొందఱుపండ్లిగిలించిచూపు చి
ట్లందఱుఁబోవుచుండిరి దయానిధిరాముఁడు సంతసిల్లఁగన్.

సీ. పాదఘట్టనలచేఁ బరఁగిన పెంధూళి
యాకసమ్మున మేఘమట్లు పర్వ
వీఁకతోఁ దాఁకినవృక్షజాతం బెల్ల
వ్రేల్మిడిఁ గొమ్మలు విఱిగి పడఁగ
బలువడితోఁ బోవుపక్షిజాతమ్ములు
భయముచే నందంద పాఱుచుండఁ

జూపించి రావణాసురనిసైన్యం బెల్లు
మనవారిచేతను మ్రందఁ గలదు
తే. అనుచు శ్రీరామునకు నర్కతనయుఁ డిట్లు
సంతసము పుట్టఁ జెప్పుచు సాగి సాగి
క్రమముగా నంద అను గొంతకాలమునకుఁ
దిన్నఁగాఁ జేరిరి సముద్రతీరమునకు. 4

వ ఇట్లందఱును సముద్రతీరమున నిడిసి యున్నసమయంబున
హనుమంతుండు బుద్ధిమద్వరిష్ఠుండు గావున శ్రీరామచంద్రు
నకు నమస్కరించి రావణుండు రాజ్యంబునం బట్టభద్రుం
డై యున్నవాఁడు వానిం జంపి సీతామహాదేవిం దెప్పించు
పనికై వేగ మన మందఱము సిద్ధుల మై యుండవలయు
ననవుడు రామచంద్రుండు తమ్మునితో. 5

క. ఈవానరులను దోడ్కొని
ప్రావీణ్యముతోడ వృక్షపర్వతతతులన్
వేవేగమె తెప్పింపుము
పోవుద మటమీఁద వైరిపురముం జేరన్. 6

వ. అని యిట్లాన తిచ్చి సముద్రతరణోపాయం బాలోచించు
చుండె నంత. 7

సీ. అక్కడ రావణుం డఖిలమంత్రుల వేగ
రావించి తగను వారలకు ననియె
మంత్రిసత్తములార! మర్కటుం డొకఁ డేఁగు
దెంచి మనందఱిం గొంచెపఱిచి
రాక్షసవీరుల రణభూమిఁ బొలియించి
వనమంతఁ బెకలించి వారిధి దాఁటి

పోయెను బోరానిపోకలఁ బోవుచుఁ
వాఁడు శ్రీరామునివద్ద కేఁగి

తే. ఏమి చెప్పనో యామీఁద నామనుష్యు
లిద్దఱును వానరులఁ గూడి యేపుమీఱ
వచ్చి లంకాపురములోనివారి నెల్ల
నేమి సేతురో యిపుడు నా కేమి దారి ౭

వ. అని యిట్లు రావణుండు నిండుపేరోలగంబునఁ గూర్చుండి
డోలాయమానమానసుండై విచారించుచుండనానసమయం
బున విభీషణుండు సాయంసంధ్యావిధిం దీర్చికొని తన మం
త్రులుం దానును గొలువుకూటంబున కేతెంచి పెద్దగద్దియ
పైఁ గొలు వున్నయన్నకు సాష్టాంగదండప్రణామంబులాచ
రించిన నతండును సంతోషించి యనుజునకు నర్హాపీఠంబుఁ
జూపిన నాసీనుండై యన్న కిట్లనియె. ౮

తే. అవధరింపుము దేవ మహానుభావ
మనపురమ్మునఁ బ్రకృతమ్ము చను తెఱంగు
విన్నవించెద నున్నది యున్నయట్లు
కొంచె మవధానముగ నాలకించు మయ్య.

సీ. అన్నంబు నీరును నక్కఱ లేకుండ
భటు లందఱును దుఃఖపడుదు రయ్య
కంబాలఁ గట్టినగజబృంద మెల్లను
జవసత్త్వములు దూలి జడిసె నయ్య
హర్షంబుతోడుత హయజాతమంతయు
మెడ లెత్తుకొని వేడ్క మెలఁగ దయ్య

ప్రజ్వలించుచు నున్న ప్రతిహోమకుండంబుఁ
బొగలు గ్రమ్ముచు నాఱిపోవు నయ్య
తే. ఇట్టియపశకునములఁ గన్పట్టు మయ్య
సకలశాస్త్రంబు లెఱిఁగినజాణ వయ్య
యింపుగాఁ జెప్పుచుంటి నాలింపు మయ్య
వేగ రామునిసతి నిచ్చివేయు మయ్య. 11

క. సీతను దెచ్చుట మొదలుగ
నీతో నయవాక్యములను నేఁ జెప్పితి నీ
చేతమునఁ బెట్టవైతివి
ఖ్యాతిగ నీక నైన సీత నాతని కిమ్మా. 12

వ. అదియునుంగాక మొన్నరాతిరి సీతయొద్దఁ గావలియున్న రాక్షసకాంత లందఱును నిద్రించు చున్నసమయంబునఁ ద్రిజట దిగ్గనమేల్కాంచి నిదురించు చున్నస్త్రీలను లేపిచెప్పిన దుఃస్వప్నంబు విన్నవించెద నాకర్ణింపుము. రామచంద్రుండు మనలంకపై దండువిడిసినట్లును నీవును గుంభకర్ణుండును దక్షిణాభిముఖు లై గార్దభంబులపై నెక్కి పితృభూమి కరుగుచున్నట్లును నింద్రజిదాదికుమారవర్గంబును సైన్యంబును మూలబలంబును సర్వంబును నశించిపోవుచున్నట్లును సీతం జేకొని శ్రీరామచంద్రుం డయోధ్యకుఁ బోవుచున్నట్లును గలగన్నదఁట. త్రిజటకల నిక్కంబై తోఁచెడిని రాముండువానరసైన్యంబుతోఁగూడి సముద్రతీరంబునకు వచ్చియున్నాఁడని చారులు విన్నవించిరి.* ఆరాముని దూతలు మరల నిచ్చుటకురాకమునుపే శ్రీరామచంద్రునకు సబహుమానంబుగా సీత నర్పించుటయ లెస్స కార్యము.

ఇంతచెప్పనేల మొన్న నొక్కదూత వానరవేషంబునవచ్చి
తనపరాక్రమంబు నీకును బరివారమునకును నెఱింగించి
పోయె నది గుఱు తుంచుకొమ్ము. అని యిట్లు నీతి చెప్పు
తమ్మునిపైఁ గోపించి దిగ్గన గొలువుకూటంబువిడిచి యంతః
పురంబునకుఁ బోయె నాసమయంబున నాసభలోనివా
రందఱును దమతమమందిరంబుల కరిగిరి. 13

క. మఱునాఁ డెప్పటియట్లనె
సురుచిరముగఁ గొలువు సేయఁ జోద్యంబుగ ని
ద్దురఁ బోవుకుంభకర్ణుఁడు
సరిగా మేలుకొని వచ్చె సంభ్రమలీలన్. 14

వ. ఇట్లు వచ్చి గృహప్రవేశంబుఁ జేసి స్నానాదిక్రియలు నిర్వ
ర్తించుకొని భుజియించి మంత్రులతో నన్నకొలువునకుఁ
జనుచుండఁ గుంభకర్ణునితో మరల విభీషణుండును మంత్రి
సహితుండై వచ్చెను అనుజు లిద్దఱును వచ్చి నమస్కరిం
చిన దీవించి సేమ మడిగి యుచితాసనంబులం గూర్చుండ
నియోగించినఁ గుంభకర్ణుం డత్యంతమును నాసన్నుం డై
కూర్చుండెను. కొంచెము దూరములోఁ గూర్చుండియున్న
విభీషణుండు మరల నన్నతో నిట్లనియె. 15

సీ. దశరథరాముండు తనపత్నిఁ గోల్పోయి
వానరావళిఁ గూడి వచ్చి యిప్పు
డదె చూడు మంభోధియావలియొడ్డునఁ
గపిబలంబులతోడఁ గలసి యుండె
రామునిసత్త్వంబు రమణిచే మున్నింటి
మాతన్నితమ్ముండు నట్టిఁడంట

సొరిది వారికిఁ బ్రాపు సుగ్రీవుఁ డున్నాఁడు
వార్ధి నీఁ దుంచినవానితమ్ముఁ
తే. డాతఁ డిట వచ్చి నిన్ను నుగ్గాడి కాని
సీతఁ దే నని పంతంబు చేసె నంట
వలదు వైరమ్ము సీత నీవలయు వేగ
నతని నని గెల్వఁగాఁ జాల రమరవరులు. 16

తే. రాము గెలువంగ వచ్చునే రాజసమున
సీత నర్పించి తత్పదాబ్జాతములకు
నర్థిఁ బ్రణమిల్లి శరణ న్న నతఁడె కాచు
సత్యసంధుండు సత్కృపాసాంద్రుఁ డతఁడు. 17

ఆ. చంప వచ్చినట్టి శత్రువు నైనను
శరణు చొచ్చునంత సదయుఁ డగుచు
నభయ మిచ్చి కాచు టాతనిబిరుదంట
సీత నిచ్చి రాముఁ జేరి బ్రదుకు. 18

వ. అనిన విని యారావణుండు కటకటంపడి విభీషణునితో
రోషభీషణంబుగా నిట్లనియె. 19

తే. నీవు నాదాయతోఁ గూడి నీచబుద్ధి!
బుద్ధి సెప్పెదు నాకుఁ దమ్ముఁడవె నీవు
కడగి నీమంత్రులును నీవుఁ గంటిలోని
నెరసు నగవిగ నున్నారు నిశ్చయముగ. 20

తే నాకుఁ దమ్ముఁడ వయ్యు ననాగ్యముగను
నాదుశత్రులఁ బొగడుచు నాకు బుద్ధి
సెప్ప వచ్చితి వౌరౌర సిగ్గు లేక
యిచ్చవర్తింపుచుండు టి దేమిపనిర. 21

వ. అనిన విని విభీషణుం డన్న కిట్లనియె. 22

తే. నిన్నుఁ జంపంగఁ దలపోసి నీదుమంత్రి
వరులు గాచుచు నున్నారు వలదు గోత్ర
కలహ మిూచెడుబుద్ధి యేకరణి నబ్బె
నన్న! యింకొక్కకొసమాట యాలకించు. 23

వ. రామచంద్రుం డాదినారాయణుండు సీత యాదిలక్ష్మి వానర
బలంబు బృందారకసందోహంబుగావున నీ వారామచంద్రు
న కెదిరి జయంబుగొనుట కడిందికార్యంబు నేఁ జెప్పినబుద్ధి
విని వేగ నారాముని శరణుచొఱుము సుఖంబుగ మనుము.
అని విన్నవించిన హితవచనంబులు రోగికిఁ బథ్యాహారంబు
రుచింపనిపోలికను వీనులకసహ్యంబులై యుండ రావణుండు
మండిపడి యిట్లనియె 24

సీ. పటువిషం బొలికించుపాములతోనైనఁ
జెలఁగి యింపుగఁ జెలిమి సేయవచ్చుఁ
గాని శత్రుల నెప్డు గైవారములు సేయు
వానినిఁ దనప్రాణబంధు నైనఁ
జేరఁ దీసినయేనిఁ జేటు వాటిల్లును
గావున వీనిబల్గర్వ మణఁతు
విను కుంభకర్ణ నీవును రాకమునుపు నీ
చెడుగు నాకును బుద్ధి చెప్పఁ బూనె

ఆ. ననుచు హుంకరించి యవ్విభీషణుఁ బట్టి
వేగఁ గత్తి బూని వ్రేయఁ బోవ
నట ప్రహస్తుఁ డప్పు డడ్డమ్ముగా వచ్చి
దేవ నీకుఁ దగునె యీవిధంబు.

క. నీ కేల యింత కోపము
నీకు హితముఁ జెప్పుచున్న నీతమ్ముని నీ
వే కత్తి వ్రేసి చంపిన
లోకులు నిను మెత్తురయ్య లోకస్తుత్యా 26

తే. గుణయుతుం డైనమనవిభీషణుఁడు లేని
లంక యేటికి సైన్యంబు లింక నేల
వైభవం బేల మామీఁదఁ బ్రాణ మేల
శాంత మవధారు దేవ నీ స్వాంతమందు. 27

వ అని ప్రహస్తుండు రావణుకోపంబును గొంత శాంతపఱిచె నప్పు డన్నకోపంబునకుఁ దమ్ముఁడు కుంభకర్ణుండు వడవడ వడఁకి యున్న కెదురాడ నోపక తమ్మునిఁ గాదనలేక గద్దియ మీఁదఁ గూర్చుండియున్నయన్నకు మ్రొక్కి నిదురగృహం బునకుం జనియె నట విభీషణుం జూచి యోరీ! నీవు విశ్వాసఘాతుకుండవు స్వామిద్రోహివిఁ గావున నీవు నా కొక్క పెదనరునిఁ బెద్దఁ జేసి చెప్పిన వాతఁడె పౌరుషశాలి యేనినీవాతనిం జేరి సుఖంబున బ్రతుకుమనిననతండిట్లనియె.

సీ. విను రాక్షసేశ్వర విష్ణుసన్నిభుఁడు రా
ముండు హా! పేదనరుండె నీకు
నతనిసత్యస్థితి యతనిపరాక్రమం
బిపుడు నీ కెఱుఁగంగ నెట్లు లగును
అవనీశుబాణంబు లతిరయంబున వచ్చి
దండించునపు డైనఁ దలఁచు నన్నుఁ
బర్వతశిఖరముల్ పడినట్లు నీతల
లిలఁ గూలునప్డైనఁ దలఁచు నన్ను

తే. నీకుఁ దమ్ముండ నౌటచే నీవు బ్రతుకుఁ
గొఱకుఁ జెప్పిన నీ కింతకోప మేల
వినుము నామాట సీత నర్పించి యతని
శరణు వేడుము వలదు నీసాహసమ్ము. 29

వ. అని చెప్పిన హితవచనంబులకు మఱింతకోపోద్దీపితమాన
సుండై యాజ్యాహుతిం బ్రజ్వరిల్లినహుతాశనుగతిన్మండిపడి
పెళపెళ నార్చి గద్దియమీఁదం గూర్చున్నవిభీషణునివ
క్షంబుపగులందన్నిన నతండు తనకన్నులనుండి తొరఁగుజల
కణంబులు హస్తంబులందుఁడిచికొనుచు నాక్షణంబుననమం
త్రులుం దారును దనతల్లి యైనకైకసియొద్దకుం జని సాష్టాంగ
దండప్రణామం బాచరించి యన్న చేసిన దుర్ణయం బెఱిం
గించి శరణాగతవత్సలుం డైనశ్రీరామచంద్రుని సన్నిధానం
బునకుఁబోవుచున్నాఁడ నని చెప్పి యాయమ్మయనుమతంబు
వడసి దీవనలు గైకొని చనిసముద్రతీరంబునవిచారగ్రస్తుండై
యున్నశ్రీరామచంద్రుని గని విభీషణుండు. 30

సీ. భానుకులోత్తంస వందితామరలోక
జానకీనాయక శరణు శరణు
తాటకాప్రాణవిదారణ రఘురామ
సకలలోకాధార శరణు శరణు
దిక్కు నీ వని వచ్చితిని దీనమందార
పరమపూరుష రామ శరణు శరణు
మాతృపిత్రాదులమాడ్కి సంరక్షించు
సర్వలోకస్తుత్య శరణు శరణు

ఆ. రాను వెఱచినాఁడ రక్షించు రక్షించు
మిపుడు నాకు నభయ మిమ్మి యిమ్మి
చూడు చూడు నన్నుఁ జొచ్చితి శరణమ్ము
కావు కావు నన్నుఁ గరుణతోడ. 31

వ. అని యివ్విధంబున రామచంద్రుని స్తుతి సేయుచుఁ జేర వచ్చుతఱిని సుగ్రీవుండు శ్రీరామచంద్రునింగని విశ్వాసంబు మాపువాఁడై దేవా వీఁడు రావణునితమ్ముండు విభీషణుం డనువాఁడు రాక్షసులు మాయలు సేయుదురుగాన వీని వధియింప నాజ్ఞయొసంగు మనిన రామచంద్రుం డందులకు సమ్మతింపక యితం డెవ్వం డైన నేమి శరణన్న రావణుని తమ్ముని నే కాదు రావణు నైనను గాచెద శరణని వచ్చిన వానిప్రాణంబులు గాపాడుట రాజులకుఁ బరమధర్మంబు తొల్లి శిబిచక్రవర్తి రాజ్యంబు సేయుచుండ నొక్కఖగంబు బేతెంచి శరణు జొచ్చిన నభయంబిచ్చి తన దేహంబుం గోసి దానిం దఱుముకొనివచ్చిన డేగ కిచ్చెనఁట కావున నాతని నాయొద్దకుఁ గొని రమ్మనవుడు సుగ్రీవుండు విభీషణుని దోడ్కొని తెచ్చి శ్రీరామచంద్రుని పాదారవిందములపైఁ బడవైచిన నతండు విభీషణు నెత్తి యాలింగనంబు చేసియభయప్రదానం బొసఁగి నేఁడు మొదలు నీవు మాకు హితుండవు బంధుండవు నయితివి గావున నిన్ను మాతమ్ములలో నొక్కనిగాఁ జూచుకొనియెదనని నమ్మఁబలికి విభీషణా యింక వైరిప్రభావంబు చెప్పు మనిన దశరథనందనునకు వందనఁ బాచరించి కరంబులు శిరంబునధరియించి యతం డిట్లనియె

క. రావణుబలసత్త్వస్థితి
యావీరుని శౌర్యమహిమ యభినుతి సేయన్
నావశముగా దతం డల
దేవేంద్రుని వెట్టిఁ గొనును దినము నరేంద్రా. 33

క. ఒక్కొక్క గవని వాకిట
నొక్కొకయేనూఱుకోటు లుందురు దైత్యుల్
పెక్కురఁ గావలి యుంచును
దక్కక మఱి యెల్లకడలఁ దానును దిరుగున్. 34

వ. తనకుమారవర్గంబు లక్షయుంబదివేలు వారల కొక్కొక్కరికి లక్షమంది బంట్ల నేర్పఱిచి యుంచిన వారు లంకవీథులలోఁ గొందఱును నగరుచుట్టును గొందఱును మఱికొన్నిచోట్ల మఱికొందఱును గుంపుగూడి తిరుగుచుందురు అయినను బ్రహ్మాదులకైనను సాధింప వలనుపడనిలంకాపట్టణము మీచేత సాధింపఁ బడఁగలదు కావున మీరు వేవేగ సముద్రునిం బ్రార్థించి సముద్ర బంధనంబు సేయవలయు ననిన నంత మహేంద్రపర్వతంబు డిగ్గి సముద్రప్రాంతంబున విడిసి జాంబవదంగదసుషేణనీలమైందాదివనచరవీరులచేత నలుదిక్కులయందుం గలపర్వతంబులును వృక్షంబులును బాషాణంబులును దెప్పించి కడలి కట్టం గడంగిన. 35

శా. కూపారుండును సంతసిల్లి జలజాక్షుం జూచి మిన్నంది స
ల్లాపం బద్ధతిఁ బొంగఁ జూచి విరసోల్లాసంబునన్ రాఘవ
క్ష్మాపాలుండును గోపముం గదుర నీగర్వంబు నాచేత వ
మ్మైపోనిప్పుడటంచు లక్ష్మణుఁడువిల్లందియ్యఁ బెన్వ్రేకతోన్.

మ. పరుషోద్యత్కుటిలాకృతిన్ బొమలుచూపట్టంగ శోణప్రభో
త్కర రేఖల్గనుఁగొల్కులన్నిగుడఁ గోదండంబు చేఁదాల్చిభూ
వరవంశాగ్రణిరాముఁడద్భుతముగా వారాశిమీఁదన్ వడిన్
శరజాలంబులు పేర్చిప్రేయుటయు నిచ్చన్ బ్రాణభీతిన్ వడిన్.

క. రాముని యెదుట సముద్రుఁడు
తా మానవురూపుఁ దాల్చి దైన్యము దోఁపన్
రామునకు మ్రొక్కి యపుడా
ధీమంతున కనియె నిలిచి తేజం బెసఁగన్. 38

ఆ. ఇంక నేల తడయ నినకులాధీశ్వర
కపులఁ బంపి వేగఁ గట్టు మయ్య
కట్ట గట్టి దాఁటు కమలాప్తకులచంద్ర
నీదు కీర్తిలతకు నెలవు గాఁగ. 39

వ. మిమ్మును దరిసించుటకు మిన్నంటఁ బొంగితి నింతయుకాని
కపటోపాయంబునఁ బొంగిన వాఁడను గా ననిన రామభ
ద్రుండు కరుణాసముద్రుండు గావున సముద్రు నెప్పటియట్ల
యుండ నియమించి వానరులం బనిచిన. 40

క. రామునిపంపునఁ బ్లవగ
స్తోమం బట్లరిగి యరిగి దొడ్డగుకొండల్
క్షేమమునఁ దెచ్చి జలనిధి
రామాజ్ఞను వైచి రధిక రభసం బొప్పన్. 41

వ. ఇట్లు వానరవీరులు పర్వతపాషాణవృక్షజాతంబులు లక్షో
పలక్షలుగాఁ దెచ్చి వారాశిం బడవైచి తద్గుభగుభధ్వానం
బుల కుప్పొంగుచు బ్రహ్మాండభాండంబు బ్రద్దలగునట్లుగా
నార్పుచు నట్టహాసంబులు సేయుచు గంతులు వెట్టుచు

వెక్కిరింపుచుఁ బరువులెత్తుచు మున్ను దెచ్చివైచినపర్వతా
దుల నెల్లఁ దిమితిమింగిలములు మ్రింగ నాసమయంబున.

ఆ. తిరుగ దెచ్చి వైనఁ దేలి రాకుండుట
నాత్మలోన సంశయంబు నొంది
రాజసింహుఁ డపుడు రత్నాకరునిఁ జూచి
యడుగుటయును వేగ నాతఁ డనియె 43

సీ. రావణుపంపున రా లెల్లఁ జేపలు
మ్రింగు చుండెఁ గదయ్య మేదినీశ
తిమితిమింగిలములు దిరుగుచు నాయందు
నుండి రావణుపంపు నొనరఁ జేయు
నలుఁడు కట్టినఁ గాని నిలువ నేరదు కట్ట
నలునిఁ బంపగదయ్య నళిననేత్ర
యని సరిత్పతి సెప్పి యవ్వేళ నరిగిన
వీరు లిచ్చట మహావీర్యమునను

తే. పర్వతంబులు తేరఁగా భానుకులుని
పంపుచేతను వారిధిఁ బరఁగ వేగ
నలుఁడు నా ప్రొద్దె పదియోజనములు గట్టె
నంతలో సూర్యుఁ డస్తాద్రి కరుగుచుండె. 44

వ. అంత సూర్యాస్తమయం బగుటయు వానరేంద్రులు తమ బలంబులం గూడి వేగునందాఁక సేతుబంధనంబునకుఁ గావుండి రంత సూర్యోదయం బయినవెంటనే మహాబలశాలి యగుహనూమంతుండు సువేలాద్రి కరిగియానగంబుపొంత నున్న హేమకూటంబును నాగపర్వతంబును సింహాచలంబు ననుమూఁడుకొండలు వాలపాశంబునం బెకలించి నిమ

పండ్లమాట్కిఁ బూలబంతులవంతున నెగరవై చుచునే తెంచి నలుని కందిచ్చిన నాపర్వతంబులు మూఁడును దొంబది యోజనంబులునిడుపుగల్గియుండ నివ్విధంబున శతయోజనములు నిడుపును దశయోజనంబులు వెడల్పునుగా నీరధిని బంధించి నలుం డావార్త రామున కెఱింగించినతోడనే యతండు లంక లగ్గలు పట్ట నుద్యోగించి పనసు నుత్తరపుగవను జాంబవంతుఁ బడమటిగవను గవయు దక్షిణపుగవను హనుమంతుఁ దూరుపు గవనుఁ బట్టనియమించిన వారలను లంకాపురంబులగ్గలకుం జొచ్చి రాక్షసుల నుగ్గునూచంబు గావించుచుండ హతశేషులు పరుగెత్తి యావింతయంతయు రావణున కెఱింగించిన నతండు చింతాక్రాంతుండై దేవాంతక నరాంతక కాతికాయ త్రిశిరో మహోదర మహాపార్శ్వాదుల రామలక్ష్మణులం జంపి వారిశిరంబులు గొని రండని పనుప వారరుగుదెంచి ఘోరాహవంబునం దమశిరంబులె రామ లక్ష్మణుల బాణంబుల కర్పించిన వారిలోఁ జావక మిగిలినయతికాయుం డరుగుదెంచి తండ్రి యగు రావణున కిట్టు లనియె. 45

శా. దేవా భానుకులావతంసుఁడు మహాధీరుండు రాముండు బాహావిఖ్యాతమహాప్రతాపమున దైత్యవ్రాతముఁ భూరివీరావేశంబునఁద్రుంచెఁబో మనమునందాశ్చర్యముఁ భీతియుఁ ,దోఁవ వేఱ వచింపనేల యిఁకఁ దద్ఘోరప్రతాపోన్నతుల్.

వ. అని యతికాయుఁడు విన్నవించిన నుల్కిపడి కుంభకర్ణుని మేల్కొలుప బనిచిన నతండును లేచి యావులింపుచుఁ బం

డ్లుగీటుచు లయకాలమృత్యువుం బోలె నేతెంచిన నట్టి
యనుజుం జూచి దశముఖుం డిట్టు లనియె. 47

క. అనిలో నీ వారాముని
ననుపమబలశాలి వైనయనిలతనూజ్జా
ఘనుఁ డగులక్ష్మణుఁ గూలిచి
విను వారలతలలు గొంచు వేగమ రమ్మా. 48

వ. అని యనిపిన. 49

సీ. భేరీమృదంగాదిభీమవాద్యధ్వాన
ములకు సముద్రముల్ పొంగి పొరలఁ
గపులపాలికి లయకాలుఁడో యనుచును
వినువీధి దివిజులు వెఱచి తొలఁగ
నతికాయుఁడును మహాహంకారమున వేగ
వెనువెంట రోషప్రవృత్తిఁ జనఁగఁ
గుంభకర్ణుండు కాకుత్స్థుపైఁ బోయిన
దక్షిణోత్తరసముద్రములరీతిఁ
తే. గదిసి యిరువురుఁ బోరాడఁ గడఁగుటయును
గపులు వేవేగ వచ్చిరి విపులశక్తి
సాధ్యగంధర్వపతులెల్ల సరభసమునఁ
జూచుచుండంగఁ బోరిరి సుఱుచిరముగ. 50

వ. ఇట్లు పెద్దయుం బ్రొద్దు వీరావేశంబునఁ బోరుచుండఁ గుం
భకర్ణుండు విజృంభించి బలంబుల కుఱికి దిగ్గజకర్ణపుటస్ఫా
టితంబుగా నార్చుచువానరవీరులనసంఖ్యంబుగామ్రింగుట
కుం గడంగిన రఘువీరుం డలిగి బ్రహ్మాస్త్రంబు ప్రయోగించి
వానిశిరంబును దునుమాడె నంత నతికాయుండు తనకిన

రంద్రిపాటున కలిగి రాఘవేంద్రుని కభిముఖంబుగా నిలిచి
దివ్యాస్త్రంబులు ప్రయోగించుచుండ లక్ష్మణుం డడ్డువొచ్చి
నానాస్త్రంబులు ప్రయోగించి ఘోరంబుగా యుద్ధంబు
సేసి కడపట వారుణాస్త్రంబు వింట సంధించి విడిచిన నది
యతికాయునిశిరంబుం ద్రుంచె నంత హతశేషులైన రాక్ష
సులు కాందిశీకు లయి రావణుం జేరి 51

తే. దేవ దేవాంతకుఁడు నచ్చె దీనవృత్తిఁ
గుంభకర్ణుండు సమసెను ఘోరలీలఁ
దెగువ నతికాయుఁడును గ్రుగ్గె దీని కింకఁ
బూని ప్రతికార మొనరింపు భూరితేజ. 52

వ. అని విన్నవించిన మండిపడి రావణుం డింద్రజిత్తుం బంపిన
నతం డాగ్రహంబున 53

క. పరవీరులపై వైశ్వా
నరుచేఁ గొన్నట్టిచాపనారాచములుఁ
బరిఘయు బ్రహ్మాస్త్రముఁ గొని
దుర మొనరింపంగ వచ్చె దోర్బలశక్తిన్. 54

వ. తదనంతరంబున. 55

క. తండోపతండములుగాఁ
జండాశుగసమితిఁ బఱపి శైలశరాళిన్
గాండమయంబుగఁ జేయుచు
భండన మొనరించె దైత్యపతిపుత్త్రుండున్. 56

సీ. మిన్నక రామసౌమిత్రులమీఁదను
ప్లవగసేనలమీఁద బాహుశక్తి

బ్రహ్మాస్త్ర మడరింపఁ బటునినాదంబునఁ
బఱతెంచి వానరప్రతతిమీఁద
బ్రహ్మమంత్రజ్ఞానపరులైనవారి ని
ర్బంధంబుగాఁ జుట్టి పట్టి కట్టి
తక్కినవారల నుక్కడంగించినఁ
గనుఁగొని యమరేంద్రకంటకుండు
తే. వైర మెల్లను నేఁటితోఁ దీఱె ననుచు
పొంచి కెరలుచు విల్లెక్కు డించి పోదలి
శాంతతను బొంది రాక్షసచక్రవర్తి
కడకు నేఁగెను వడి ముద్దుఁగొడుకుఁగూడి 57
క. మునినాయక విను మంతటఁ
దనమనుమలపాటు దెలిసి తనలోఁ దానే
కనుఁగొనఁ జాలక పోయెనొ
యనఁగను నపరాబ్ధిలోన నర్కుఁడు గ్రుంకెన్. 58
క. అరవిందభవునికరుణను
వర మందినవాయుసుతుఁడు వసుమతిమీఁదన్
మఱి బ్రహ్మమంత్రజపమున
బిసుదై యున్నట్టి యలవిభీషణుఁ డోకేఁడున్. 59
వ. తక్కఁ దక్కినవా రెల్లరును మూర్ఛాగతులై చచ్చినయట్లు పడియున్నసమయంబున వాయుసుతుండును విభీషణుండును దమల్లో నెవ్వరునచ్చిరో నొచ్చినవా రెవ్వరో విచారింపం దగునని మహోగ్రాంధకారంబు నడుమ నింగలవుఁగొఱవులుపట్టుకొని రణరంగంబుఁ గలయ శోధింపుచువచ్చి శర తల్పంబున నున్నజాంబవంతునిం గని విభీషణుం డిట్లనియె.

క. భల్లూకేశ్వర! వానరు
లెల్లను నృపవరులతోడ నిలనిూఁదను మూ
ర్ఛిల్లియుఁ జచ్చియు నున్నా
రొల్లంబోవుచును దీని కుపమ యె టన్నన్. 61

ఆ. అపుడు జాంబవంతుఁ డను రేశ నీవంకఁ
గన్ను విచ్చి చూడఁ గానరాదు
వాయుసుతుని మేలువార్త నా కిప్పుడు
చెవులు సోఁకునట్లు చెప్పు మయ్య. 62

వ. అనిన విని హనుమంతుం డనును. 63

చ. పదములఁ జేరి మ్రొక్కుచును బాణియుగంబును మోడ్చి నీ
కృపను బ్రదికినవాఁడ నన్న నతిప్రీతిని జేరఁగఁదీసినీ విటన్
బ్రదికితి గాన నీకతనఁ బార్థివముఖ్యుని సేన లన్నియున్ బ్ర
దుకు నిజంబుగా నిపుడు పావని యంచుఁ బ్రియంబు సేయుచున్.

వ. వినుము వాయునందనా యీలవణసముద్రంబున్ దాఁటి హిమవంతంబును నిషధాచలంబును గడచి మేరుశైలంబును వెండికొండయును శ్వేతపర్వతంబును నతిక్రమించి ఘృత సాగరంబు లంఘించి ద్రోణగిరిమధ్యంబునం దున్న యోషధశిఖరంబునం గల సంజీవన్యాది దివ్యౌషధంబులు గొనివచ్చి రాఘవప్రీతిగా సైన్యంబుల ప్రాణంబులు నిలిపి కీర్తి వడయుమని ప్రార్థించిన నియ్యకొని వాయునందనుండు వాయువేగ మనోవేగంబులం జని జాంబవంతుండు సెప్పిన దివ్యౌషధాచలంబునె కొనివచ్చి సకలసైన్యంబుల ప్రాణంబులు గాచి నిమేషమాత్రంబున నక్కొండ తొల్లింటియునికిపట్టునన నెలకొల్పివచ్చె నప్పుడు.

క. ఇనుఁ డుదయపర్వతంబునఁ
గనుపట్టినఁ దెల్లవాఱఁ గపిసైన్యములున్
జననాథుఁ గాంచి మ్రొక్కిరి
జనపతియును వాయుసుతుని సంశ్లాఘించెన్. 66

వ. అంత నింద్రజిత్తుపరాక్రమంబునకు సంతోషించి నిజంబును గల్లయును దెలియుటకు రావణుండనుపఁ జారులేతెంచి యుత్సాహంబుతో యుద్ధసన్నద్ధులై కెరలుచున్న వానరబలంబులం గనుంగొని మరలి చనుదెంచి రామచంద్రునిబలం బున్న తెఱంగెఱింగించిరి అదివినికలంగియుఁ గలంగనిభంగినాశ్చర్యంబునొంది రామలక్ష్మణులపైకిఁ గుంభనికుంభగవాక్షప్రజంఘశోణితాక్షులం బంపినవారును దమతమబలంబులతోడఁ గరితురగరథారూఢులై వెడలి సింహనాదంబులు సేయుచు వానరసైన్యంబుపైఁ గవిసి శరవర్షంబులు గురియుచుఁ బరిఘలం జక్కుసేయుచు నడిదంబుల వ్రేయుచు ముద్గరంబులం జెండుచు ముసలంబుల మోఁదుచుఁ గరులచే మట్టింపుచుఁ దురంగములచేఁ ద్రొక్కింపుచు రథంబులం దోలి వెంపరలాడుచు మహాహవంబు సేయుసమయంబునఁ గపిబలంబు లదరి గిరివర్గంబులుఁ దరువర్గంబులును నర్గళంబుగఁ గైకొని ప్రతిఘటించి పోరాడునప్పుడు. 67

క. తెంపున వాలికుమారుఁడ
కంపనుఁ డనువాఁ డెదుర్పఁ గని కోపమునన్
గంపింపఁ బట్టి వానిని
జంపెను వక్షంబు వొడిచి సాహసవృత్తిన్.

వ. అప్పుడు.

చ. కనుఁగొని శోణితాక్షుఁడునకంపనుప్రాణముఁగొన్నవాలినం
దనునిపయిం గడుం గినిసి తాఁగొని తాఁకిరథంబుఁ దోలినన్
గనలుచు నంగదుండు తురగంబులతోన రథంబు నుగ్గుగా
దనుజునిమీఁదఁ దా నుఱికితన్నిన వాఁడునుగూలె నేలపైన్.

ఆ. అతఁడు నేలఁ గూల నాప్రజంఘుండును
ఘనుఁడు యూపనేత్రుఁ జెనసి వాలి
కొడుకుమీఁద రాఁగఁ గోపించి మైందుండు
ద్వివిదుఁ డంతలోనె తెంపు మిగిలి. 71

క. దనుజులఁ దోఁకఁ బ్రజంఘుఁడు
గనుఁగొని యవ్వాలిసుతునికటముఁ బొడువన్
గనలి నిశాచరుశిరమును
ఘనతరదృఢముష్టిఁ బొడిచి కడపెన్ ధరణిన్. 72

సీ. ఘనుఁడు ప్రజంఘుండు కదనంబులోఁ బడ్డ
నతియబలుఁడు యూపాక్షుఁ డంత
గదఁగొని వ్రేసిన ఘనతతోఁ గుప్పించి
భుజశక్తి నాతనిఁ బొదివి పట్టి
కొనిపోవునప్పుడు కోపించి యన్నకై
శోణితాక్షుఁడు వచ్చి పోరుఁ డగుచు
విడిపించుకొనఁ జూడ వడిగ మైందుఁడు డాసి
కలన యూపాక్షుని గదిసి పోరి

తే. సాహసంబున నొఱలంగఁ జంపుటయును
శోణితాక్షుండు ద్వివిదుని జూచి పొడువ
నతఁడు మూర్ఛిల్లి తెప్పిరి యసురఁ బట్టి
శిరము కూలంగ నడిదంబుచేత వ్రేసె 73

తే. శోణితాక్షుండు పోరిలోఁ జూర్ణ మయినఁ
గుంభుఁ డప్పుడు కోపించుకొనుచు వచ్చి
ద్వివిదు నెదుటొమ్ము నాటఁగఁ దీవ్రశరము
లేసి పడఁ జంపె నాజిలో నేమి చెప్ప. 74

క. తమ్మునిపాటు గనుంగొని
హుమ్మని మైందుండు కుంభు నురుతరముష్టిన్
ఱొమ్మునఁ బొడిచిన నతఁ డా
క్రమ్మునఁ గూలంగ జేసె నమరులు దలఁకన్. 75

ఉ. అంగదుఁ డంతఁ గుంభునిశతాంగముపై నొకపర్వతంబుభూ
మిం గలయంగ వ్రేయుటయు మేదినికిం బడిదాఁటి వాలిపు
త్త్రుం గని దైత్యుఁడాగ్రహముతో ముసలంబున వ్రేయనొచ్చి
తోఁకం గొని వజ్రిపౌత్త్రుఁడు సగర్వమునన్ దగ మోఁదె [నార్చుచున్.

వ. అట్టి యవసరంబున

క. కాలాంతకరుద్రులతోఁ
బోలుపఁ దగుకుంభుఁడపుడు భుజబలశక్తిన్
వాలికుమారుని ధరపైఁ
గూలఁగ వడి నేసె నైదుగోలలచేతన్. 78

వ. ఇట్లువాలికుమారుండు కుంభునిచేత బాణపీడితుం డై పడు
ట యెఱింగి రామచంద్రుండు వానిపై సుగ్రీవజాంబవద్ధను
మదాదులం బంపిన. 79

క. వారంద ఱధిపునాజ్ఞను
భూరుహములు గిరులుఁ గొనుచు భువనము లదరన్
బోరన నార్చుచుఁ గుంభుని
దారసమై వ్రేసి రంత దర్పోద్ధతు లై.

క. వారలు వ్రేసినతరుగిరు
లారయఁ దనుఁ దాఁకకుండ నవి తునియలుగాఁ
గ్రూరాస్త్రంబులఁ దునుముచు
నారసముల వారివారి నాటఁగ నేసెన్. 81

క. ఏసినఁ గుంభుని రవిజుం
డాసమయమునందు నేసె నద రంటంగా
నేసినఁ గృష్ణుఁ రవిజుని
గాసిల వక్షంబు పొడువఁగా నిలఁ బడియెన్. 82

తే. మూర్ఛ తేఱి యారవిజుఁ డమోఘముష్టి
పూని దైత్యునిఱొమ్ముపైఁ బొడువ నంత
శరధి మథియించుమందరాచలముమాడ్కి
ధీరత యడంగి దిర్దిరఁ దిరిగి పడియె. 83

ఉ. కుంభుఁడుగూలినంగని నికుంభుఁడుదాఁబరిఘాయుధంబునం
రంభ మెలర్పఁ ద్రిప్పి దినరాజతనూజునిపైకి రాఁగ బల్
సంభ్రమ మొప్ప వాయుజుఁడు శౌర్యముగన్పడ నడ్డమైనది
క్షుంభిగముల్ కలంగఁగనుగొబ్బునవక్షమువై చెనార్చుచున్
వ్రేసిన పరిఘాయుధ మది
వీసము నాటంగ లేక విఱిగిన మిగులన్
గాసిలి దైత్యుఁడు పవనజు
నాసమయమునందు నేసె నడిదముచేతన్. 85

తే అంత హనుమంతుఁ డుగ్రుఁ డై యసురగళము
నందు వాలంబు దగిలించి యాకసమునఁ
ద్రిప్పి ధరణీతలంబునఁ డ్రెళ్లఁ గొట్టి
సింహనాదంబు జేసె నచ్చెరువు గాఁగ. 86

వ. అట్టిసమయంబున. 87

క. హతశేషులు మటకర్ణుని
సుతు లాహవభూమిఁ దెగినసుద్దులు లంకా
పతి కెఱిఁగించిన దుఃఖో
న్నతుఁ డై యుక్కింతతడవునకు నిట్లనియెన్. 88

తే. మనకుఁ గలయట్టిబాంధవగణము సుతులు
దొరలుఁ బరివారమును గంధకరులు హరులు
గుటిలకపియూథములబారి గోఱియ లగుచుఁ
దెగిరి మునుముట్ట నేఁటితోఁ దీవ్రగతిని. 89

వ అని చింతింపుచుఁ గొంతవడికి ధైర్యంబుం గొని. 90

క. దైతేయవల్లభుఁడు గడు
ప్రీతిఁ మకరాక్షుఁ జూచి పృథుతరశక్తిఁ
మీతండ్రి ఖరునిఁ జంపిన
యాతనిపై నూడు వీఁగు మరుగు మటన్నన్. 91

సీ. సింధురరథభటసైంధవంబులతోడఁ
దఱి చైన పట్టుఛత్రములతోడఁ
బటహభేరీముఖ్యబహువాద్యములతోడ
దట్టంపునానాయుధములతోడ
వందిమాగధసూతబృందస్తుతులతోడఁ
గెరలాడుబిరుదుటెక్కెములతోడ
బహుళకాహళశంఖభాంకారములతోడ
రాజిల్లునవచామరములతోడ

తే. నడిచె దిగ్దంతిభూదారనాగకూర్మ
కులనగేంద్రయుతముగ భూతలము గదలఁ

బదరజగపాళి సంఘన్నభానుఁ డగుచు
దత్తుఁ డైనట్టిమకరాక్షుఁ డాక్షణంబ. 92

వ. ఇట్లు భయంకరాకారంబుగాఁ గదలి వానరవీరులతోడం దలపడి పోరాడునెడ వానరబలంబులు తలచెడి పాఱుట గని రాజపుంగవుం డోహో వెఱవకుఁ డని తన మఱువునకున్ మరలించి మకరాక్షుం దేఱిచూచి చండకాండముల తండంబులు ఖండించి హరుల శిరంబులపాలుచేసి రథంబులను సారథులతోడంగూడఁ బృథ్విం గలిపి బలంబులఁ జలంబునం దఱిమి సింహనాదంబు చేసినం గినిసి మకరాక్షుం డిట్లనియె. 93

క. మాతండ్రి ఖరునిఁ జంపిన
నీతో యుద్ధంబు సేయ నేఁ డిదె కలిగెన్
నాతీవ్రనిశితసాయక
పాతంబులపా లొనర్తుఁ బగ దీఱ నినున్. 94

మ. అనిగర్వోక్తులువల్కుచున్ గెరలితీవ్రాస్త్రంబులారాముపైఁ
దనబాహాబలశక్తి నేయఁ గని కోదండంబునన్ దప్పుచున్
వనజాప్తాన్వయుఁ డేసె వాని నట గీర్వాణుల్ ప్రశంసింపఁగా
దనుజుం డేసెను రామభూవిభునిపై దద్బాణజాలంబులన్.

క. ఆశరము లుడిపి మఱియొక
యాశుగమున వానిచాప మపుడు దునిమి యా
దాశరథి రథము పొడిగాఁ
గౌశలమున నేయ వాఁడు క్ష్మాస్థలి కుఱికెన్. 96

ఆ. ధరకు నుఱికి దుష్టదైత్యుండు గదఁ ద్రిప్పి
భానుకులుని నేయ దాని నొక్క

విశిఖమునను తునిమి వేగంబె విభుఁ డగ్ని
శరముఁ దొడిగి వానిశిరముఁ ద్రుంచె. 97

క. ఆయెడ మకరాక్షుఁడు రిపు
సాయకములు దూఱనాటి చచ్చుట విని దై
తేయుఁడు గుండెలు వగులఁగఁ
బాయనిదుఃఖంబు పాలుపడి చింతిల్లెన్. 98

వ. ఇట్లు చింతాక్రాంతుండై కొంతతడవూరకుండి మేఘనా
దునిఁ గనుంగొనియె. 99

క. అక్కట! నీవును నేనును
దక్కఁగ మఱి తక్కినట్టిదళములు దెగఁగా
నొక్కకపి యైనఁ గానీ
యక్కడ రిపుఁడు నొచ్చి రనఁగా వింటే. 100

వ. అదియునుం గాక 101

సీ. నాగపాశంబున నాఁ డాజిలోఁ బడ్డ
ప్లవగు లీరీతిని బ్రదుకు టెట్లు
బ్రహ్మాస్త్రమునఁ గూలఁ బడి ధాత్రి యెడఁబాసి
పోయినకపు లెల్లఁ బుట్టు టెట్లు
కుంభకర్ణుఁడు సావఁ గొట్టినవానరుల్
చెచ్చెర జీవించి వచ్చు టెట్లు
అతికాయుఁ డడఁగించినట్టికీశబలంబు
క్రమ్మఱఁ దా నెల్లఁ గలుగు టెట్లు
తే. రాముఁ డెన్నంగ నాదినారాయణుండె
వనచరావళు లెల్ల దేవతల మున్నె

కాన లేనైతి నీరీతిఁ గదనమునను
వారి గెలువంగ నెవ్వారివశము చెపుమ. 102

వ. అని దీనాలాపంబు లాడుచున్నతండ్రికి నమస్కరించి మేఘ
నాదుండు మేఘగంభీరవాక్యంబుల దుఃఖోపశమనంబుచేసి
నేఁటితోడఁ బగసాధింతు నని ప్రాగల్భ్యంబుగఁ బలికి యని
పించుకొని గజవాజిశతాంగాదు లగుచతురంగబలంబులు
గూర్చుకొని ఛత్రచామరంబులు పిక్కటిల్ల నట్టహాసంబు
సేయుచు లంకాపురంబు వెడలి సంగ్రామరంగంబునకుం జని
తనబలంబులఁ జక్రాకారంబుగా నిలిపి తన్మధ్యంబున రథా
వతరణంబుచేసి రక్తాంబరగంధమాల్యంబులు ధరియించి
లోహపాత్రంబునఁ గృష్ణసర్పరక్తంబు నించి తర్పణంబు
చేయుచుఁ దద్విధియుక్తం బైనహోమంబులు సేయుచుం
డునెడ నొక్కకృత్తి ప్రత్యక్షం బై నిలిచి మెచ్చితి వరం
బిచ్చెద వేఁడు మనిన నతండు తా నాకసంబుననుండి భండ
నంబు సేయునెడ గపులకుం గానరాకుండ నంధకారంబు
గావించిన నేను వారిని జయింతు నని ప్రార్థించిన నియ్యకొని
యె నంత మేఘనాదుండు నభంబున కెగసి మహాంధకార
బాణంబు ప్రేసిన దానం జేసి పెంజీఁకటిం గప్పినఁ జీకాకై
పాఱుచున్నవానరులం గని వాయునందనుండు శ్రీరామ
చంద్రునితో ని ట్లనియె. 103

క. వాయవ్యాస్త్రముచేతను
బాయును జు మ్మంధకారబాణవిశేషం
బీయెడ నేయుఁడు శ్రీరఘు
నాయక యని విన్నవింప నవ్వుచు నంతన్. 104

క. వి ల్లెక్కు వెట్టి మారుత
భల్లము సంధించి తివిచి పార్థివుఁ డలుకన్
బెల్లార్చి యేసె గగనం
బెల్లను వడిఁ దూల దైత్యుఁ డిలపైఁ గూలన్. 105

ఆ. రాజతిలకుఁ డంబరమ్మున కెగయంగ
వాయుశరముఁ దొడిగి వ్రేయఁ దడవె
మాయశక్తి దొలఁగిపోయిన నంతలో
మేఘనాదుఁ డుర్విమీఁదఁ బడియె. 106

చ పడియును మేఘనాదుఁడును పర్వులు బెగ్గిలనుగ్ర బాణముల్
తొడిగి ప్లవంగసేనపయిఁ దోరముగా నసరింప నంతటన్
బెడబెడ నార్చి మారుతివిభీషణు లుగ్రత దానవావళిన్
బొడిపొడిసేయ లక్ష్మణుఁడు పూనిక నాతనిఁ దాఁకె నార్చుచున్.

క. అంతట దానవసేనలు
పంతము చెడి తలలు వీడఁ బాఱం గని తా
నెంతయు వెఱవకఁ డనుచుచు
గుంతము ద్రిప్పుచును దైత్యకుంజరుఁ డంతన్. 108

శా. సౌమిత్రిం గని గర్వమొప్పఁ బలికెన్ శౌర్యంబు సంధిల్లఁగా
నామీఁదం బఱపింపవచ్చితివె నానాగాస్త్రసంఘంబులన్
నే మిమ్మందఱఁ గట్టుటల్ మఱచితే నేఁడైనఁ జింతింపుమీ
నీమానత్త్వవిశేషమెల్ల మదిలో నిక్కంబుగా లక్ష్మణా.

వ. అని బాణప్రయోగంబు సేసిన.

క. వానిని బ్రతిశరములు దాఁ
బూనిక సంధించి త్రుంచి భుజబలశక్తి

దానవుని మూర్ఛవుచ్చెను
భానుకులుం డంత నొక్క బాణముచేతన్ 111

ఆ ఇంద్రజిత్తుఁ డప్పు డినకులోద్భవునిచే
మూర్ఛనొంది తెలిసి మూర్ఖగతిని
భాసమాన మైనబాణత్రయంబున
నతని నొవ్వ నేసి యార్చె నంత. 112

సీ. సౌమిత్రి తా నాని చాపంబు నడిమికి
ఘనతరాస్త్రంబుచేఁ దునుఁగ నేసి
పదిబాణములు వాని బాహుమధ్యంబునఁ
గాటంబుగా వడి నాట నేసి
తురగంబులను నాల్గుతూపులఁ దునుమాడి
సారథి నొక్కట సంహరించి
శరవృష్టిఁ గప్పిన సురవైరి కోపించి
కార్ద్ర వేయాస్త్రసంఘంబు లేయ

తే. గరుడశరమునఁ దునిమి లక్ష్మణుఁడు కినిసి
వడిఁ గుబేరాస్త్ర మతనిపై వైచె నసుర
దానిఁ దునుమాడి వేగ నైంద్రాస్త్ర మేసె
నరవరుఁడు దాని యామ్యబాణమునఁ ద్రుంచె. 113

వ. ఇట్లు త్రుంచిన. 114

క. వరుణాస్త్రంబును నేసెను
సురరాజవిరోధి రాజసూనునిమీఁదన్
గర మలిగి రామునోదరుఁ
డరుద్వారఁగ దానిఁ ద్రుంచె నైంద్రాస్త్రమునన్ 115

వ మఱియును. 116

తే. కనలి దానవుఁ డతనిపై గంధపుష్ప
సమితి నొప్పెడుగంధర్వశరముఁ దొడిగి
వ్రేయఁ గోపించి దశరథోర్వీపసుతుఁడు
ఖండశశిబాణమున దాని గండడంచె. 117

వ. ఇట్లు గంధర్వశరంబును ద్రుంచి యంతటం బోనక దేవేంద్రదత్తంబైన భుజగాస్త్రంబు వింట సంధించి వేదంబులు సత్యం బగునేని రామచంద్రుండు ధర్మాత్ముండేని యింద్రాది బృందారకద్రోహి యైనయింద్రజిత్తునిశిరంబు నీశరంబు ద్రుంచుంగాక యని వానిపై లక్ష్యంబు చేసి ప్రత్యాలీఢపాదస్థుండై నిలిచి కర్ణాంతంబుగాఁ దిగిచి యేసినవదియును గాలానలాభీలజ్వాలాజాలంబు లుప్పతిల్ల గగనంబునం బఱతెంచి యక్కఱకురక్కసుని శిరంబుఁ ద్రుంచిన. 118

క. కనుఁగొని దేవత లందఱుఁ
దనుఁ బొగడఁగ మరలి రాముతమ్ముఁడు విజయం
బున వచ్చి మ్రొక్క నాతని
మనుజేంద్రుఁడు కౌఁగిలించి మఱి యిట్లనియెన్. 119

క. నీచేత వీఁడు త్రుంగుట
భూచక్రం బెల్ల మేలు పొందెను వినుమీ
నాచేత దశముఖుండును
నీచుఁడు తెగు నెల్ల నిజము నిర్మలచరితా. 120

వ. ఇట్లు సౌమిత్రిచేత నింద్రజిత్తు తెగె నని చెప్పిన నారదుని వాల్మీకిమహామునీంద్రుం డటమీఁదికథావిధానం బెట్టిదని యడుగుటయు.

క. జలజాక్ష! భ క్తవత్సల!, జలజాసనవినుతపాదజలజాత! సుధా

జలరాశిభవ్యమందిర!, జలజాకరచారుహంస! జానకినాథా!

గద్యము. ఇది శ్రీగౌరీశ్వరవరప్రసాదలబ్ధ గురుజంగమార్చన వినోద సూరిజనవినుతకవితాచమత్కార రాతుకూరి కేసన సెట్టితనయ మొల్లనామధేయవిరచితం బైన శ్రీరామాయణమహాకావ్యంబునందలి యుద్ధకాండమునం బ్రథమాశ్వాసము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

క. అమలినశుభచారిత్రా
కమలదళసమాననేత్ర! కౌశికమిత్రా!
ద్యుమణికులవార్ధిసోమా!
సమదాసురజనవిరామ! జానకిరామా! 1

వ. శ్రీనారదమహామునీశ్వరుండు వాల్మీకి కెఱింగించిన తెఱం గెఱింగించెద నాకర్ణింపు మట్లు. 2

ఆ. చారు లరుగుదెంచి సౌమిత్రిచే నింద్ర
జిత్తుఁ డీల్గె ననుచుఁ జెప్పుటయును
బంక్తిముఖుఁడు సుతునిఁ బలుమాఱుఁ దలఁచుచు
వగవఁ జొచ్చె నెల్లవారు వినఁగ. 3

వ. ఇట్లనేకప్రకారంబులఁ గుమారుం బలువరింపుచు దుఃఖింపుచుఁ గొంతతడవున కూఱడిల్లి ధైర్యంబు నూలుకొల్పి తనకుమారుం జంపినవానిని నేఁ డవశ్యంబును సంగ్రామరంగంబునఁ జంపుదు నని నియమంబుచేసి తత్క్షణంబ. 4

సీ. శైలసన్నిభము లౌసామజంబులతోడ
ననిలవేగము గల్గుహారులతోడ

గాంచనోజ్జ్వలము లౌఘనరథంబులతోడఁ
బ్రతి లేనిఘనమూలబలముతోడఁ
గిమ్మీరవర్ణోరు కేతనంబులతోడఁ
దఱి చైనపట్టుఛత్త్రములతోడ
భేరీమృదంగాదిపృథువాద్యములతోడ
వరశంఖకాహళధ్వనులతోడఁ

తే. బాదఘట్టనచలితోర్వీభాగుఁ డగుచు
వనధు లెల్లను బిండిలిపండు గాఁగ
నడిచె లంకేశుఁ డధికసన్నాహమునను
రామచంద్రునితోడను రణ మొనర్ప. 5

మ. కరిఘీంకారములున్ మహాజవతురంగవ్రాతహేషావళుల్
వరకోదండనినాదముల్ సుభటదుర్వారాట్టహాసంబులున్
గురుశంఖోజ్జ్వలనాదముల్ దశదిశాక్రోశంబుగా నొక్కటై
పరగన్బంక్తిముఖుండు దానడిచెఁ గోపస్ఫూర్తినిశ్శ్వాసుఁడై.

వ. ఇట్లు చతురంగబలంబులు గొల్వ లోకవిద్రావణుం డగు రావణుండు సమరం బొనర్ప నరుదేరం గని రాఘవేశ్వరుం డతనికి దండనాయకులం బనిచిన వారును దరుగిరిపాషాణపాణులై యెదురు నడిచి సింహనాదంబులు సేయు నుభయబలంబులుం దలపడి పోరాడుసమయంబున నమరవైరులు శస్త్రాస్త్రవర్షంబులు గురియించి నొప్పించి నంత వానరవీరులు మరల దానవులపైఁ బాషాణపాదపంబు లడరింప నరిబలంబులు విఱిగి పికాపికలై పఱచున త్తఱిఁ బంక్తికంధరుం డుదగ్రుండై కెరలుచుఁ గ్రూరనారాచంబులు చాపంబునం దొడిగి పనసపవనతనయనలనీలద్వివిదశరభకుముద

గజగవయగవాక్షగంధమాదనాంగదమైందాదుల నొక్కొ-
క్కరిఁ బదేసిబాణంబుల గుదిగొన నేసిన విఱిగి యగచర
సేనలు సురుగు నయ్యవసరంబున. 7

క. చేరి విరూపాక్షుని దగు
తేరిపయిని నొక్కకొండ ధీరతతోడన్
సూరజుఁ డప్పుడు మిక్కిలి
శూరత్వం బడర నేసి చూర్ణము సేసెన్. 8

ఆ. రథము విఱిగినంత రణమధ్యమున నొక్క
వారణంబు నెక్కి వచ్చునెడను
వాలికొడుకు దాని పటురోషమునఁ దోల
నుఱికి ప్లవగుఁ గోల నఱికె వాఁడు. 9

క. అక్షయబలుఁ డగురవిసుతుఁ
డాక్షణమున నుగ్రుఁ డగుచు నద రంట విరూ
పాక్షునివక్షముఁ బొడిచిన
రక్షోవీరుండు కూలి రణమునఁ బడియెన్. 10

వ. ఇట్లు కూలిన. 11

క. హుమ్మని యాతనికూరిమి
తమ్ముండును గనలి వచ్చుతపనజు నత్యు
గ్రమ్ముగ మార్కొని జడిగా
నమ్ముల వర్షంబుఁ గురియ నాలోఁ బెలుచన్. 12

చ. శరములు తాఁకకుండ నొకశైలమునం దగ నోసరించి యా
యరదము నుగ్గుగాఁ గపికులాగ్రణి వైచిన వాఁడు నేలకున్
వరభుజశక్తి దాఁటి కరవాలున నేసినఁ దప్పఁ గ్రుంకి వా
నరపతిఁగొట్టె నప్డు మహీనాథుఁడు సంతసమంది చూడఁగన్.

క. కదనమున నొచ్చి దానవుఁ
డదలింపుచు భానుసుతునియౌదల వగుల౯
గదచే నడిచిన వానినిఁ
గుదియంగాఁ బట్టి వైచెఁ గుంభినిమీఁకన్. 14

క. అంత సుపార్శ్వుఁడు మిక్కిలి
పంతము నెఱపుచును రథము పవనాత్మజుపై
నెంతయుఁ బఱపుచు బాణము
లంతంతనె నాట నేయునవసరమందున్. 15

సీ. హనుమంతుఁ డాదైత్యునరదంబుపై దాఁటి
చెక్కలు వాఱంగఁ ద్రొక్కి వేసి
సైంధవంబులఁ జంపి సారధిఠిలఁ గొట్టి
గొడుగులు పడగలు పుడమిఁ గలిపి
వడి వానిచే నున్నయుడిదంబుఁ గైకొని
బిరుసుగా నేసిన ధరను గూలి
గొబ్బునఁ దెప్పిర్లి కోపంబు దీపింప
ననిలజునురము మూఁడంబకముల

తే. జాంబవంతుని నిరుమూఁడుసాయకముల
వడి గవాక్షుని నైదింట వాలిసుతుని
నేడు బాణంబులను దూలనేసె నంత
నవనిఁ బడి లేచి యంగదుం డాగ్రహమున. 16

తే. వానిచేవిల్లు విఱిచిన వాఁడు కినిసి
పరిఘఁ గొని వేయ మూర్ఛిల్లి ధరణి వ్రాలి
తెలిసి యంగదుఁ డాదైత్యుఁ దెగువ నురము
పిడుగడంచినగతి ముష్టిఁ బొడిచి చంపె. 17

వ. ఇట్లు సుపార్శ్వాదిరక్షోనాయకు లాక్షణంబునం గూలిన.

క. తనకట్టైదురును గూలిన
దనుజులఁ బెక్కండ్ర జూచి గళకంగుఁడు దాఁ
గనలుచు సూతున కనియెను
జననాయకుమీఁద రథముఁ జన నిమ్మనుచున్. 19

ఆ. లధిపుఁ డాన తిచ్చినట్లుగా సూతుండు
రామచంద్రుమీఁద రథము వఱపె
నపుడు శంఖకాహళాదిరవంబులు
వందిజనులనుతులు సందడింప 20

వ ఇట్లు శతాంగగతతురంగహేషారవంబులును బహుళకింకిణీ
ఘంటికానినదంబులును రథనేమిస్వనంబులును దనుజభటా
ట్టహాసంబులును బోరుకలంగ సంగరరంగంబున కరుగు
దెంచున క్తంచరేశ్వరుండు ధనుర్ధరుం డై ప్రతిఘటించున
మయంబున. 21

క. తన కెదిరించినరామునిఁ
గని దనుజవిభుండు కినుక గదురఁగ నటఁ జ
య్యన నాగాస్త్రమ్ములు దన
ధనువునఁ గీలించి యేసెఁ దతభుజశక్తిన్. 22

క. అవి లెక్కఁ గొనక పోరిఁబోరి
నవనీనాయకుఁడు గినుక నసురాధిపుపై
దివిజారు లులికి పాఱఁగఁ
బవిసన్నిభ మైనతీవ్రబాణము లేసెన్. 23

సీ. లంకేశుఁ డవియెల్ల లక్ష్యంబుసేయక
తిమిరాంబకములు సంధించి ధీయ

నిబిడ మై చీఁకటి నిండంగఁ బర్వినఁ
గపు లెల్ల సంధు లై కళవళింప
సుర్వీశ్వరుం డంత నుగ్ర బాణంబుల
నంధకారం బంత నడఁగఁజేసి
వాసవారాతిపై వహ్ని బాణమునేయ
నాతండు రౌద్రాస్త్ర మడర నేసె

తే. రెండుబాణంబులును గూడి గం డెసంగఁ
బెనఁగి యాంకాశమున నుండి పృథ్విమీఁదఁ
బడియె నద్భుతగతి జగత్ప్రళయముగను
సురలుఁ గపులును దైత్యులుఁ జోద్యపడఁగ. 24

వ. అట్లు మహాద్భుతకరంబుగా సమరంబు జరుగుచున్న సమ
యంబున. 25

క. రాముని మేనను బాణ
స్తోమంబులు నాట నేసె సురరిపుఁ డలుకన్
రాముఁడు ఘననారాచ
స్తోమంబులు నాట నేసె సురరిపుమీఁదన్. 26

చ. ధరణిపుమీఁదనుం గనలి దానవనాయకుఁ డేసె నంత భీ
కరశరభోష్ట్రకాకఫణిగండకఘూకబలాకభేకసూ
కరకరిఋశ్యకూర్మశుకగర్దభభల్లుకనీలకంఠకే
సరి వృకగృధ్రకీటబకసైంధవసైరిభవక్త్రబాణముల్. 27

వ. ఇట్లు సిరరితరంబుగాఁ బ్రయోగించిన. 28

చ. పరువడి మీఁదవచ్చుపటుబాణచయంబులఁ జూచి రాఘవుం
డరుదుగ వాని నన్నిఁటి వియత్తలవీథిని ద్రుంచి క్రమ్మఱన్

సురరిపుమీఁద నేసె బలసూదనముఖ్యులు సూచి మెచ్చని
బ్బరముగ నగ్నిబాణమునభంబునఁ గీలలుపర్వుచుండఁగన్.

వ. అమ్మహాస్త్రంబువలన. 30

క. దహనముఖంబులశరములు
గ్రహముఖములు గలుగునట్టి ఘనతరశరముల్
మిహిరముఖంబులశరములు
బహుళముగాఁ గల్గి దైత్యపతిపైఁ బర్వెన్. 31

ఆ. అంత దానవేంద్రుఁ డాబాణతతు లెల్లఁ
దృణములట్లు నడుమఁ ద్రెంచి వైచి
మయునిచేతఁ గొన్న మహనీయ మగునట్టి
శంబరాఖ్య మైనశరము వైచె. 32

క. ఆశరమున బహుళస్త్రము
లాశుగతిం గలిగి గవియ నన్నిటి నొకటన్
నాశము చేసెను రాముం
డాశాపతు లలర మన్మథాస్త్రముచేతన్. 33

ఆ. శంబరాఖ్యశరము జగదీశుబాణంబు
వలనఁ జెడక రాముపక్ష మడర
నాడె నంతలోన నాశారిపై నేసె
౧లు వేయి వేయు నెపను. 34

క. రావణుఁ డాబాణములకు
వేవేగను ప్రతిఘటించి వేసినశరముల్
చేవమేయిఁ దాఁకి పడి ధా
త్రీవలయంబునను వ్రడె ధగిత్రి వడంకన్! 35

ఉ. తల్లడ మంది రామవసుధాపతి కడ్గము నొచ్చి లక్ష్మణుం
డుల్లము నొవ్వనాటుచు మహోన్నతకోపము తోడ దైత్యుచే
విల్లును నారియుం దునిమి వేసి వడిన్ శరసప్తకమ్ముచే
బల్లిదుఁడైన దైత్యకులపాలుని వక్షముఁ దూచ్చి యార్చినన్

క. అంత విభీషణుఁ డమరేం
ద్రాంతకు నరదంబుఁ గూల నట నేసిన న
త్యంతజనంబున ధరణికి
గంతుగొనెన్ వడిని బంక్తికంధరుఁ డలుకన్ 37

వ. ఇట్లు తనరథంబుఁ గూలనేసిన విరథుండై రావణుండా మయుదత్తం బైనశక్తిని బూని తమ్ముని నేయఁ జూచుచున్నంత శరణాగతవజ్రపంజరుం డగు రాఘవేశ్వరుని తోఁబుట్టు వగుటం జేసి లక్ష్మణుండు కరుణాపరుండై విభీషణుం దన వెనుక నిడికొని యెదిర్చినం గని నీవు నాపగర ఖడ్గంబవైతివి గావున నీవ యీశక్తిచేత హతుండవు గమ్మని యేసిన నదియును శతఘంటికారంజితంబును శతకోటినినదంబును బావకజ్వాలాభీలకీలాన్వితంబును నై పఱతేరం గని సురేంద్రాదిదేవగణంబులు భయం బంది రాముతమ్మునకు దీర్ఘాయు వగుం గావుత మని దీవింప జగంబులు తల్లడిల్ల సముద్రంబులు ఘూర్ణిల్లఁ గులాచలంబులు వడంకఁ జంద్రార్కబింబంబులు దలంక నేఁగుదెంచి సౌమిత్రి యురంబునాటి ధాత్రిం బడియె నట్టియవసరమ్మున. 38

సీ. పంక్తికంధరుఁ డేయుబాణంబు లవి లెక్క
సేయక రఘుకులసింహుఁ డవుడు

తమ్మునిమెయి నాటి ధరణి గాడినశక్తి
నొగి వానరులు తీయ నోపకున్న
నవలీల దాని నొయ్యనఁ దీసి పోవైచి
ఘను లైనకపులను గావు వెట్టి
నేనె రాముఁడ నైతినేని మజ్జనకుండు
నశరథుం డగు నేనిఁ దప్పకుండఁ
తే. గలన నెదిరించి నాతోడఁ గయ్యమునకు
నిలిచె నేనియు ననుజేంద్ర నిజము గాఁగ
నమరు లెఱుఁగంగఁ జంపుదు నతనిచేతఁ
జిత్తు నింతియుకాని నే రిత్త మగుడ. 39

వ. అని మఱియును. 40

క. రాముఁడు రావణుఁ డనుచును
భూమిపయిని నిక్క రునికి పొసఁగదు సుండీ
నామాట వినుఁడు లెస్సఁగ
రాముఁడ నే నొండె భువిని రావణుఁ డొండెన్. 41

వ. ఉండుదు మని వీరాలాపంబు లాడుచు రామచంద్రుండు ధనుర్ధరుండై శరవర్షంబులు గురియించిననుఁ రేశ్వరుండును బ్రతిశరంబుల వాని నన్నింటిని దూల నేసినఁ గనలి రామచంద్రుండు తొడిగినయమ్మును వెడలుతూపులును విల్లు గుడుసుపడుటయు నెఱుంగ రానిచందంబునఁ బింజపింజ గఱచి పాఱు చుండునట్లుగా హస్తంబు మృదుచుటయుఁ జూఁచుటయుఁ దెలియరాకుండ రావణుకాలు సేతు లాడ కుండ శరలాఘవంబు నెఱపుచు సేయుచున్నయప్పుడు విఱిగి శరీరభూషణంబు లురులఁ గిరీటంబులు డుల్లఁ దలలు

వీడ మరలి మరలి చూచుచు మృగేంద్రుం గన్నగజేంద్రుని చందంబున భీతచేతస్కుం డై దశముఖుండు లంకాపురంబుఁ జొచ్చెఁ దదనంతరంబున. 42

క. ఆవేళ లావు సూపుచు
రావణుచే శక్తి దాఁకి రణరంగమునన్
జీవ సెడి పడినలక్ష్మణ
దేవున్ డగ్గఱఁగ రామదేవుఁడు వచ్చెన్. 43

వ. ఇట్లరుగుదెంచి. 44

తే. రక్తసిక్తాంగుఁ డై ధాత్రి శక్తి నాటి
యున్నతమ్మునిఁ గనుఁగొని యున్న రనుచు
దుఃఖ మంతంత నాఁగక తొంగలింపఁ
దొడలపై నిడి బాష్పముల్ దొప్పదోఁగ. 45

సీ. హా! భానుకులదీప! హా! సత్యసల్లాప!
హా! సుగుణకలాప! హా! సురూప!
హా! ధర్మసంచార! హా! వైరిసంహార!
హా! కీర్తివిస్తార! హా! సుధీర!
హా! నిత్యసుజ్ఞాన! హా! పుణ్యసంధాన!
హా! పూజ్యసమ్మాన! హా! నిధాన!
హా! శౌర్యగుణవృద్ధ! హా! యుద్ధసన్నద్ధ
హా! చిత్తసంశుద్ధ! హా! ప్రసిద్ధ!

తే. హా! మునీశ్వరసంరక్ష! యసురశిక్ష!
హా! గుణస్తోత్రసత్పాత్ర! యబ్జనేత్ర!
హా! సదాచారసంపన్న! హా! ప్రసన్న!
యనుచు శోకాతురాత్ముఁ డై యంతకంత. 46

క. జనకునిపంపున నడవికిఁ
జనుదెంచియు నిడుమ కోర్చి సన్మునివృత్తిన్
ననుఁ గూడి నడవ నేర్చిన
యనుజన్మా! యెందుఁ బోయితయ్యా తలఁపన్. 47

క. వనమునఁ గలఫలమూలము
లనుదినమును భక్తియుక్తి నర్పింపుచు మ
జ్జనకునిభంగిని నన్నును
జనకజఁ బోషించి యెందుఁ జనితివి తండ్రీ! 48

క. నీవంటితోడఁబుట్టువు
నీవంటిగుణోత్తరుండు నిజ మూహింపన్
భూవలయమందుఁ గలఁడే
భావింపఁగ నీవె తక్కఁ బావనచరితా. 49

క. నెఱయక నిద్రాహారము
లెఱుఁగక పదునాలుగేండ్లు హితమతితో మ
మ్మఱిమురి నరసిన నిన్నును
మఱువ నగునె నీతి గల్గుమనుజుల కెందున్. 50

క. నిన్నిచట విడిచి పురికిని
జన్నను నినుఁ గన్నతల్లి సనుదెంచి నను
నిన్నడుగఁ దడవ మదిలోఁ
జిన్నం బోవుచును నేమి చెప్పుదుఁ దండ్రీ. 51

వ. అని మఱియును. 52

చ. వినుఁడు కపీంద్రులార పలవింపుచు మజ్జనకుండు నాకమున్
జనిమొ ధరాత్మజాభవ నిశాచరుచేఁ జెఱవోయె నేఁటితో

ననుజుఁడు దీఱె నింక నడియాసల నుండుట నాకు ధర్మమే
చనుఁడు నిజాశ్రమంబునకు సంశయ మొందకమీరుగొబ్బన౯.
వ. అని విభీషణుం గనుంగొని
ఉ. అక్కట! నీకు నింటఁ గలయట్టిసుబాంధవకోటిఁ బాసి నీ
విక్కడ కేఁగుదెంచితి వహీనముదంబున నమ్ము నమ్మి పెం
పెక్కఁగ రావణుండు తగ నేలెడిలంకఁ గడంగ నీకు నేఁ
దక్కఁగ నిత్తు నన్ప్రతిన దప్పె విభీషణ నీవు పోవుమా.
వ. అని యనేకప్రకారంబులఁ బ్రలపించుచున్న రామభూపాలు
నకు సుషేణుం డిట్లనియె. 58
ఉ. దేవర నీకు నీగతి మదిం గలఁపోయఁగ నేల తీవ్రమై
రావణుచేతిశక్తి బవరంబున నాటుటఁ జేసి లక్ష్మణుం
డీవిధి నుండెఁ గాని ధరణీశ్వర చూడు ముఖారవిందము౯
జావఁడు నావఁ డియ్యెడ నిజంబుగ నమ్ము మనంబులోపల౯
ఉ. పున్నమచందురుం దెగడి పొల్పెసలారెడి మోము దమ్మియు౯
గన్నులు కల్వరేకులను గాంతి జయించెడుఁ గాని రక్తిమ౯
జెన్నుదొలంగియుండ వఱచేతులుఁ బాదములు౯ దలంపఁగా
నున్నవి వర్ణముల్ గలిగి యొప్పుతో నంగదు రాఘవేశ్వరా.
వ. అని విన్నవించుచు హనుమంతు గనుంగొని సుషేణుం
డిట్టు లనియె. 59
క. ఈయునప్రాణము లెత్తఁగ
వాయుజ యు నాఁటిమందు వడిఁ దేవలె నీ
వీయెడ నచటికిఁ జయక
పోయి వెనక౯ రమ్ము ప్రొద్దు పొడువక మునుపే 60
వ. అనిన భూకాంతుండు హనుమంతున కిట్లనియె 61

క. రమ్మా వాయుతనూభవ
ఋమ్మహి సత్కీర్తిఁ బడయు మీతనిప్రాణం
బిమ్ముగ రక్షింపుము నా
తమ్ములలో నీవు నొక్కతమ్ముఁడ వరయన్. 62

వ. అని డాయం జని కౌఁగిటం జేర్చి దీవించి యంపె నప్పుడు.

ఆ. పదము లూనఁ ద్రొక్కి వదనంబు దిగఁ జూచి
చేతు లూని నడుము చిక్కఁ బట్టి
క్రుంగి నిక్కి యెగసి కుప్పించి వడి దాఁటి
చనియె గగనవీథి ననిలసుతుఁడు. 64

వ. అట్టి సమయంబున. 65

సీ. దనుజేశుఁ డావార్త విని కాలనేమిగే
హము సొచ్చి నడిరేయి యతనితోడఁ
దనచేత హతుఁడైన ధరణీశుతమ్ముని
ప్రాణంబు లెత్తంగఁ బవనసుతుఁడు
సనుచున్న యట్టియాపని విఘ్న మొనరింప
గ్రక్కున నటఁ బోయి రమ్మటంచుఁ
గాలనేమి యిదేటికార్యంబు తగ దన్న
వినక కోపించిన వేగ నరిగి

తే. ద్రోణశైలంబు చేరువత్రోవయందు
వనముఁ గావించి తగ మునీశ్వరుని రీతి
జపము సేయుచుఁ గన్నులు చక్కమూసి
నడుము నిక్కించి పద్మాసనమున నుండె 66

వ. అప్పుడాకాశమార్గంబునఁ జనుచున్న యప్పవనసుతుండు
వనంబుం గాంచి త్రోవ దప్పె నని మనంబున సందియ

మొంది యమ్మునీంద్రు నడిగి చనువాఁ డై యతనికి నమ
స్కరించి యిట్లనియె. 67

క. మునినాథ నేను రాముని
పనికై చనుచున్నవాఁడఁ బరమౌషధముల్
గొని రావలె మది భావిం
చి నిజమ్ముగ నిపుడు త్రోవ సెప్పుము నాకున్. 68

వ. అని ప్రార్థించి దాహోపశమనంబున కుదకంబు వేఁడిన
నక్కపటమునీంద్రుఁ డిట్లనియె. 69

ఆ. పవనతనయ రామభద్రుని పని మాకుఁ
దీర్పవలయుఁ గాన నేర్పుతోడఁ
బ్రాణరక్షకొఱకు ద్రోణాద్రి కరుగంగ
వలదు వినుము నాదు వనమునందు. 70

తే. ఘనతరం బైనసంజీవకరణి మొదలు
గాఁగ దివ్యౌషధంబులు గలవు గానఁ
గొంచుఁ బోవచ్చుఁ గావునఁ గోరుపండ్లు
తనివి దీఱంగఁ దిని నీళ్లు త్రాగు మిచట. 71

వ. అని తనహస్తంబున నున్నవిషయుక్తం బైనకమండలూద
కంబు చూపినం గని హనుమంతుం డవి చాల వనిన నక్క
పటమునీంద్రుండు క్రూరమకరావృతం బైనకమలాకరం
బాకం డెఱింగించి పొమ్మనినఁ బవనాత్మజుండు సని. 72

క. విమలమకరందలుబ్ధ
భ్రమరనికరపక్షపవనపరికంపిత స
త్కమనీయకుముదకైరవ
కమలంబులు గలుగుకొలనుఁ గనుఁగొని యచటన్. 73

సీ. మడుఁగులోపలఁ జొచ్చి కడుపార నుదకంబు
గ్రోలంగ దిగ నందుఁ గ్రాలు మొసలి
పాదముల్ కబళించి పట్టినఁ జరణముల్
విదళింపఁ బట్టూని విడువకున్నఁ
గడు సూక్ష్మరూపుఁ డై కడుపులోపలఁ జొచ్చి
వేగంబె భేదించి వెడలె నంత
నది దేవకన్య యై యాకాశమున నుండి
తనదువృత్తాంత మంతయును జెప్పి
తే. వీఁడు దైత్యుండు నమ్మకు వీనిఁ జంపి
పొమ్ము సంజీవికొండకుఁ బ్రొద్దు గలుగ
నీకతంబున శాపంబు నాకుఁ దీఱె
ననుచు దీవించి చనియెఁ దా నమరపురికి. 74

వ. అంత హనుమంతుండు తేజోవంతుండై యరుగుదెంచి కప
టసంయమినిం గనిన నతం డిట్లనియె. 75

చ. తడసితి వేల యింతవడి దాపుననే వసియించినట్టియీ
మడువున కేఁగి రాకునికిమాకనుమానముదోఁచెనయ్య యి
ప్పుడు గలదేనిఁ గొంతగురుపూజకు విత్తముకానుకఁ బెట్టి నీ
వడుగుము మందు లెట్టివిప్రియంబగు నట్టివి నీకు నిచ్చెదన్.
చ. అనవుడుఁ గోపమెత్తి పవనాత్మజుఁ డప్పుడు నీకుఁ బూజగా
మ్మని యురుముష్టిచేఁబొడువ నాతఁడుడీకొని పక్షిరూపుఁడై
తనుఁగదియంగవచ్చుటయుఁదాని నపక్షముగాఁగఁద్రుంచినన్
గినిసి మృగేంద్రుఁడై పొడువఁ గేసరిపుత్త్రుఁడు దానిఁ గూ
[ల్చివన్.
తే. అంత సుగ్రీవుఁ డై వచ్చి యనిలతనయ
బ్రతికె సౌమిత్రి మందులపని తలంప

వలదు రమ్మని నన్ను భూవరుఁడు పనిచె
మగుడి పోదము పదు మన్నమాట వినుచు. 78

వ. సుగ్రీవుం డని విచారించి కాకుండు టెఱింగి వానిబాహా మధ్యంబునఁ బొడిచిన నతం డారూపంబు విడిచి శత శృంగుండై నొప్పించిన నలిగి జగత్ప్రాణనందనుండు వాలం బున నడిచి కరంబులు ఛేదించి శిరంబుఁ ద్రుంచివైచి సిం హానాదంబు చేసి జయలక్ష్మిం గైకొని. 79

క. ద్రోణాద్రి, కేఁగి మందులు
పోణిమి నీకున్నఁ గినిసి పొల్పలరఁగ నా
క్షోణీధర మగలింపుచుఁ
బాణితలాగ్రమునఁ బెట్టి పట్టుక రాఁగన్ 80

సీ. కావలి యున్నట్టిగంధర్వగణములు
పదునాల్గు వేలు కోపంబుతోడ
నాహవం బొనరింప నందఱ నచ్చోట
వాలముఖంబున వసుధఁ గూల్చి
గగనమార్గంబునఁ గడుతీవ్రగతితోడఁ
బోవ నందిగ్రామపురమునందుఁ
దైలయుక్తం బైనతలలతోఁ బొరలాడ
గలిగినరామలక్ష్మణుల తెఱఁగు

తే. భరతుఁ డారాత్రి కలఁ గని భయము దోఁచి
తొడరి దుస్స్వప్నదోషంబు దొలఁగి పోవ
విప్రవరులకు దానముల్ వేడ్క నిచ్చి
వెలుపలను నున్నభరతభూవిభునిఁ గాంచి. 81

తే. రాముఁడే యంచు నూహించి రాముఁ జేల
వచ్చు నిచటికి సౌమిత్రి వనచరులను
జనకనందనఁ దగ డించి జగ మెఱుంగఁ
బగరఁ జంపక రా నేమిపని తలంప. 82

వ. అనియిట్లు సందియంపడి కాఁ డని నిశ్చయించి యంతహాను మంతుండు దక్షిణపాథోనిధి దఱియం జనునప్పుడు దశా ననుపంపున సేనలఁ గూడి మాల్యవంతుం డెదిరించి శస్త్రా స్త్రంబులు గురియించి నొప్పించినం గని వాతూలసంభవుం డు వాల మల్లార్చి యార్చి పేర్చి దనుజబలంబులఁ జలంబునం దఱిమి వాలముఖంబున గళంబులు పట్టి నానాముఖంబులం బాఱవైచినఁ గని మాల్యవంతుండు తీవ్రశరంబులనొప్పిం చిన నడరి యద్దానవేంద్రు నికంఠంబున వాలంబుం గీలించి గిరగిరం ద్రిప్పి సముద్రమధ్యంబునఁ బడవైచిన వాఁడును బాతాళంబునకుం జనియె నాక్షణంబ 83

తే. మాల్యవంతునిఁ బోకార్చి మానుషమున
గగనమండల మందంద పగుల నార్చి
వచ్చునప్పుడు శతకోటివారిజాప్త
దీప్తిఁ గనుపట్టె బ్రాచీనదిక్కునందు. 84

వ ఇట్లు వెలుంగుచున్నమహౌషధాచలంబుదివ్యదీప్తులు గనుం గొని రాఘవేశ్వరుం డది సూర్యోదయం బని మనంబునఁ దలంకి కపిరాజున కిట్లనియె. 85

చ. అదెకనుఁగొంటిరేకలయునర్కుఁడుపూర్వగిరీంద్రశృంగమం దుదయమునొందెనింకనిటనుంచినఁదమ్మునిప్రాణవాయువుల్

బ్రదుకుటదుర్లభంబకటపల్కుమ్రొక్కెడుప్రొద్దెమాకుఁజా
నదయతశత్రుఁడయ్యెఁ గపులారవినుండిదెమీకుఁజెప్పెదన్.

తే. మాకులంబున కెల్లను మహినిఁ దలఁపఁ
దానె కర్తయై యుండియు ధర్మ మగునె
యుదయ మందంగ మనుమఁ డిట్లున్న యెడను
గొనరి చుట్టాలుఁ బగవారిఁ గూడవలెనె. 87

క. ఈలాగునఁ దాఁ బొడిచిన, మాలక్ష్మణుప్రాణమేల మగు
డును భానుం, గూలఁగ నేసెద విల్లును, గోలలుఁ దెమ్మను
చు నందికొను నాలోనన్. 88

వ. రామచంద్రునకు జాంబవంతుం డిట్లనియె. 89

ఉ. భానుఁడు కాఁడు చూడు నరపాలక మందులకొండదీప్తులీ
మానముదోఁచెగానిమనుమానము లేదువినుండు వేడ్కతో
వానరసేన నిం కెదురు వాయుతనూజుని గారవింపఁగా
మానవనాథ పంపు మనుమాత్రనె వచ్చెనతండు తీవ్రతన్.

క. అనిమిషులు నన్నుతింపఁగ
హనుమంతుఁడు ద్రోణశైల మతిశీఘ్రముగాఁ
గొని వచ్చి నిలిచి రఘురా
మునిశ్రీ పాదముల కెలమి మ్రొక్కినయంతన్. 91

వ. రామచంద్రుం డతనిం గౌఁగిలించుకొని సుషేణుం జూచి నీ
విందలిదివ్యౌషధంబులవలన సౌమిత్రిప్రాణంబులు తేర్పు మ
నిన నయ్యధిపునాజ్ఞ శిరంబునఁ దాల్చి వనచరసహితుండై
పర్వతం బెక్కి తొల్లి దేవత లమృతపానంబు చేసినతావును
నారాయణుండు మోహినీరూపంబున నమృతము పంచు
నప్పుడు సూర్యచంద్రులనడుమ నిఱికిన రాహువుశిరంబుఁ

ద్రుంచినతావును బలిచక్రవర్తియాగంబు చేసినతావును రా
క్షసులు జన్మించినతావును శంకరభగవానుండు పర్వతరా
జకుమారిను బెండ్లియాడినతావును వానరులకుం జూపుచు
నగ్గిరీంద్రంబుపై నున్న యౌషధంబులు గొని వచ్చి ప్ర
యోగింప నాయౌషధములసామర్థ్యంబునం జేసి లక్ష్మణున
కుఁ బ్రాణంబులు మగుడవచ్చె నంతసకలవానరులు నానం
దరసాబ్ధిం దేలి రప్పుడు సౌమిత్రి రామునకు నమస్కరించిన
రామచంద్రుండు కౌఁగిటం జేర్చి హనుమంతుం డొనరించి
నయుపకృతికి సంతోషించి యీపర్వతంబును దొల్లింటియు
నికినేయుంచి ర మ్మనిన నతం డట్ల కావించె నని నారదుం
డు సెప్పిన వాల్మీకిమునీశ్వరుం డటమీఁదికథావిధానం
బెట్టిదని యడుగుటయు. 92

క. జలజాక్ష! భక్తవత్సల!
జలజాసనవినుతపాదజలజాత! సుధా
జలరాశిభవ్యమందిర!
జలజాకరచారుహంస! జానకినాథా! 93

గద్య. ఇదిశ్రీగౌరీశ్వరవరప్రసాదలబ్ధగురుజంగమార్చన వినోద
సూరిజనవినుతకవితాచమత్కారాతుకూరి కేసనసెట్టితనయు
మొల్లనామధేయవిరచితంబైనశ్రీరామాయణమహాకావ్యం
బునందలి యుద్ధకాండమున ద్వితీయాశ్వాసము.

తృతీయాశ్వాసము.

క. విమలసుధాకరవదనా!
సుమనశ్చేతోబ్జసదన! సుస్థిరకదనా

కమనీయరదన! శత్రువి
షమ! రఘుకులసార్వభౌమ! జానకిరామా! 1

వ. శ్రీనారదమునీంద్రుండు వాల్మీకి కెఱింగించిన తెఱం గెఱిం
గించెద నాకర్ణింపుము. 2

క. కలకల పక్షులు గూయఁగఁ
బలపల నై తారకములు పడమటఁ దోఁపన్
జలజములు విరియఁ దూర్పున
బలపల నై తెల్లవాఱ భానుఁడు పొడమెన్. 3

సీ. అట మున్ను దశకంఠుఁ డాచార్యుఁ డైనట్టి
శుక్రానుమతి దేహశుద్ధితోడ
రణజయార్థంబుగా రథములు గుఱ్ఱముల్
కవచంబు లస్త్రసంఘములు గలుగఁ
బాతాళగుహఁ జొచ్చి వీతిహోత్రునిఁ గూర్చి
పాయక హోమంబు సేయుచుండ
నాహోమధూమంబు లాకసంబునఁ బర్వఁ
గని విభీషణుఁడు భూకాంతునకును
తే. విన్నవించెను మాయన్న నిన్న నరిగి
హోమ మొనరింపుచున్నవాఁ డుడుగ కిపుడు
మొనసి యాహోమ మడి తుద ముట్టెనేని
గలన బ్రహ్మాదు లాతని గెలువలేరు. 4

క. ఈపని విఘ్నము సేయఁగ
భూపాలక! కపుల నేర్చి పుచ్చుము లేదే
మీపని విఘ్న మగు ననుడు
భూపాలవరేణ్యుఁ డపుడు భూధరచరులన్. 5

చ. గవయగవాక్షవాలిసుత కంజహితాత్మజ నీలవాయుసం
భవనలగంధమాదనవిభాషితభల్లుకనాథముఖ్యులన్
దివిజవిరోధిపైఁ బనుపఁ దీవ్రత నేఁగి పురంబు సొచ్చి దా
నవపతిసేనలం దఱిమి నాకము ఖేదిల నార్చి యుత్తఱిన్. 6

క. గుహ సొచ్చి దనుజవల్లభ
విహితమె సాహసము విడిచి విను మునివృత్తిన్
దహనగతధూమరేఖల
నహరహమును నీకు వ్రేల్వ నర్హం బగునే 7

క. మగటిమి గలిగినపురుషులె
మగతనమును విడిచి నడువ మగువలు నగరా
తగ దనక నేఁడు మఱుఁగున
విగతవ్రీడుండ వగుచు వేల్వం దగునే. 8

మ. అని కేతెంచి నృపాలశేఖరుఁడు వాహ్యాళిప్రదేశంబునన్
నిను రమ్మంచును బిల్చుచుండ నిచటన్ నీవుండ వ్యాజంబునన్
దనుజాధీశ్వర వీరధర్మ మగునే తప్పించుకో నంచు న
వ్వనచారుల్ సిగవట్టి యీడ్వఁగ నుగ్రవ్యాదుండు నిశ్చింతుఁడై.

క. కదలక హృదయజ్ఞానము
వదలక మంత్రంబు వొప్పు వడి తప్పక లోఁ
జెదరక వ్రేల్చుచు నుగ్రత
బెదరక కూర్చుండె నట గభీరప్రౌఢిన్. 10

వ. అట్లు శిలాస్తంభంబువగిదిని జలింపకున్న నతని చేతియాహుతు
లుప్పిడిచి పోవైచి స్రుక్స్రువంబులు నలుఁగఁ ద్రొక్కి యిధ్మం
బు హోమద్రవ్యంబులు నొక్కింత నగ్నిలోఁ దోచి హో
మాగ్నిం జిందఱవందఱ చేసి భుజంబు లెక్కి మీఁనలు

పట్టుకొని లాగి తలలు గదలించి పీనులఁ బెనుబొబ్బ లిడి
కదల కున్నం గినిసి వాలితనూభవుం డంత నంతఃపురంబు
నకుంబోయి యందున్న మందోదరినిఁజుట్టుపట్టి యీడ్చుచుఁ
బరువునఁ గొని వచ్చి దశవదనుముందఱ నిలుప నక్కాంత
దుఃఖాక్రాంత యై తన కాంతున కిట్లనియె. 11

తే. రామచంద్రుండె యాదినారాయణుండు
గపులె దేవత లని నీకుఁ గనఁబడంగ
నెల్లవేళల నేఁ జెవి నిల్లు గట్టి
విన్నపము సేయ నామాట వినకపోతి. 12

మ. మయదైత్యేంద్రునకుం దనూజనయి నేమంబొప్పనీపత్నినై
జయవెట్టంగనునింద్రజిజ్జనని నై సర్వాంగనాపూజ్య నై
భయ మెన్నండు నెఱుంగనట్టినను నిబ్భంగిఁ బ్లవనాటుండు ని
ర్భయవృత్తిందలపట్టియీడ్వఁగనుఁగోఁ బాలైతినీముంగలన్.

క. రాముని దూతలు నన్నును
బాములు వెట్టంగఁ జూడఁ బండువె నీకుఁ
నామానము గాపాడని
నీమానుష మేటి కిపుడు నిర్జరవైరీ. 14

ఉ. ఈమునివృత్తికన్న దనుజేశ్వర రామునితోడ నేఁడు సం
గ్రామము సేసి గెల్చిన నఖండరమావిభవంబు గల్గు నా
రామునిచేతఁ జచ్చిన స్థిరం బగు మోక్షము గల్గు దీనికై
యేమిటి కింతదైన్యమిసీ! యిచ్చఁదలంపుము రాక్షసేశ్వరా.

వ. అని యనేకవిధంబులు గా దీనాలాపంబు లాడుచున్న వెక్కివె
క్కి యేడ్వం గని లజ్జించి మహోగ్రాకారుం డై లేచి దగ్ధ
శేష కాండంబులచే, వానరవీరులకరంబులు శిరంబులు

ముక్కులుఁ జెక్కులు నలుగ మొత్తినం బఱచి వారు రామ
చంద్రునిసమ్ముఖంబునకుం బోయి తాము పోయి వచ్చిన
పని విన్నవించి రట్టి సమయంబున. 16

తే. నగచరులఁ దోలి క్రమ్మర నగరి కరిగి
పంక్తికంఠుండు ధైర్యంబు పాదుకొల్పి
విన్నఁదనమున వగవునఁ జిన్నవోయి
చింతనున్నట్టితనకులకాంతఁ జూచి. 17

క. నా కేలు వట్టి వెలసిన
నీ కేలా చిన్నవోవ నీరజనయనా
నాకులు బెదరఁగ నల యి
క్ష్వాకుకులోద్భవుల గెలిచి వచ్చెద నింకన్. 18

తే. తెలియ మయపుత్త్రి నాదుప్రతిజ్ఞ వినుము
వనచరులతోడ రామభూవరుని నేఁడు
చంపు టొండెను వానిచేఁ జచ్చు టొండెఁ
గాని యూరక మరలుట కానిమాట. 19

వ. అని వీరరసం బుప్పొంగఁ బ్రతిజ్ఞాలాపంబులఁ దనపట్టపుదేవి
యగుమందోదరి నోదార్చి కొలువుకూటంబున కేతెంచి
యచ్చట. 20

క. శిరముల వీనుల గళములఁ
గరముల నురమున నడుమునఁ గమనీయపదాం
బురుహముల భూషణావళు
లరుదారఁగఁ దాల్చి మోహనాకృతి మీఱన్. 21

తే. గంధమాల్యాంబరాదులు బంధురముగ
మేనఁ గలయంగ ధరియించి దానవేంద్రుఁ

డంత రణభేరి మ్రోయించి పంత మలర
బిరుదురాహుత్తువీరులఁ బిలువఁ బనిచె   22

వ. అట్టియవసరంబున   23

ఆ. రోమ మకర ఖడ్గరోముండు వృశ్చిక
రోముఁ డల్ల సర్పరోముఁ డగ్ని
వర్ణుఁ డాది గాఁగ వచ్చిరి రాక్షస
వీరు లపుడు దనుజవిభునిఁ గొలువ   24

క. ఇరువదిచేతుల శస్త్రా
స్త్రములు మెఱయంగఁ దాల్చి కౌతుక మడరన్
దురగములు నూఱు గట్టిన
యరదముపైఁ గూరుచుండి యతివిభవమునన్.   25

సీ. భేరులుఁ దమ్మటల్ పెల్లువిన్నాణముల్ బూరగొమ్ములు కంచు
వీరణములు, నుకిలక్రోవులు వీరమద్దెలల్ గిడుగిళ్లు వేరైన
తప్పెటల్ పిల్లఁగ్రోళ్లు, తారలు చిమ్మటతారలు శంఖముల్
కాహాళాల్ పసిఁడిఢక్కలును బిడులు, గాలికొమ్ములు డోళ్లు
కైవళ్లు రుంజలు ఛత్రసంఘంబులు చామరములు, బోరు
కలఁగంగ దిక్కులు బూరటిల్ల, దనుజవర్గంబు లిరువంకఁ
దవిలి కొలువ, వెడలె సన్నాహ మడరంగ వీరరవము, కరు
వు గట్టినచందంబు గానఁబడఁగ.   26

క. కాలాగ్నికాలభైరవ, కాలాంతకకాలదండకాలాహికళా,భీ
లసముద్యద్దినకర,కాలాకృతితోడఁబంక్తికంఠుఁడు వెడలెన్.

వ. ఇట్లత్యుత్సాహంబుగా యుద్ధరంగమునకు బయలుదేఱిన
సమయంబున.   28

చూర్ణిక. జయజయ కైకసీగర్భసముద్ర.సంభూత సుధాకరా!

జయజయ మయతనూజామనోహరా! జయజయ రాక్షసకులసార్వభౌమా! జయజయ సాగరావరణలంకాధీశ్వరా! జయజయ పాకశాసనభద్రశ్రీహరణచతురా! జయజయ కుటిలవైశ్వానరపుటభేదననిర్ధూమధామా! జయజయ సమవర్తిసంపద్విచ్ఛేదకా! జయజయ దనుజవల్లభహల్లకల్లోలా! జయజయ యద్ధీశ్వరతోయశోషణబడబానలా! జయజయ పవమానసంహారా! జయజయ యక్షనాయక దుర్వారగర్వాపహారకా! జయజయ యీశానైశ్వర్యహరణోద్యమా! జయజయ నవగ్రహానుగ్రహనిగ్రహా! జయజయ దశగ్రీవాలంకారా! జయజయ కైలాసనగేంద్రోత్పాటనకందుకక్రీడావినోదా! జయజయ భవానీశ్వరశ్రీపాదకమలశిరఃకంజాతపూజాసమర్థా! జయజయ పుష్పకారూఢసకలదిగంతవిక్రాంతా! జయజయ బ్రహ్మవంశప్రదీపకా! జయజయ త్రిలోకవిజయా! రావణేశ్వరా! జయీభవ దిగ్విజయీభవ.

వ. అని వందిబృందంబు లుభయపార్శ్వంబుల జయజయధ్వనులతో బిరుదు గద్యపద్యంబులు వక్కాణింప ముక్తాతపత్త్రంబులనడుమ మహిళామండలార్పితచామరపవనకంపితకుంతలుండగుచు వీరరసంబు పురుషాకారంబు దాల్చినలీల నేత్తేర ముజ్జగంబులు గడగడవడఁకఁ గులాచలంబు లొడ్డగిల్లఁ జంద్రార్కమండలంబులు తడఁబడ నక్షత్రంబులు డుల్లనట్టిసమయంబునఁ గరిబృంహితంబులు నశ్వహేషారవంబులును దనుజభటాట్టహాసంబులును సురత్రాసజనకంబులుగాఁ బటహనిస్సాణభేరీశంఖకాహళ భాంకారరవంబులును బ్రతిధ్వనుల నీన నంత రావణుపై మేఘంబులు రక్త

ధారలు వర్షించె బిరుదధ్వజంబులు విఱిగి పడియెఁ దురం
గంబులవాలంబులనుండి నిప్పు లురిలె దిక్కుల ధూమంబు
నిబిడంబై పర్వె నట రామునిచే రావణుండు తెగుట యవ
శ్యం బని నభంబును మ్రోసె నట్టియవసరంబున. 30

క. భూనాయకుఁ డతివేగమ
దానవసేనలకు నెదురు దార్కొని పోరన్
వానరసేనలఁ బంపెను
భానుజముఖ్యాధిపతులఁ బౌరుష మడరన్. 31

మ. తను శైలంబులతోడ నార్చుచు భుజాదర్పంబులుప్పొంగ వా
నరవర్గంబు లెదిర్చి వచ్చునెడ నానాకాప లావత్క్షోణో
త్తరవార్ధుల్ ప్రకటించి డాయుగతి నుక్యత్ప్రేక్షఁ దార్కొంచు సం
గరముం జేయఁగఁ జొచ్చిరంతసురలాకాశంబునం జూడఁగన్.

సీ. కరుల నెక్కించి భీకరలీలఁ ద్రొక్కించి
వాజులఁ దోలి తీవ్రముగ నేయ
రథములఁ బఱపి శిరంబులఁ జక్కాడి
చెలఁగి పదాతులఁ జేరి పొడువఁ
బంతంబు చేకూఱఁ బ్లవగోత్తములఁ గేరి
తరువులఁ బాషాణతతులఁ బఱపి
శైలంబు లడరించి సంహారములు సేయఁ
గలఁగక దైత్యులఁ గవులు గలసి

తే. పోరునప్పుడు వానరవీరు లసుర
వరులమీఁదను బాషాణవర్ష మధిక
లీలఁ గురియింప దనుజు లావేళ విఱిగి
తలలు వీడంగఁ బఱచిరి తత్తరమున. 33

సీ. మెండై నరథములమీఁదికిఁ గుప్పించి
విక్రమప్రౌఢిమై విఱుగఁ ద్రొక్కి
కరులకొమ్ములు పట్టి బిరబిర వడిఁ ద్రిప్పి
జగతీస్థలంబునఁ జదియఁ గొట్టి
తొడరి సైంధవకోటి కడకాళ్ళు విదళించి
పట్టి పెక్కుజెక్కులు వాఱఁ గొట్టి
కాల్బలంబులపైకిఁ గదిసి శస్త్రంబుల
తోడఁ గూడనె చుట్టి తునియఁ గొట్టి

తే. ఛత్రములు గూల్చి చామరసమితి విఱిచి
కెరలియార్చుచు బిరుదుటెక్కెములు చించి
వాద్యసంఘంబు లవలీల వసుధఁ గూల్చి
కపులు దోలిరి దానవగణము నెల్ల. 34

ఆ. అంతఁ బంక్తివదనునరదంబు నెదురుగా
నడుచువాయుపుత్త్రునకును ఖడ్గ
రోముఁ డనియె నతని రూపించి నాతోడ
రణము సేయ వేగ రమ్మటంచు. 35

చ. పిలిచిన రోష మెత్తి కడు భీకరవృత్తిని ఖడ్గరోముతోఁ
దలపడ వానిరోమములు దాఁకి శరీరము నొచ్చి యంతలో
పల నొకపర్వతంబుఁ గొని పావని దైత్యునిమీఁద నేయ ని
శ్చలతనుఖడ్గరోముఁడునుజక్కుగఁ జేసెఁ దత్క్షణంబునన్.

చ. మఱియొకపర్వతంబుహనుమానుఁడు గైకొనివచ్చి క్రమ్మఱన్
మెఱవడిఁ ద్రిప్పి తద్రథముమీఁదను వైచిన వజ్రధారచేఁ
బఱియలు వాఱి ధాత్రిఁ బడుపర్వతమో యనఁ దేరితోడ ని
ర్భరముగ ఖడ్గరోముఁడు సపాటగఁ గూలె దురంబులోపలన్.

ఆ. రోజి కలన ఖడ్గరోముండు గూలుట
సర్పరోముఁ డెఱిఁగి సాహసమున
వాలిసుతుని దాఁక వానిరోమంబుల
విషము సోఁకి నొచ్చి వేగఁ దెలిసి. 38

క. ఆలోన సర్పరోమునిఁ, దూలింపుచు వానిముక్కుఁదూలము
పగులన్, వాలితనూజుఁడు దన్నినఁ, జాలంగా నొగిలి తెలిసి
సాహస మొప్పన్. 39

ఉ. వాలితనూజు నెన్నుదుటఁ ద్రెక్కలువాఱఁగ సర్పరోముఁడా
భీలత నార్చి చేకోలఁదిఁ బేర్కొని కొట్టిన రక్తధారలన్
దేలుచు నంగదుం డతని దీకొని పూని శిరంబు చెక్కలై
వ్రీలి పడంగఁగొట్టఁబృథివీస్థలిఁ గూలెను సర్పరోముఁడున్.

క. ఆలోన సర్పరోముఁడు, గూలుట కనుఁగొనుచు మిగులఁ
గోపంబునఁ దా, నాలో వృశ్చికరోముఁడు, నీలునిపై రథ
ముఁ దోలె నిర్భయవృత్తిన్. 41

ఉ. బోరన నీలుఁ డంత నొకభూజముఁ గైకొని వానిఁ జేరిపై
శూరత నేసి యాతఁడు చూర్ణముగా నొనరింప నేర్పునన్
ధీరతఁ దాఁటి భూరుహముఁ ద్రెంచఁగ నంగనీలుఁ డొక్కమం
దారమహీజమున్ వయిచె ధాటిని వృశ్చికరోముఁ డీల్గఁగన్.

సీ. వృశ్చికరోముఁ డావేళఁ ద్రుంగుటఁ జేసి
వడి రోషమున నగ్నివర్ణుఁ డడరి
త్రేతాగ్ని లోకక్కఁ దైఁ దెరలి యుండినలీలఁ
దన మేనిమంటలు దరికొనంగ
రావణు నెదురఁ బరాక్రమస్థితిఁ బేర్చి
రామచంద్రునిమీఁద రథముఁ దోలి

ప్రల్లదంబునఁ బెక్కు భాషలు నుడువుచు
సాయకనిచయంబు లేయునెడను

తే. వానిశౌర్యంబుఁ దెంపును వానిబలముఁ
జూచి భూపాలుఁ డప్పుడు చోద్యపడుచు
ధనువునందును వారుణాస్త్రంబు దొడిగి
యగ్నివర్ణునితలఁ ద్రుంచె నాక్షణంబ. 43

తే. అగ్నివర్ణుండు తెగిపోవు టసురవరుఁడు
కన్నులారంగఁ గనుఁగొని కలుషవృత్తి
రామచంద్రుని డాయంగ రథముఁ బఱపి
పలికె నుత్కటగర్వప్రభావుఁ డగుచు. 44

క. జాఱకుమా బిరము చెడి
పాఱకుమా రిపులు నవ్వ భయపడి పనముల్
దూఱకుమా పేర్కొంచును
జీరకుమా కపులఁ దోడు చేకొని పోరన్ 45

మ అని విల్లెక్కిడి దైత్యనాయకుఁడు రోషాను త్తచిత్తమ్మునన్
ఘనమార్వీసినదంబు భీకరముగాఁ గావించి పెల్లార్చి య
జ్జననాధాగ్రణిమీఁద నుగ్రశరముల్ సంధించి బిట్టేయఁగా
వినువీధిన్ సురసంఘముల్గొలువఁగావీక్షించె దేవేంద్రుఁడున్.

వ. ఇట్లు కనుంగొని 47

క. రథ మెక్కి రావణుండును
బృధివీస్థలి నుండి రామపృధ్వీపతియున్
బ్రధనము సేయుట తగ దని
వ్యథఁ బొందుచు నాత్మలోన వాసవుఁ డంతన్. 48

క. మ్రాతలిచేతను గవచము

చాతుర్యము గలుగురథము చాపము వరముౕ
భూతలనాయకునకుఁ బురు
హూతుఁడు పుత్తెంచెఁ గడు మహోన్నతమహిమన్. 49

వ. ఇట్లు పుత్తెంచిన 50

చ. ధరణికి వచ్చి మాతలి ముదంబున రాముని@జూచి మీకుఁగా
సురపతి పంపినాఁ డధికశోభనకృత్యములై వెలుంగు నీ
శరములు విల్లు వజ్రకవచంబును దేరును విని చేత నం
గరమునదైత్యునిందునిమికై కొను రాఘవ శ్రీజయంబులన్.

వ. అని చెప్పినమాతలిప్రియవచనంబునకు సంతసించి విభీష
ణానుమతంబున రామభూపాలుండు వజ్రకవచంబు దొడిగి
శరశరాసనంబులుగైకొని యింద్రస్యందనంబునకు వలగొని
వందనం బాచరించి బాలాదిత్యుండు పూర్వపర్వతం బెక్కు
చందంబున రథం బెక్కినంత జయజయధ్వనులతో సుగ్రీ
వాంగదహనుమదాదులైన వానరవీరులు మ్రొక్కి రప్పు
డంతరిక్షంబున దేవసంఘంబులు సంగ్రామరంగంబుఁ జూడ
వేడ్కపడి వచ్చి విమానంబులతోఁ గ్రిక్కిఱిసి చూచుచుండి
రాసమయంబున 52

క. గిరి గిరి నభము నభంబును
ధర ధరయును జలధి జలధి దార్కొనురీతిౕ
సురరిపుఁడు నసురరిపుఁడును
దురమున నెదురించి రధికదోర్బలయుక్తిన్. 53

వ. ఇట్లు మార్కొనుచు. 54

శా. వీరాలాపము లాడుచుం గదిసి దోర్వీర్యంబుఁ జూపంగ ధను
ర్జ్యారావంబులు మిన్ను ముట్ట నతితీవ్రం బైన శబ్దంబులౕ

వారా-సుల్కలఁగంగనార్చినిజగర్వస్ఫూర్తినుప్పొంగుచున్
గ్రూరాస్త్రంబులనేసిరొండొరులపైఁగోదండపాండిత్యులై.

క. దనుజేశుఁ డేయుశరములు
మనుజేశుఁడు తప్పఁ ద్రుంచు మార్గానికడిమిన్
మనుజేశుఁ డేయుశరముల
దనుజేశుఁడు దప్పఁద్రుంచుఁ దతభుజశక్తిన్. 56

క కంటున నేసినశరములు
వింటన్ దప్పించుకొనుచు వెస బాణములన్
గెంటింపుచుఁ దమగాత్రము
లంటక యుండఁగ నేటులాడిరి కడిమిన్. 57

క. మొదల నొకబాణ మావలఁ
బదులును బదిపద్మలు వేయుఁ బదివేలును నేఁ
బదివేలు లక్ష కోటియుఁ
జెదరక విలుకాండ్రమీఁద శీఘ్రము పర్వెన్. 58

క. తొడిగినబాణము వింటను
దొడిగినయట్లుండు మిగులఁ దోడ్తో నవలన్
వెడలెడి శరములు లెక్కకుఁ
గడగుఱు తన రాక చిత్రగతులన్ బర్వెన్. 59

వ. అట్టిసమయంబున. 60

చ. అభవముఖాంతకాదులు మహాత్ములు వింటికి వారికన్నన్
త్రిభువనమందువీరెగణుతింపఁగనెక్కుడటంచుమెచ్చుచున్
నభముననుండి ప్రస్తుతి ఘనంబుగఁ జేతురు దేవకోటు లట్లు
భయబలంబులంబొగడుచుందురురాముని రావణాసురున్.

చ. ధనువులమ్రోఁత మేఘనినదంబులుగా శరదీప్తిజాలముల్
ఘనతరచంచలావళులుగా మణిమౌక్తికదీప్తి ధాత్రిమీఁ
దను వడగండ్లుగా క్షతజధారలు సంతతవర్షధారగా
ననయముఁ జెప్పనొప్పె విపులాహవమప్పుడు వానకాలమై.

తే. పంక్తికంఠుండు మిగులఁ గోపంబు గదుర
దేవగంధర్వశరముసంధించి తివిచి
రాముభూపాలుమీఁద విక్రమము మెఱసి
వేసి వడి నార్చె దిగ్దంతివిసర మదల. 63

క. దానికిఁ బ్రతిశర మప్పుడు
మానవనాథుండుఁ బొడిగి మానుష మడరన్
బూనిక నేసిన దానిం
బోనీయక త్రుంచి వైచె భువనము లలరన్. 64

క. త్రుంచినఁ గినుఁగొని దనుజుఁడు
మించినకోపమున రాముమీఁదను వడి సం
ధించి స్ఫురద్విషబాణము
వంచింపక యేయ దానివలనన్ జాలన్. 65

ఆ. నాగశరము లొదవి నానాముఖంబుల
వచ్చునపుడు మనుజవల్లభుండు
గరుడబాణ మేసి ఖండించె నన్నింటి
మింట సురలు చూచి మెచ్చి పొగడ. 66

చ. అది వృథ పోయినన్ దనుజుఁ డాగ్రహమూనికరత్రిశూలమ
య్యదనునఁ ద్రిప్పివైవ విపులార్చులఁ బేర్చుచువచ్చుదానిపై
వదలక ముందుగాఁ ద్రిదశవల్లభుఁ డిచ్చినశక్తి నేసినన్, బో
దలుచుఁ బౌఱిత్తుంచె మణిభూషణజాలము నాత్రిశూలమున్.

వ. ఇట్లు శూలంబును దూలి పోయిన. 68

క. సూతుని రథమును వాజులఁ
గేతువుఁ దూలంగ నేసి కినుకమెయిం జే
సేతను నొప్పించిన నృపుఁ
డాతఁడె దైతేయవిభుని నద్భుత మడరన్ 69

క. నూటి గొని యసురతలలకి
రీటము లవలీల డుల్లి రివ్వన నొసలుల్
బీటలు వాఱ శతాంగము
ఘోటకములగుండె లవిసి కూలఁగ నేసెన్. 70

ఉ ఆయెడ దైత్యనాయకుఁ డహంకృతి రాముని మేననాటఁగా
వేయుశరంబు లాయనుల వేగమె గాడిన రక్తపూరముల్
కాయముదొప్పఁదోఁగవడిఁగ్రమ్మెడు నప్పుడుచూడనొప్పెఁబ
ద్మాయతలోచనుండుచరమాద్రితటిందగుభానుఁడోయనన్.

ఆ. అంత రామచంద్రుఁ డత్యంతకుపితుఁ డై
బాణవృష్టిఁ గురియఁ బంక్తిముఖుఁడు
కాలువ్రేలు చెయ్యి కదలింప నోపక
మెదల లేక రథముమీఁద నొరిగె. 72

వ. రావణుండు సొమ్మసిల్లి పోవు టెఱింగి కాలకేతుఁడు తేరు దూరంబుగాఁ గొనిపోయినఁ గొంతప్రొద్దునకు దనుజేంద్రుండు మూర్ఛ దేరి యోరీ పగవారలు నవ్వఁ దగ దనక రథం బిట్లు తేఁ దగునే యని కోపించినఁ గాలకేతుండును యుద్ధ మధ్యంబున దేవరికి సంకటం బైన రణంబు వెడలఁ గొనిపో వుట యోటమిగా దని ధర్మవిదులు సెప్పుదురు గావున నే నిట్లు దెచ్చితి నని విన్నవించినసూతునివాక్యంబులకు మెచ్చి

రాత్రంబులు పోరాడి యలసి బాణప్రయోగంబు లుజ్జ
గించి యొకరినొకరు సూచుచుండ నయ్యవసరంబున. 83

క. సరసీరుహామిత్త్రాన్వయుఁ
డరు దరు దని సురలు పొగడ ననురేశ్వరున
క్కరములు శిరములుఁ దెగిపడ
నురుముష్టిని దీసి వేసె నుగ్రాస్త్రములన్. 84

క. తెగి పడినతలలుఁ జేతులుఁ
దెగినట్లే మొల్చుచుండఁ దీవ్రత యడరన్
జగతీశుఁ డపుడు మదిలోఁ
దెగ కుండుట చిత్ర మనుచు దీకొని మఱియున్. 85

క. ఒకకోలఁ దలలుఁ జేతులుఁ
బ్రకటంబుగఁ ద్రుంచినంత బాహులుఁ దలలున్
వికచాంబుజములరీతిని
సకలేశుఁడు వెఱగుపడఁగఁ జయ్యన మొలిచెన్. 86

క. తొడిగెడిశరములు ధరపైఁ
బడియెడుమస్తకము లేరుపడ కుండఁగ న
ప్పుడు రామమహీతలవరుఁ
డెడ తెగ కుండంగ నేసె నేమని చెప్పన్. 87

వ. అట్టిసమయంబున. 88

ఆ. వింటఁ దొడుగుశరము వెడలెడుశరమును
దిరుగ వెడలుచుతలలుఁ దెగినతలలు
నెట్టివారి కైన నెఱుఁగంగ రాకుండ
రాముఁ డేయఁ దొడఁగె రణములోన. 89

ఆ. శరము దొడిగి తివియఁ జక్రంబువలె నుండు
శరము విడుచునపుడు చాప మగును
జూడ నొప్పె నొర శోభితం బగురాము
చేతివిల్లు సెప్పఁ జిత్ర మగును. 90

ఉ. కాంచనపుంఖదివ్యవిశిఖంబుల బాహులు మస్తకంబులుం
ద్రెంచినఁ ద్రెంచినట్లె కడుఁ దేజ మెలర్పఁగ నుద్భవించు న
త్కాంచనరత్నభూషణనికాయముదీప్తులు ప్రజ్వరిల్లఁగాఁ
గాంచనగర్భదత్తవరగర్వవిశేషముచేత సారెకున్. 91

చ. పొరిఁ బొరిఁ ద్రుంచినం దిరిగిపుట్టెడుచందముఁ గోల నారిపై
నెరవుగఁ బూనుచందమును వేసెడుచందముఁ బాఱుచంద
ము, న్గరమునుతింపఁగానరుదుగా దెతలంపఁగ దేవతాళికిం
శిరములచిత్రముం నృపతిచేతివిచిత్రము తూపుచిత్రమున్.

ఉ. రావణుఁడేయు బాణములు రాముని బాణములొక్కపెట్టునం
రావణు మేన నాటియును రాముని నాటియు రక్తపూరముల్
పూవులతోటి మోదుగను బూర్వగిరీంద్రము మీది భానునిం
జేవురుకొండకాలువలసిందురముం దలఁపించు నెంతయున్.

క. ఒత్తిలి రాముఁడు దైత్యుని
కుత్తుక నొకకోల ద్రుంచి కూల్చుట దొడ్డో
నెత్తురు గ్రమ్మకమున్నే
మొత్తములుగఁ దలలు మరల మొలచుట దొడ్డో. 94

చ. అని దేవసంఘములు గొనియాడ శ్రీరామచంద్రుండు దైత్య
నాయకునితలలుఁ జేతులుం ద్రుంచి త్రుంచి విసివినం గని
విభీషణుండు నరేంద్రున కిట్లనియె. 95

క. పోలఁగ నాతనినాభీ
మూలంబున నున్నయమృతమును మొదలను ని
ర్మూలముగా శ్రీరఘుభూ
పాలక తెగ వ్రేయు మగ్నిబాణముచేతన్. 96

క. అది తెగిపోయినపిమ్మట
బదితలలును రెట్టి గలుగు బాహులు మరలన్
జెదరక తునుమఁగ దునుమఁగ
దుది ముట్టఁగ మొలుచు నూటతొమ్మిదిమారుల్. 97

వ. అంత నంతం బౌ నని విన్నవించిన విని రానుభూపాలుం
డట్లు గావించిన. 98

క. ఒకతలయు రెండుచేతులు
నకలంకస్థితిని గల్గున ట్లితనికిన్ నేఁ
డొకతలకుఁ దెచ్చె నౌ నని
ప్రకటించిరి సురలు రామభద్రుని నెలమిన్. 99

తే. అంత నమృతంబు తెగిపోవ నసురవిభుని
మేని బాహులుఁ దలలును మిన్న కడఁగి
పోయి కనుపట్టె నప్పు డద్భుతము గాఁగ
రెండుచేతులు నొకతల గండు మిగుల. 100

వ. అంత దైత్యేంద్రుండు తనమనంబున. 101

క. ఎవ్వరు నెఱుఁగనిమర్మం
బివ్విభునకు నెఱుకపఱుప నిటు గావించెన్
మువ్వమున నీవిభీషణు
క్రొవ్వెల్ల నడంతు నంచుఁ గ్రూరతతోడన్. 102

సీ. తొల్లి వరప్రాప్తి దొరకినయటువంటి
రక్తాభ మనుమహాశక్తి దివిచి
గంధపుష్పాక్షతకలితమై కనుపట్టి
విపులతేజంబున వెలయుచున్న
దానిఁ బ్రయోగింప దారుణానలతీవ్ర
శిఖలు దిక్తటములఁ జెలఁగుచుండ
ఘనఘనారావమై ఘంటానినాదంబు
శ్రుతిపుటంబులకు నశ్రుతము గాఁగఁ

తే. జండతరముగ నట విభీషణునిపైకిఁ
జిచ్చు లుమియుచు నుగ్రమై వచ్చుదానిఁ
గాంచి రాముండు నిశితమార్గణముచేతఁ
దృణముకైవడి నడిమికిఁ ద్రెంచివైచె. 103

వ. ఇట్లు తనశక్తి వృథ యగుటఁ గని దానవేంద్రుండు మానవేంద్రునిపైఁ గరం బలిగి నిట్టూర్పు నిగుడింపుచు నసిమునలముద్గరపరశుపట్టిసప్రాసగదాదండకోదండభిండివాలాదిసాధనంబుల నవక్రవిక్రమంబున నాలంబు సేయుచుండఁ గని విభీషణుం డులికి దేవా! వీఁడు రెండుకరంబులతోడనే మెండుగ యుద్ధంబు సేయం దొడంగె నింక శిరంబులుఁ గరంబులు మరల నుద్భవించెనేనిఁ గార్యంబు దప్పుటకు సందియంబు లేదు గావున వీని నీలోనన బ్రహ్మాస్త్రంబున నడఁగింపఁ దగు నని విన్నవించిన. 104

మ. అనఘుండుజ్జ్వలచాపదండమున బ్రహ్మాస్త్రంబు సంధించి యొయ్యనఁ గర్ణాంతముగాఁగదుఁగ దివిచి ప్రత్యాలీఢపాదస్థుఁడై

దనుజాధీశ్వరుబాహుమధ్యమువడిందాఁకంగ లక్ష్యంబుగా
గొని బిట్టేసె నదల్చి తీవ్రతర మహాకోపంబు దీపింపఁగన్.

క. ఆవ్రేటు వడిగ నాటిన
రావణుఁ డతివివశుఁ డగుచు వ్రాలె ధరిత్రిన్
దేవతతి పొగడి యప్పుడు
పూవులవర్షంబు గురిసె భూవరుమీఁదన్. 106

ఉ. సంగరభూమి రావణుఁడు సత్త్వముదూలి ధరిత్రిఁగూలినన్
గ్రుంగె భరంబునన్ ధరణి క్రుంగెఁ గులాచలవర్గమెల్ల వే
గ్రుంగె దిశాకరీంద్రములు గ్రుంగె మహోరగవంశనాథుఁడున్
గ్రుంగె ధులీకులేశ్వరుఁడు క్రుంగె వరాహము గ్రుడ్లు తేలఁగన్.

క. జగములకు నెల్ల బాధకుఁ
డగురావణుఁ డాజిఁ గూల నంతటితోడన్
బగ దీఱె ననుచు రాముఁడు
తగఁ దన విల్లెక్కు డించి తమ్ముని కిచ్చెన్. 108

సీ. అఖిలలోకమ్ముల కానంద మొదవెను
సురలకంటికి నిద్ర సోఁకె నంత
మునులు జేసినతపంబులు చాల ఫలియించెఁ
దొడరి సాధ్యులకుఁ దుందుడుకు వాసె
గుహ్యకావలికినిఁ గూడు నోటికిఁ బోయె
సిద్ధులతలఁపులు సిద్ధినొందె
దర్వీకరంబులతల్లడం బడఁగెను
గిన్నరసంఘంబుకీడు తొలఁగె

తే. గరుడగంధర్వఖేచరగణములకును
క్షేమ మింపారె జనపరిణామ మయ్యె

వేడ్క లింపొందె బాధలు విఱుగ డయ్యె
సంగరంబున దైత్యుండు సచ్చుకతన. 109

ఉ. అంతవిభీషణుండు తనయన్నపదంబులమీఁద వ్రాలి య
త్యంతవిషాదదుఃఖజనితాశ్రుకణంబులు రాల నేడ్చె లో
కాంతకుఁ డైనరావణుమహాద్భుతదుష్టపరాక్రమంబు భూ
కాంతునిముంగలన్ దడవి గద్గదకంఠకషాయనేత్రుఁ డై.

వ. అట్టిసమయంబునమందోదరి మొదలై నయంతఃపురసుందరీ సందోహంబు లేతెంచి దమప్రాణేశ్వరుం డైనరాక్షసకుల సార్వభౌముం గని వక్షంబులు శిరంబులు మోఁదుకొనుచు బహువిధంబులఁ బ్రలపింపుచుఁ బరివేష్టించికొని యుండ భూకాంతుండు శాంతాలాపంబుల ననునయించివిభీషణుం గని నీవు దుఃఖం బుడిగి మీయన్నకు నగ్నిసంస్కారాది విధుల నాచరింపు మనిన నతం డట్ల కావించినయనంతరంబ విభీషణునిలంకానగరంబునకుం బట్టంబు గట్టించిన నతండు సుగంధద్రవ్యంబులును నవరత్నఖచితంబు లైనభూషణంబులును జీనిచీనాంబరంబులును గానుకగా నిచ్చినం బరిగ్రహించి యవి యెల్లను మాతలి కిచ్చి, ప్రియోక్తులం దనిపి యనిపిన నతండు స్వర్గంబునకుం జనియె నయ్యవసరంబున.

సీ. ఆలోన రాఘవుం డావిభీషణుఁ జూచి
సత్ప్రీతియుక్తుఁడై సరగఁ బిలిచి
పంక్తికంధరు నాజిఁ బరిమార్చితి నటంచు
వసుమతీతనయకు వార్త సెప్పి
నీదేవి మొద లగు నీరజాక్షులచేత

గొంచు ర మ్మని చెప్ప నంచితగతి నేఁగి
సరమాదిసతుల కానరణిఁ జెప్ప

తే. నతులు నిర్మలజలముల జలక మార్చి
పట్టుపుట్టంబు ముదమునఁ గట్టఁ బెట్టి
చందన మలంది సురభిపుష్పములు ముడిచి
మేలిమణిభూషణంబులు సాలఁ దొడిగి. 112

క. ఇందిరతో సరి యగునా
సుందరిఁ ద్రైలోక్యమాత సొబ గొందఁగఁ దా
రందలమునఁ గొనివచ్చిరి
కందర్పనిభుండు రాముకడకుం బ్రీతిన్. 113

వ. ఇట్లు గొని వచ్చి రామభూపాలునిసమ్ముఖంబున నునిచిన
నద్ధరాతనూజాత పతికి వినయభక్తితాత్పర్యంబులు వెలయఁ
బ్రణమిల్లిన నతండు వనితారత్నం బగుసీతం గనుంగొని యి
ట్లనియె. 114

క. కులసతిఁ జెఱ గొనిపోయిన
యలశాత్రవు గెలువ నోపఁ డనుపలుకులకుఁగా
గెలిచితిఁ బగ చంపితి నీక
నెలఁతా నీయిచ్చఁ జనుము నే ని న్నొల్లన్. 115

ఆ. అనుచుఁ బలుకుపలుకు లవనీతనూజాత
కర్ణములకు వాఁడి గలుగునట్టి
నారసములు సోఁకి నాటిన యట్లైన
సరసిజాక్షి మూర్ఛఁ జాల నొంది. 116

చ. నరవర ! నాదుచిత్తము మనంబుననీవయెఱింగియుండియుఁ
బరుషము లాడ నేమిటికిఁ బాపము నాయెడ లేదు కాదుపో
సురలునుతింపమేటిసొదఁజొచ్చెదమెచ్చుఁడటన్న రామభూ
వరునిమనం బొడంబడిన వారిజలోచన సీత యాతఱిన్.

క. హృదయేశుఁ డలర నప్పుడ
సొదఁ జొచ్చెను భూమిపుత్త్రి సురలు నుతింపన్
ముద మొంది పద్మభవుఁ డా
యదనం బ్రత్యక్ష మయ్యె నా నా నమచున్. 118

ఆ. అంతఁ బద్మగర్భుఁ డవనీశుఁ డగు రామ
భద్రుఁ జూచి పలికెఁ బరమపురుష
వనజనేత్ర సీతవలన దోసము లేదు
నమ్ము వసుమతీశ నాదుమాట. 119

వ. అని పలికినపితామహునిమాటల కుభయసేనలును సంతసిల్లి
నవి. అనంతర మగ్నిభగవానుండు నయ్యంగనం గొనివచ్చి
పరమపతివ్రతాభరణం బగునిద్ధరాతనూజాతం గైకొమ్మని
యప్పగించిన నయ్యెడ దశరథుండు ప్రసన్నుండైన శ్రీరామ
చంద్రుండు సతీసమేతుం డై తమ్ముండును దానును నమ
స్కరించినఁ గుమారద్వయంబును గోడలిని నాలింగనంబు
చేసి తద్దుఃఖంబులం బాపి చనియె నప్పుడు సకలదేవతలు
నిట్లనిరి. 120

క. మాకొఱకు జనన మొందితి
రాకాసులరాజుఁ జంపి రక్షించితి వౌ

లోకంబు లెల్లఁ గృపతో
సాకేతపురాధినాథ! సజ్జనవినుతా. 121

క. అని వినుతి సేసి కలనన్
జనిపోయినకపులనెల్ల సత్కృప బ్రదుకుం
డని వరము లిచ్చి యరిగిరి
ఘను లా దేవతలు మరలి గగనంబునకున్. 122

వ. తదనంతరంబున. 123

తే. భానుపుత్త్రాదివానరబలముతోడ
ఘనవిభీషణముఖ్యరాక్షసులతోడ
మఱియు జానకితోడ లక్ష్మణునితోడఁ
బుష్పకం బెక్కి చనియె నాభూమివిభుఁడు. 124

వ. ఇట్లు పుష్పకారూఢుండై చనుచుండి రామభూకాంతుం
డు కాంతారత్నంబునకుఁ జేయెత్తిచూపుచు సంగ్రామ
స్థలం బిదె రావణకుంభకర్ణాదులైనరాక్షసబలంబును
మర్దించినతా విదె సువేలాచలం బిదె సముద్రంబునన్ బం
ధించిన సేతుబంధనం బిదె విభీషణుఁడు మమ్ముశరణు చొచ్చి
నప్రదేశం బిదె సుగ్రీవునికిష్కింధానగరంబిదె వాలిని నేలఁ
గూల నేసినచో టిదె భానునందనుండు మమ్ముఁ బొడగన్న
స్థలం బిదె ఋశ్యమూకాచలం బిదె వాయుతనూభవుండు
మమ్ముఁ బొడగన్నతా విదె పంపాసరోవరంబు నిదె కబంధుం
డనుదానవుని వధించినప్రదేశం బిదె జటాయు వనుపక్షీం
ద్రుండు నిన్నుఁ గొనిపోవునప్పుడు రావణాసురునితోడం
బోరి మడిసినస్థానం బిదె జనస్థానం బిదె దశవదనుండు

నిన్నుఁ జెఱఁ గొనిపోయినచోటిదె మాయామృగంబును బడనేసినచోటిదె ఖరదూషణాదులు నాతోడఁ బోరి పొలసినతా విదె శూర్పణఖ యనుదానిముక్కు సెవులుం జెక్కినయిక్క యిదె సుతీక్ష్ణుం డనుమునీంద్రుండు వర్తించునాశ్రమం బిదె యగస్త్యాశ్రమం బిదె యత్రిమహామునీంద్రునిపత్ని యనసూయాదేవి యంగరాగంబులు నీకిచ్చిన చక్కి యిదె విరాధుం డనురాక్షసుండు నిన్నుఁ బట్టికొనిపోవుచుండ విడిపించినచోటిదె చిత్రకూటాచలం బిదె భరతుండు మనల నొడంబఱిచి మరలం గొనిపోవ వచ్చినచోటిదె గంగానది యల్లదె కనుంగొను మనిచెప్పుచు భరద్వాజాశ్రమంబుఁ జేరం జని యచ్చటఁ బుష్పకంబు డిగ్గి యమ్మునీంద్రునకు నమస్కరించిన నతండు రామునిదీవించ మహానందంబునొంది యనిలసంభవా! వేవేగ నీ వేగి నందిగ్రామమ్మున నున్న భరతునకు మారాక యెఱింగించి రమ్మని యనిపిన.

క. అరుదెంచి చూచెఁ బావని
సురుచిరసౌభాగ్యభరతు శోభనచరితుఁ
విరచితపుణ్యస్ఫురితుఁ
నిరుపమసత్కీర్తినిత్యనిరతుఁ భరతున్. 126

వ. కనుంగొని వందనంబుసేసి కరంబులుమోడ్చి వినయంబున.

ఆ. భరతునకును రామభద్రుఁ డేతెంచిన
వార్తఁ జెప్ప వినుచు వాయుసుతుని
గారవించి నిండు కౌఁగిటఁ జేర్చుచు
నగ్రజన్ముసేమ మడిగి యడిగి. 128

క॥ తల్లులు మువ్వురకును రఘు
వల్లభుఁ డేతెంచినట్టివార్తను దెలుపన్
బల్లిదుఁ డగుతనతమ్ముని
నల్లన సాకేతపురికి ననిపెఁ వేడ్కన్. 129

వ. అట భరద్వాజాశ్రమంబున మజ్జనభోజనాదు లాచరించి నాఁటిరాత్రి నిలిచి మఱునాఁ డమ్మునీంద్రుని వీడ్కొని శ్రీరామచంద్రుండు పుష్పకారూఢుం డై చనుదెంచుచున్న యప్పు డన్నకు భరతుండు సకలసేనాసమేతుం డై తల్లులుం దమ్ముండును నెదు రేఁగి రాఘవేశ్వరుపాదారవిందంబులకు వందనం బాచరించిన నతం డనుజన్ములఁ గౌఁగిలించికొని లక్ష్మణసహితుం డై జనకరాజనందనం గూడి తల్లులు మువ్వురకుం బ్రణమిల్లి వార లతిస్నేహంబున నిండుకౌఁగిళ్ల నొత్తుచు దీవింపఁ దమలోఁ దాము పెద్దపిన్నయంతరువుల వందనంబులుసేసికొని మరలి నందిగ్రామంబున కేఁగి యచ్చటఁ బుష్పకంబు డిగ్గి దానికర్చనలిచ్చి కుబేరునిపీటికిఁబొమ్మని యనిపి భరతుమందిరంబు ప్రవేశించె నట్టిశుభసమయంబున.

క. దానంబు లిచ్చి భద్ర
స్నానంబులు సేసి భూషణంబులు పూఁతల్
చీనాంబరములు బరిమళ
సూనంబులుఁ దాల్చి రధికశోభనలీలన్. 131

వ. ఇట్లు రామాదిసోదరచతుష్టయంబును భూమినందనయును దపోవేషంబు లుజ్జగించి రాజచిహ్నంబులు గైకొని దానవవానరబలంబులం గూడుకొని షడ్రసోపేతంబు లైనభోజ

నంబులం బరితృప్తులై యారాత్రి గడపి మఱునాఁడు గజ
తురగస్యందనాదివాహనంబు లెక్క ఛత్త్రచామరాదులు
మెఱయ శంఖభేరీభాంకారంబు లుల్లసిల్ల వందిమాగధుల
బిరుదుకైవారంబులు సెలంగ నయోధ్యాపురంబుఁ బ్రవే
శించి నగరులోనికి సొత్తెంచి వసిష్ఠానుమతంబున శుభ
ముహూర్తంబున భద్రసింహాసనంబునఁ బట్టభద్రుండై రామ
భద్రుండు భూసురులకు దానంబు లొసంగి యర్థార్థుల కిష్టా
ర్థంబు లిచ్చి విభీషణసుగ్రీవాంగదజాంబవద్ధనుమదాదులఁ
బ్రియవచనంబులం దనిపి వారివారికిం దగినపగిదిని గట్నం
బు లిచ్చి వీడ్కొలిపిన వారు నిజస్థానంబులకుం జని రంత
మహానందంబున. 132

ఆ. అశ్వమేధయాగ మన నొప్పుజన్నంబు
నెలమిఁ జేసి దివిజు లెల్ల మెచ్చ
లీలఁ బదునొకండువేలేండ్లు ధర యేలెఁ
బరమధర్మమహిమఁ బ్రజలు వొగడ. 133

సీ. సకలౌషధక్రియాసంజీవకరణిచేఁ
జెలఁగి దిక్కులను రక్షింపఁ జాలు
బంధురోన్నతశస్త్రసంధానకరణిచేఁ
గుటిలారులను రంభఁ గూర్పఁ జాలు
సంతతోత్పాదనసావర్ణకరణిచే
నర్థుల దారిద్ర్య మడఁపఁ జాలు
ననుదినసంధాన మనుశల్యకరణిచేఁ
బురుషార్థనికరంబెఁ బ్రోవఁ జాలు

తే. సిద్ధివిద్యానురాగప్రసిద్ధుఁ డైన
రాజచంద్రుం డితం డని రాజు లెల్ల
సన్నుతింపఁగ విలసిల్లె జగతియందు
భాగ్యవిస్తారి రామభూపాలశౌరి 134

సీ. కుటిలత నదులందుఁ గుంతలంబులయందు
బొంకు జూదములందు బూతులందు
లేమి వైరులయందు లేమలనడుమందు
భంగ మంబుధులందుఁ బగులయందుఁ
గోపంబు ఖలులందుఁ గ్రూరవర్తనులందు
వడఁకు వీణలయందు వ్యసనులందు
బంధంబు రతులందుఁ బటుశిరోజములందు
మోహంబు ధనమందు ముదితలందుఁ

తే. జింత కవులందుఁ దపసులచిత్తమందు
వర్ణమిళితంబు చిత్తరువందు యవను
లందునన కాని యొండెడఁ జెందకుండ
లీల ధర యేలె రామభూపాలవరుఁడు. 135

క. ఈరామచరిత మెప్పుడు
వారక విన్నట్టివారు వ్రాసినవారుఁ
గోరి పఠించినవారును
శ్రీరామునికరుణ మేలు సెందుదు రెలమిన్. 136

క. జలజాక్ష! భక్తవత్సల!
జలజాసనవినుతపాదజలజాత! సుధా

జలరాశిభవ్యమందిర !
జలజాకరచారుహంస! జానకినాథా ! 137

మాలిని. కువలయదళనేత్రా కోమలస్నిగ్ధగాత్రా
భవముఖనుతిపాత్రా భక్తవృత్తాళిచైత్రా
రవిశతసమధామా రక్షితాత్మాంఘ్రిభామా!
కవిజననుతనామా కావుమా మమ్ము రామా! 138

గద్యము. ఇది శ్రీగౌరీశ్వరవరప్రసాదలబ్ధ గురుజంగమార్చన వినోద సూరిజనవినుతకవితాచమత్కార రాతుకూరి కేసన సెట్టితనయ మొల్లనామధేయవిరచితం బైన శ్రీరామాయణ మహాకావ్యంబునందు యుద్ధకాండము సర్వంబును దృతీయాశ్వాసము.

రామాయణము సంపూర్ణము.

చెన్నపురి : 'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము:— 1924.